

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 68.

Tisdagen den 4 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna maj.

§ 2.

Sedan ledamoten av kammaren herr Lindman, vilken vid den 31 nästlidna maj anställt val blivit av andra kammaren utsedd till suppleant för kammarens representanter vid firandet av Lunds universitets 250-års jubileum, av sagt sig nämnda uppdrag och kammaren godkänt denna avsägelse, företogs nu, enligt därom av kammaren den 1 i denna månad fattat beslut, val av en suppleant för dessa representanter efter honom; och utsågs därtill herr *Nilsson* i Kåbbarp med 80 eller alla avgivna godkända röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 455, med förslag till lag om visst undantag från bestämmelserna i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 181—196, första sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4, bevillningsutskottets betänkande nr 47, bankoutskottets utlåtande nr 70, lagutskottets utlåtande nr 70, jordbruksutskottets utlåtanden nr 123—127, första särskilda utskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 13 och 14.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från sammansatta stats- och lagutskottet nr 2:

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av statens bidrag till fiskares försäkring;

från statsutskottet:

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om täckande av vissa förskott under hov- och slottsstaterna;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste kanslisekreteraren i sjöförvarsdepartementet; kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli G. A. Stuart att för åtnjutande av ålders-tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för användandet av ett utav 1917 års riksdag beviljat extra anslag till anskaffning av undervattensbåtmateriel;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för bestridande av kostnaderna för reservofficerares tjänstgöring vid kustartilleriet i vissa fall m. m.;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret; och

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekruteringen vid armén; samt

från riksdagens kansli:

nr 268, angående undersökning om eftergivande i särskilda fall av kravet på avlagd studentexamen såsom villkor för tillträde till vissa studier och levnadsbanor.

§ 7.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 456, angående beredande av rörelsekapital för folkhushållningskommissionen för finansiering av import till riket av vissa för folkhushållningen erforderliga förnödenheter.

Denna proposition blev på begäran omedelbart remitterad till jordbruksutskottet.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets memorial, nr 48, i anledning av kamrarnas

skiljaktliga beslut angående vissa delar av utskottets betänkande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.

bankoutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. m.;

nr 73, angående vissa framställningar om pensioner å allmänna indragningsstaten; och

nr 74, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren Fingal Anderssons änka;

lagutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning;

nr 68, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om utbytande av en del av 1918 och 1919 års värnpliktstjänst mot visst arbete för den inhemska livsmedelsproduktionen; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 3 i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1919 för statens domäner;

nr 129, i anledning av väckt motion om förhöjt bidrag från allmänna avdikningsanslaget till vissa odlingsföretag m. m.; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Törnkvist* under 4 dagar fr. o. m. den 5 juni.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 48, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående vissa delar av utskottets betänkande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 2.

Bankoutskottets nu föredragna utlåtanden nr 71—74 bordlades åter.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtanden nr 68 och 69 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 128—130.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående det i § 3 här ovan omnämnda ärendet.

§ 6.

Vidare föredrogs lagutskottets memorial, nr 66, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande

nr 58 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m., dels ock i ärendet väckta motioner; och biföll kammaren vad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 7.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén jämte i ämnet väckta motioner. *Ang. tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.*

I den till riksdagen den 14 januari 1918 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 85 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid lantförsvaret, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 3,850,000 kronor.

Därjämte hade Kungl. Maj:t i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 under punkten 32 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att likaledes i avvaktan på propositionen angående tillfällig löneförbättring för nämnda personal tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag av 3,850,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avläten, den 19 april 1918 dagtecknad proposition, nr 361, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet för lantförsvarsärenden för samma dag,

dels — med återkallande av den i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 43, gjorda framställningen om anvisande å extra stat för år 1919 av ett förslagsanslag av 36,000 kronor för beredande av särskilt hyresbidrag åt gifta underofficerare med vederlikar vid armén — föreslagit riksdagen att

a) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 3,940,000 kronor;

b) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes 3,940,000 kronor;

c) godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående;

d) godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet jämväl angivna villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande; samt

e) förklara, att en var, som, efter det kungörelse angående den tillfälliga löneförbättringen trätt i kraft, tillträdde beställning eller

Ang. tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.
(Forts.)

befattning, å vilken omförmälda villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande skulle gälla, skulle vara pliktig underkasta sig samma villkor och bestämmelser, ävensom att förutvarande, ännu i tjänst kvarstående innehavare av dylika beställningar eller befattningar, vilka icke före viss tidpunkt anmälde, att de för tiden därefter ville underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, icke skulle för åren 1918 eller 1919 eller någon del därav uppbära tillfällig löneförbättring;

dels ock — med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslaget till ny stat för generalitetsstaten — föreslå riksdagen att ur staten för generalitetsstaten utesluta den i nämnda stat intagna anmärkning angående ersättning till medlemmar av generalitetet för tjänsteresor till möten och mönstringar.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna:

nr 201 i första kammaren av herr *H. Ericson* och friherre *Fleming* samt nr 448 i andra kammaren av herrar *Vennersten* och *Lithander*, däri föreslagits, att riksdagen ville dels med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts propositioner nr 361 och 362 besluta, att till generalspersoner och flaggmän skulle utgå under år 1918 och 1919 tillfällig löneförbättring till belopp av 1,200 kronor till varje sådan befattningshavare, dels höja i nämnda propositioner för ändamålet föreslagna förslagsanslag med härför erforderliga belopp;

nr 203 i första kammaren av herr *Rosén m. fl.* och nr 442 i andra kammaren av herr *Persson* i Norrköping *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att bevilja musikunderofficerarna tillfällig löneförbättring efter samma grunder och med samma belopp, som föresloges i Kungl. Maj:ts proposition för truppunderofficerarna, samt att riksdagen måtte härför bevilja nödiga medel; samt

motionerna nr 195 i första kammaren av herrar *Antonsson* och *Trygger* samt nr 441 i andra kammaren av herr *Söderhielm*, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av de i nämnda proposition för löneförbättringens utgående angivna grunderna, att furir av 1. klassen skulle äga uppbära tillfällig löneförbättring för åren 1918 och 1919 med 180 kronor för helt år räknat;

dels ock följande inom andra kammaren avgivna motioner

nr 423 av herrar *Nylander* och *Tengdahl*;

nr 435 av herr *Ingvarson*;

nr 447 av herr *Nilsson* i Kristianstad; samt

nr 452 av herrar *Bärg* i Katrineholm och *Kropp*.

Sistnämnda fyra motioner avsåge höjning av de tillfälliga löneförbättringarna till vissa i motionerna angivna befattningshavare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 361 och herrar Ingvarsons, Antons-*Ang. tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.* sons och Tryggers samt Söderhielms ovanberörda motioner ävensom med avslag å herrar H. Ericsons och friherre Flemings, Vennerstens och Lithanders, Roséns m. fl., Perssons i Norrköping m. fl., Nyländers och Tengdahls, Nilssons i Kristianstad samt Bärge och Kropps förenämnda motioner,

a) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 4,020,000 kronor;

b) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes 4,020,000 kronor;

c) godkänna ett vid utlåntagandet fogat förslag till grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående (Bil. A);

d) godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden den 19 april 1918 angivna villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande; samt

e) förklara, att en var, som, efter det kungörelse angående den tillfälliga löneförbättringen trätt i kraft, tillrädde beställning eller befattning, å vilken omförmälda villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande skulle gälla, skulle vara pliktig underkasta sig samma villkor och bestämmelser, ävensom att förutvarande, ännu i tjänst kvarstående innehavare av dylika beställningar eller befattningar, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt anmälde, att de för tiden därefter ville underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, icke skulle för åren 1918 eller 1919 eller någon del därav uppbära tillfällig löneförbättring.

Häremot hade reservation avgivits av herr *Wrangel*, vilken ansett att utskottet bort tillstyrka herr Ericsons och friherre Flemings samt herrar Vennerstens och Lithanders i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag och ett antal av kammarens ledamöter, sammanlagt 15 stycken, ha tillåtit oss att i anledning av denna proposition avgiva en motion här i kammaren, vilken motion avser att förhjälpa musikunderofficerarna vid armén till samma tillfälliga löneförbättring, som föreslagits av Kungl. Maj:t och som tillstyrkts av statsutskottet för andra underofficerare vid armén. Det är redan för närvarande så förhållandet, att dessa musikunderofficerares lönevillkor äro i avsevärd mån sämre än de andra underofficerarnas, d. v. s. truppunderofficerarnas. De äro sämre i två avseenden, för det första därför att musikunderofficerarna i motsats till de andra underofficerarna icke komma i åtnjutande av några ålderstillägg och för det andra därför att musikunderofficerarna icke bli gynnade i vad gäller befordran.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

Visserligen är det så, att en del av musiksergeanterna vinna befordran till fanjunkares grad, men denna befordran medför icke någon annan fördel än utgifterna för en ny uniform, ty någon lön jämställd med fanjunkares vid trupp lön förekommer icke för dessa musikfanjunkare. Vid varje regemente finnes en ledare av musiken. De flesta av dem äro utbildade till musikdirektörer med musikunderlöjtnants rang. Dessa, som kostat på sig en synnerligen lång läro-tid vid musikkonservatorium, en synnerligen dyrbar utbildning, som de själva måst kosta på sig under tiderna, ha icke heller någon högre lön än fanjunkares.

Nu är det så, att det pågått en utredning angående musikunderofficerarnas löner. I det sakkunnigebetänkande, som avgivits med anledning av denna ännu pågående utredning och som även inrymt den tillfälliga löneförbättring, som här är ifrågasatt att nu besluta om, säga de sakkunniga:

»Då genomgåendet av vissa skolor icke ingår i musikpersonalens utbildning, är ej heller underofficersexamen föreskriven såsom villkor för befordran till musiksergeant av 2 klassen eller för transport från sådan beställning till musiksergeant av 1 klassen. För sådan befordran eller transport fordras allenast, förutom duglighet till krigstjänst såsom vapenför, att hava innehaft beställning såsom musikunderbefäl, att uppfylla fordringarna för befordran till musikfurir samt att äga den allmänbildning, som kräves av underofficer.»

Det där uttalandet av de sakkunniga är numera icke alls öfverensstämmande med verkligheten, ty numera är det så, att musikpersonalens rent militära utbildning är beroende på respektive regementschefers och kårchefers bestämmelser, och dessa äro rätt olika vid olika regementen. Det finnes en generalmajor vid ett visst regemente, som numera fordrar och genomför, att musikunderofficerarna skola förutom sin utbildning till musikunderofficer genomgå fullständiga rekryt-, korpral- och underofficersskolor för att kunna vinna befordran, och det finnes inom armémusiken många musikdirektörer, många musikunderofficerare och musikfurirer, som avlagt fullständig underofficersexamen. Det framgår också av tjänstgöringsreglementet för armén, där det heter i § 32:16, att musikunderofficer kan användas i rent militär tjänstgöring av icke musikalisk beskaffenhet. Allt detta har medfört, att musikunderofficerare och musikfurirer numera utföra truppunderofficerstjänst i stor utsträckning.

Jag skall blott göra ett utdrag av ett par bilagor, som visa detta förhållande. Här är en bilaga, tagen ur högen, ett utdrag ur regementsorder för kungl. Upplands artilleriregemente. Det heter där, att »musikstyckjunkaren Löwdin tjänstgör å förrådsförvaltarens exp. samt å beklädnadsförrådet». Det är en fullständig militär tjänstgöring. Vidare heter det: »Musiksergeant Ahlin å kassaförvaltningens exp. Musiksergeant Hultman å regementsexpeditionen. Tiden för nämnda personals tjänstgöring bestämmes av reg.-intendenten och reg.-kvartermästaren. För övrigt dispo-

neras musikpersonalen på sätt vederbörande batterichef föreslagit.» Vidare heter det: »Musikstyckjunkare Löwdin beordras att under sagda tid upprätthålla styckj. Cederholms tjänst såsom vapenunderofficer.» Och vidare: »Till tjänstgöring från och med den 1 november beordras musiksergeant Rosdahl hos köksföreståndaren och musiksergeant Frittioff i kassaförvaltningen.» Och vidare: »Musikunderofficerare och övriga underofficerare, efter vederbörande batterichefs beprövande, skola under tiden 15—27 dennes utbildas i *formell orderskrivning* av löjtnant Lambert-Meuller.» Och vidare: »Musikstyckjunkare Hultman beordras att t. v. tjänstgöra hos kasernofficer.» Och vidare: »Musikstyckjunkaren Levin beordras att t. v. tjänstgöra i kassaförvaltningen.» Det är blott en enda order jag framdragit såsom bevis för hur musikunderofficerarna få fullgöra helt militär truppunderofficerstjänstgöring. Vidare heter det i en annan bilaga, som innehåller ett utdrag ur regementsorder vid kungl. Hälsinge regemente att »för nästkommande vecka beordras — — — som pågående regementsdagunderofficer — — — den 31 dennes musiksergeant Hillgren — — — den 2 april musiksergeant Danielsson — — — den 5 april musiksergeant Gelhaar.» Vidare är det en order från början av år 1918 där det heter, att såsom dagbefäl för nästkommande vecka beordras bland andra den 23 dennes musikfurir 4 Eklund och den 25 dennes musikfurir 1 Johansson och den 26 dennes musikfurir 9 Rydberg.» Vidare heter det såsom ett generellt uttalande i denna order att »regementsmusiken skall i sin helhet deltaga i marschen», d. v. s. en fältmarsch den 5 och den 13 i den ifrågavarande månaden. Vad beträffar dessa fältmarscher, så äro de s. k. träningsmarscher och förekomma en gång i veckan. De börja med en väglängd på 25 km. och öka sedan med 5 km. per vecka upp till 45 km. I dessa marscher, som äro synnerligen krävande och ansträngande, deltaga endast ett fåtal truppunderofficerare turvis, då däremot samtliga musikunderofficerare få gå med varje gång, musiken skall spela genom staden under såväl bort- som hemmarsch samt under rastera, då de övriga få vila. Således ställas väsentligt högre krav på uthållighet och viljekraft på musikunderofficeraren än på truppunderofficeraren vid dessa inom militärtjänsten mest ansträngande tillfällen.

En annan sak är, att musikunderofficerarna stå i sämre ställning rent ekonomiskt sett än vad truppunderofficerarna göra. De senare ha i motsats till de förra i allmänhet bostad inom kasernområdet mot en synnerligen låg hyra, musikunderofficerarna äro vidare i allmänhet alldeles avstängda från förmånen att rekvirera matportion från regementenas kök. Denna matportion, som truppunderofficerarna i allmänhet kunna rekvirera, kostar kronan två kronor per dag, men underofficerarna erhålla densamma för 80 öre. Musikunderofficerarna, som bo långt ifrån kasernerna, kunna däremot icke begagna sig av samma förmån i nämnvärd utsträckning. Om man nu beräknar musikunderofficerens utgifter för mat så lågt som till två kronor per dag, då han

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

äter hemma och vidare tager i betraktande, att hans bostad, två rum och kök, beroende på var han bor — det är olika på olika förläggningssorter, i Gävle kostar en dylik lägenhet för närvarande omkring 700 kronor i vissa fall — ofta drager en betydlig hyra, så visar det sig vid uträkning, att musikunderofficerens ekonomiska ställning jämförd med truppunderofficerens försämrats med icke mindre än 970 kronor per år.

Jag skall även tillåta mig påpeka en annan sak. Man har sagt, att dessa regementsmusikanter ha så stora extra inkomster genom att de spela ute. Hur det förhåller sig med den saken skall jag visa med siffror, som omfatta åren 1915—1917. Av dessa siffror framgår, att dessa stora extrainkomster äro en ren myt, och för övrigt hava även en stor del av truppunderofficerarna extra inkomster utan att man synes räkna med, att de därför skola ha särskilt liten lön. Denna utredning, som är företagen med största omsorg och så noggrann som den över huvud taget kan göras, omfattar visserligen icke hela musikpersonalen men gäller dock under åren 1915—1917 respektive 298, 297 och 296 musikunderofficerare. I en bilaga till motionen ha vi visat huru det ställer sig med inkomsterna för dessa musikunderofficerare. Utredningen ger vid handen, att under år 1915 hade 88 musikunderofficerare ingen extra inkomst. Under samma år hade i övrigt 68 under 100 kronor, 61 mellan 100 och 150 kronor, 26 mellan 150 och 200 kronor, 26 mellan 200 och 250 kronor, 8 mellan 250 och 300 kronor, 11 mellan 300 och 400, 5 mellan 400 och 500, 1 mellan 500 och 600 och 1 mellan 600 och 700 kronor om året i extra inkomster. Det ställer sig på ungefär samma sätt för de följande åren 1916 och 1917, till och med ändå sämre för sistnämnda år. Av sammanställningen framgår det, att musikunderofficerarnas extraförtjänster äro mycket små. Procentvis ställer det sig på det sättet, att 25 procent av musikunderofficerarna ha ingen extra inkomst alls, 33 procent ha under 100 kronor, 14 procent ha mellan 100 och 150 kronor, 14 procent ha mellan 150 och 200, och återstående 14 procent ha mera. Talet om att musikunderofficerarna numera ha stora inkomster är icke riktigt, det framgår ju tydligt av dessa siffror. Det är också omöjligt att de skulle kunna ha det, ty faktum är att, när deras tjänstgöring vid resp. regementen upptages i sådan utsträckning, som jag tillåtit mig framhålla förut i mitt anförande, för rent militära ändamål, så blir det ingen tid övrig för extra inkomster, även om sådana funnes att uppbringa.

De löner som sakkunniga föreslagit ha varit synnerligen låga. Jag vill emellertid ge chefen för lantförsvarsdepartementet det erkännandet, att han i någon mån gått dem till mötes. Han säger i propositionen på sid. 84 följande: »Vad angår musikunderofficerarna, synas dessa beställningshavare hava i avlöningshänseende kommit i relativt ogynnsamt läge i jämförelse med truppunderofficerarna.» Ja, det har sannerligen herr statsrådet och chefen för landsförsvarsdepartementet alldeles rätt i — »med hänsyn till den långa utbildning musikunderofficerarna hava att undergå och i betraktande av de ringa befodringsutsikterna för musikpersonalen sär-

skilt under de senare åren» — ja, de bli aldrig annat än till graden fanjunkare, men aldrig till lönen — »efter det fråga blivit väckt om armémusikens omorganisation, anser jag det billigt, att löneförbättringen för musikunderofficerarna tillmätas något rikligare än av de sakkunniga ifrågasatts. Jag finner mig i sådant avseende böra förordna, att löneförbättringen får utgå till musikfanjunkare med 1,000 kronor» — vid denna 1,000 kr. ersättning ha vi att komma ihåg, att dessa musikfanjunkare omfatta icke på långt när alla sådana, som väl blivit befordrade till graden men som icke alls ha fanjunkares lön utan blott sergeants lön. Utan dit räknas blott de fåtaliga musikdirektörerna, vars kostsamma utbildning jag förut påpekat och som förresten ha löjtnants rang — »till musiksergeant av 1. klassen med 800 kr. och till musiksergeant av 2. klassen med 700 kr.»

Statsrådet fortsätter vidare: »Enligt de sakkunnigas förslag skulle musikunderofficerarnas rätt till tillfällig löneförbättring på det sätt begränsas, att dylik löneförbättring skulle utgå endast för kalendermånad, under vilken musikunderofficer enligt regementschefs (kärchefs) bestämmande haft eller hade att fullgöra daglig tjänstgöring till väsentligen samma omfattning som övriga underofficerare. Då emellertid den tillfälliga löneförbättringen synes böra utmätas i förhållande till den i vederbörande stater upptagna avlöningen och därmed förknippade ordinarie tjänstgöringsförhållanden, kan jag icke anse tillräckliga skäl föreligga att för åtnjutande av den tillfälliga löneförbättringen i nu förevarande fall uppställa särskilda villkor utöver dem, som av de sakkunniga föreslagits beträffande personalen i allmänhet. Ifrågavarande bestämelse, vilken för övrigt helt säkert skulle komma att vålla en del svårigheter och ojämnheter vid tillämpningen, torde därför böra utgå.»

Det är sålunda två löneförbättringar, som av regeringen föreslås mot vad de sakkunniga ha föreslagit, för vilket man naturligtvis måste vara tacksam. Emellertid, även med dessa förbättringar stå ju musikunderofficerarna i en avsevärt sämre ställning än truppunderofficerarna, därför att de icke få tillgodoräkna sig något som helst ålderstillägg jämte tillfällig löneförbättring, vilket däremot är fallet ifråga om truppunderofficerare. Vi ha därför tillåtit oss att framlägga förslag om att dessa musikunderofficerare skola jämsställas med truppunderofficerare. Man har sagt, att det vore svårt att räkna ut ålderstilläggen. Vi ha därför tillåtit oss att även anvisa en plan i detta avseende. På sid. 9 i vår motion föreslå vi sålunda, att i vad det gäller utgångspunkten för ålderstilläggsprincipens tillämpning för arméns musiksergeanter följande synpunkter skola gälla:

1) Vid beräkning av ålderstillägg för musiksergeant äger sådan, vilken vunnit anställning före fyllda 17 år, att räkna sig tjänsteår tillgodo först från och med det år, under vilket han fyller 18 år.

2) Musiksergeant, som innehaft fast anställning vid armén såsom musikvolontär (spel i nummer, hornblåsare, trumslagare) eller musikunderbefäl under längre tid än 9 år, räknat från och med det år, under vilket han fyller 18 år, må av den överskjutande tiden tillgodoräkna sig högst 9 år.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)*

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.

(Forts.)

3) Musiksergeant, som före fyllda 25 år vunnit befordran till underofficer på stat, må först från och med det år, under vilket han fyller 26 år, börja tillgodoräkna sig tjänsteår för erhållande av ålderstillägg.

4) Musikfanjunkare (musikofficer) erhåller fortfarande, såsom förut, högsta för fanjunkare föreslagna lön.

Enligt den tabell, som vi lyckats uppgöra och få till stånd, skulle musikunderofficerarna, därest icke några vakanser finnas, uppgå till 440 stycken i den svenska armén. Nu lär det dock vara så att på grund av de svåra förhållanden, varunder musikpersonalen existerar, finnes det rätt talrika vakanser. Det är icke gott att fastställa antalet av dessa för den som står utanför, men det är klart, att man kan i arméförvaltningen eller inom departementet lätt taga reda på saken.

Herr talman, jag ber sålunda att få yrka, att riksdagen måtte besluta att bevilja musikunderofficerarna en tillfällig löneförbättring efter samma grunder och med samma belopp, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition för truppunderofficerare, samt att riksdagen måtte härför bevilja nödiga medel. Jag ber att få yrka bifall här till.

Vidare tillåter jag mig även att nämna, att den merkostnad, som enligt detta mitt förslag uppstår, av oss beräknas uppgå till 88,475 kronor. På grund av de vakanser som helt visst finnas är ju detta belopp helt säkert rikligt tilltaget, så att det icke behöver överskridas, utan tvärtom torde kunna förminsкас.

Jag ber således, herr talman, att i vad det gäller denna punkt få hemställa om bifall till de av mig nu gjorda yrkandena. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Röing, Branting, Möller, Sjögren, Hammarskjöld, Jungnell, Carlson* i Karlshamn, *Leander, Kristensson, Billqvist, Törnkvist, Johanson* i Gäre, *Moberger, Magnusson* i Skövde, *Gustafson* i Kasenberg och *Johanson* i Huskvarna.

Herr *Hammar skjöld*: De här föreliggande bestämmelserna angående tillfällig lönereglering gälla som bekant åren 1918 och 1919. I sammanhang härmed har det ställts i utsikt, att ett förslag om slutlig lönereglering skall föreläggas riksdagen år 1919 eller senare. Samtidigt härmed torde frågan om pensionering av arméns personal komma att upptagas till förnyad omprövning. Blir detta händelsen, vågar jag uttala en förhoppning om att hänsyn kommer att tagas till den personal, vilken på grund av uppnådd åldersgräns nödgas avgå de år, under vilka den tillfälliga löneregleringen tillämpas, och gäller detta i främsta rummet underofficerarna och övriga befattningshavare vid armén och marinen med jämförelsevis små löner.

Herr *Hamrin*: Herr talman! Efter det ingående anförande, som här hållits av herr *Sven Persson* i Norrköping till försvar för den

motion, vilken jämväl jag undertecknat, skall jag icke upptaga kammarens tid med att närmare sysselsätta mig med denna motion. Så mycket vill jag emellertid säga och ytterligare understryka, att det system, som nödvändiggör för vår musikpersonal vid armén och flottan att söka sina inkomster på de s. k. guldkrogarna, anser jag i längden vara ohallbart, detta så mycket mera som man dess bättre har anledning att vänta, att dessa inkomster allt mer och mer skola sina ut i den man som restriktionerna göra sig gällande och i den mån frekvensen på dessa guldkrogar minskas år efter år. Jag instämmer således, herr talman, i det anförande herr Persson i Norrköping nysst hade och i det yrkande som han slutade med.

Jag skall emellertid yttra några ord angående en annan punkt, som faller under den nu föredragna, nämligen beträffande de beställningshavare av civilmilitär art, som finnas omnämnda å sid. 13 i statsutskottets utlatande och vilka där betecknas såsom verkmästare av 2. klass, tyg- eller fabrikskrivare, tyghantverkare, gevärsbantverkare, hantverkare, fortmaskinist. Som herrarna behagade finna av denna tabell, har denna grupp av beställningshavare under den tid som gått, således till denna tidpunkt, haft en avlöning som slutat med 2,210 kronor. Jämför man denna avlöning med slutlönen för truppunderofficerare, vilken uppgår till 1,910 kronor, så finner man, att dessa civilmilitära beställningshavare haft en inkomst utöver dessa truppunderofficerares, med vilka de i alla andra avseenden varit likställda, uppgående till ett belopp av 300 kronor. Enligt det förslag, som här föreligger och vilket av statsutskottet förordats, komma emellertid tyghantverkarna och de med dem likställda att i slutlön få ett belopp av 3,040 kronor, medan truppunderofficerarna komma upp till 3,030 kronor. Således är det en skillnad där på 10 kronor. Förut har man ansett denna grupp civilmilitära beställningshavare inneha platser och befattningar, som berättigade dem till en merinkomst utöver truppunderofficerarna av 300 kronor. I det förslag som här är uppgjort och som jag tar för avgjort även kommer att vinna riksdagens bifall, bli de i jämförelse med sina kamrater ställda i en sämre ställning. Med hänsyn till denna grupp beställningsinnehavare och deras arbete och sysselsättning förefaller det mig som om denna skillnad även i fortsättningen hade varit berättigad.

Jag tillhör icke alls dem, som anse, att truppunderofficerarna fått för mycket, snarare tvärtom. Men jag har i alla fall velat påpeka, att dessa yrkeskunniga människor, dessa som har en lång praktisk utbildning bakom sig och dessa som ha i många avseenden ganska ansvarsfulla poster att sköta, hade verkligen gjort sig förtjänta av denna uppmuntran att få en avlöning som med 300 kronor överstiger vad deras kamrater i truppen ha.

Nu förstår jag mycket väl, herr talman, att det icke gagnar något till att här framställa ett ändringsyrkande på denna punkt. Jag skall därför kort och gott sluta med att uttala min förhoppning, att dessa synpunkter måtte vinna beaktande vid fastställande av den definitiva lönereglering, som enligt detta betänkande ställts i utsikt av Kungl. Maj:t, och att dessa personer, som utan tvivel om de hade

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.*

(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

ägnat sig åt privat sysselsättning eller gått i enskilt bolags eller enskild firmas tjänst, hade kunnat, särskilt under nuvarande tidsförhållanden, uppnå betydligt högre inkomster, för framtiden tillerkännas en bättre avlöning än den som blir dem tillerkänd genom ett bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Jag har sålunda, herr talman, i detta avseende intet yrkande för dagen att framställa.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Herr Sven Persson sökte bevisa, att det förslag till lönereglering för armén, som vi nu behandla, skulle ställa sig alldeles speciellt oförmånligt för musikpersonalen, och jag vill inte bestrida, att musikunderofficerarnas avlöning enligt förslaget väsentligt skiljer sig ifrån underofficerarnas i övrigt. Men detta beror på att musikpersonalen är helt annorlunda organiserad än underofficerskåren i övrigt, och därför har det varit nära nog omöjligt — det har ju för övrigt framhållits av löneregleringskommittén — att i fråga om dessa musikunderofficerare tillämpa ett system, byggt på ålderstillägg. Det förslag, som herr Sven Persson framlagt i sin motion, skulle ingalunda vara rättvisare, ty det skulle faktiskt ställa dessa musikunderofficerare i vida gynnsammare ställning än övriga underofficerare.

Beträffande musikfanjunkarna vill jag framhålla, att enligt förslaget få dessa nu 1,000 kronors löneförbättring. Deras löner höjas nämligen från 2,482:50 kronor till 3,482:50. En truppfanjunkare däremot kan få börja med en lön av 2,795 kronor, och hans lön blir högst 3,595 kronor. Hans slutlön blir sålunda endast ungefär 100 kronor högre än musikfanjunkares, och hans begynnelselön kan bli ända till 687:50 kronor lägre, beroende på hans levnadsålder vid utnämningen.

Vad beträffar musiksergeanterna, så erhåller en musiksergeant av första klassen enligt förslaget en löneförbättring av 800 kronor. Hans lön höjes nämligen från 1,910 till 2,710 kronor, medan en truppsergeant av samma klass börjar med 2,230 och når upp till 3,030 kronor, således 180 kronor mindre i begynnelselön men en slutlön på 800 kronor högre än musiksergeant.

Vad beträffar musiksergeanter av andra klassen, är löneförbättringen 700 kronor. En musiksergeants lön höjes från 1,780 till 2,490, för en truppsergeant av motsvarande klass är begynnelselönen 2,230, således 260 kronor lägre. Om man tar i betraktande dessa omständigheter, att musikpersonalen erhåller omedelbart vid utnämningen den högsta lönen, medan däremot detta icke alls är fallet med underofficerarna i övrigt — vilka börja med en lägre lön, varefter i mån av tjänsteår denna höjes genom ålderstillägg, så att slutlönen blir något högre än musikunderofficerarnas — tror jag sålunda inte, att den reella skillnaden i löneförhöjning blir så väsentlig, som man skulle kunna tro. Enligt motionärernas egen beräkning i en bilaga till motionen skulle deras förslag ge musikunderofficerarna en förhöjning av inalles något över 80,000 kronor om året, en beräkning som dock torde vara approximativ.

Löneregleringskommittén yttrar om musikpersonalen, att den nu lämnade redogörelsen torde ådagalägga, att det vid en definitiv lönereglering för arméns musikpersonal icke utan vidare låter sig göra att tillämpa det av de sakkunnige föreslagna lönesystemet med därtill hörande i varandra ingripande löneskalor, åtminstone icke i vad angår de ifrågasatta bestämmelserna rörande utgångspunkt för lönetursberäkningen. I sådant hänseende torde det vara tillräckligt erinra därom, att musikfurirsbeställningar av 1. klassen saknas, att för musikunderofficers befordran icke kräves undergående av underofficersexamen, att tillsättning av musikfanjunkarbställning sker efter ansökan och således icke, såsom vid befordran av sergeant till fanjunkare, i huvudsak efter tur, samt att beställning såsom musikfanjunkare kan vinnas av annan än den, som förut varit musiksergeant, under förutsättning att han genomgått musik-konservatorium. Härjämte synes det förhållandet böra beaktas, att å de flesta truppförbandens stater finnes uppförd allenast en musikfanjunkarbställning — vid övriga truppförband saknas musikfanjunkare — mot ett icke obetydligt antal sergeantbeställningar, vid ett vanligt infanteriregemente 10. Till följd härav äro befodrings-utsikterna, som herr Sven Persson mycket riktigt framhöll, ogynnsammare för musiksergeanterna, men detta sammanhänger med organisationen i övrigt, och en omorganisation är ju ifrågasatt. Jag tror inte, det kan vara lämpligt att, innan man får se vad dessa omorganisationsplaner kunna leda till, utan vidare gå in på det av herr Sven Persson föreslagna systemet, att ge dessa musikunderofficerare ålderstillägg liksom övriga underofficerare. Ty det är att märka, att enligt motionärernas förslag musikunderofficerarna från och med året efter anställningen skola få räkna lönetur, vilket icke alls är förhållandet med arméns personal i övrigt. Jag kan således inte finna annat, än att ett bifall till motionärernas förslag, i stället för att åstadkomma rättvisa, skulle ställa musikunderofficerarna i en betydligt mera gynnad ställning än arméns personal för övrigt, och det kan väl inte vara riktigt. Jag vill framhålla, att de inte ha full tjänstgöring såsom t. ex. underofficerarna i övrigt, och detta framgår ju bäst utav att åt dem beretts tillfälle att konserter utom tjänsten på skilda platser.

Nu finnes visserligen här en beräkning över hur litet de skulle ha förtjänat på detta konserterande, men det är väl inte så alldeles säkert, att man vid den utredningen har fått med varenda krona, som de därvid ha förtjänat.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Jag har tillsammans med herr Vennersten i denna kammare avgivit en motion, vari vi yrka en tillfällig löneförhöjning för 12 generalspersoner och 5 flaggmän vid marinen. Emellertid har statsutskottets majoritet avstyrkt denna motion. Jag kan för min del förstå ett dylikt avslagsyrkande, om man över huvud taget icke vill ha ett försvar, men jag kan icke förstå, att man icke

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.*

(Forts.)

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)*

vill gå med på en så rimlig begäran som denna, om man utgår från, att ett försvar är behöfligt och önskvärt för landet, och var och en, som inser, att vi icke kunna lämna vårt land öppet för vem det vara må, som vill tränga in hit, kan ju inte gärna vara av den meningen, att det är lämpligt, att de, som äro ställda främst att leda detta försvar, icke erhållit någon löneförbättring sedan så långt tillbaka som 1875, d. v. s. det är nära ett halvt sekel, som gått, utan att man velat röra ett finger för att förbättra deras löneförhållanden. Det anser jag för min del icke vara välbetänkt. I motionen ha vi framhållit, att vid den reglering, som är gjord, äro de enda, som nu äro undantagna, 12 generalspersoner och 5 flaggmän vid flottan, och vi ha också framhållit, att vi anse det vara en uppenbar orättvisa, att man även denna gång skall gå förbi dessa personer. Vi ha pekat på penningvärdets fall, vi ha pekat på det ökade ansvar, som nu påvilar dessa personer, vilka, sedan deras löner en gång fixerades, ha fått sitt arbete ökat till följd av den allmänna värnpliktens förlängning och genom andra ökade krav, som nu äro ställda på dem, en arbetsutökning, som staten icke ansett sig i ringaste mån böra kompensera. Detta ha vi för vår del ansett vara oriktigt. Utskottet påpekar på sid. 11, att Kungl. Maj:t icke har föreslagit någon tillfällig löneförbättring för nämnda befattningshavare. Detta ha vi för vår del ansett vara en försummelse, att så icke har skett, och vi ha velat rätta till detta genom att åstadkomma denna förhöjning nu.

De sakkunniga ha sagt, att man i detta avseende bör avvakta en definitiv lönerreglering även för civila befattningshavare. Vi anse detta för vår del innebära en fördröjande sammankoppling, som naturligtvis har det med sig, att denna fråga, som nu under ett halvt sekel fått vänta på sin lösning och som många gånger förut blivit uppskjuten, nu ytterligare kommer att uppskjutas. Jag skulle inte säga så mycket, ifall de yrkanden, som blivit gjorda här, varit orimliga. Men de yrkanden vi gjort innebära, att för första gången sedan 1875 de högsta befälspersonerna skulle komma i åtnjutande av en löneförhöjning, 1,200 kronor per år, och det innebär för såväl armén som flottan en sammanlagd ökning av 20,000 kronor. Anser verkligen riksdagen, att det är oss värdigt att behandla dessa personer så, att vi tveka att gå med på en utökning, som rör sig om sammanlagt 20,000 kronor i denna stora riksstat, och spara in detta belopp och därigenom utsätta oss för den anmärkningen, att vi faktiskt begå en orättvisa emot dessa personer? Om man skulle kunna göra någon anmärkning härvidlag, vore det den, att detta belopp, som är yrkat, är synnerligen blygsamt, men i och med att det är så blygsamt, så faller bort ett utav de skäl, som utskottet har haft för sitt avslagsyrkande, nämligen att denna förhöjning skulle föregripa på något sätt det resultat en kommande lönerreglering kan komma till, ty en sådan kan ingalunda komma till ett lägre belopp utan den måste utan tvivel komma till ett högre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Wrangel avgivna reservationen, vilket är detsamma som bifall till herr Venerstens och min motion.

Herr Nilsson i Kabbarp: Den siste ärade talaren klandrade det föreliggande förslaget, därför att icke generalspersonerna och flaggmännen fått det tillfälliga tillägg av 1,200 kronor, varom det har motionerats. Och om jag kunde uppfatta den ärade talaren rätt i det buller, som rådde här i salen, när han började sitt anförande, så tycktes han icke kunna finna någon annan förklaring till detta förfaringsätt från Kungl. Maj:ts och utskottets sida än den antimilitaristiska stämning, som råder på sina håll. Om man hyllar en antimilitaristisk uppfattning, så kunde han finna det förklarligt, men beträffande dem, som icke göra det, tyckte han det var besynnerligt, att de kunde neka detta tillägg. Det förefaller mig däremot ganska besynnerligt, om kammaren skulle kunna vara med om ett bifall till motionerna i detta stycke. Redan nu äro och sedan många år tillbaka, hela tiden igenom, ha de militära spetsarna varit väsentligt bättre avlönade än motsvarande chefer på de civila förvaltningsområdena. Detta förhållande kunna vi å vår sida icke anse vara annat än olämpligt, och därför har utskottet i överensstämmelse med departementschefens förklaring sagt ifrån, att om det skall ske en löneroglering för de högsta militära cheferna, så bör den lönerogleringen företagas samtidigt med en roglering av lönerna för verkens chefer inom de civila förvaltningsområdena. Och när man ganska tydligt kan förutse, att en sådan löneroglering icke kan låta vänta på sig alltför länge, så förefaller det mig, att motionärerna skulle kunna vara ganska tillfredsställda med denna förklaring.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

Herr Hamrin gjorde ett uttalande angående de civilmilitära befattningshavarna i allmänhet och tyckte, att de sakkunniga såväl som Kungl. Maj:ts och utskottet hade varit för knappa och tillgodosett dem i för ringa grad. Ja, när man uttalar ett sådant generellt omdöme, så kan det ju måhända låta höra sig. På detta område är åtminstone delvis konkurrensen med de privata företagen ganska skarp, och därför måste nog staten betala rätt avsevärda löner för att kunna behålla dugligt folk. Men vid den tillfälliga löneroglering, som här föreligger, har det icke varit för de sakkunniga lika litet som för Kungl. Maj:ts möjligt att förfara på annat sätt, än som man gjort. För de rent militära befattningshavarna har det varit möjligt att göra upp ett helt nytt avlöningssystem med ålderstillägg. Men att helt enkelt tillämpa dessa regler, som skola gälla för de militära befattningshavarna, på de civilmilitära, har varit alldeles omöjligt. Därför att de civilmilitära befattningshavarna redan ha ålderstillägg, så har det icke funnits någon annan väg att gå fram än att räkna ut en tillfällig löneförbättring i form av ett procentuellt tillägg, ett genomsnitt, som skulle kunna ge dem en fix summa. På det viset är det naturligtvis oundvikligt, att somliga av dessa civilmilitära befattningshavare få mer än de skulle fått, om de för de militära befattningshavarna gällande reglerna tillämpats. Men det finns också andra civilmilitära befattningshavare, som få något mindre. Detta är en konsekvens av det hela, som varit oundvikligt. Men det är ju givet, att man vid den snart stundande definitiva lönerogleringen icke kan förfara på detta sätt, utan då måste man reglera det systematiskt i

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

sin helhet. Nu gjorde ju herr Hamrin intet yrkande, och ännu åtminstone har icke heller någon annan talare gjort något yrkande om bifall till de motionsvis framförda förslagen beträffande den civilmilitära personalen, och jag vågar nästan taga för givet, att så icke heller kommer att ske. Ty motionärerna äro ju ganska godtyckliga i sina yrkanden. De taga i de olika civilmilitära grupperna ut än den ena kategorin och än den andra och mena, att dessa böra ha mer än Kungl. Maj:t föreslagit. Men ett bifall till någon av dessa motioner skulle endast åstadkomma förvirring i det hela.

Däremot har det gjorts ett bestämt yrkande i fråga om musikpersonalen, nämligen att musikunderofficerarna skulle få en tillfällig löneförbättring, som skulle till beloppet överstiga vad Kungl. Maj:t föreslagit, i det att de skulle få precis detsamma som truppunderofficerarna. När vi s. k. sakkunniga hade denna fråga under behandling, funno vi det för vår del vara alldeles omöjligt att tillämpa en sådan grundsats. Hela frågan om musikens ställning inom armén ligger ju under utredning, och följaktligen bör man enligt gammal god sed icke föregripa ett blivande beslut i det stycket. Men vidare är det en obestridlig sanning, att rekryteringen och utbildningen och befordringsförhållandena äro helt annorlunda beträffande musikpersonalen än beträffande vanliga underofficerare. Därför har det icke funnits någon möjlighet för oss att på musikpersonalen tillämpa de avlöningsskalor, som ha uppgjorts för de egentliga truppunderofficerarna. Man har inte någon utgångspunkt, från vilken tid man skulle kunna beräkna tillägget av dessa ålderstillägg. Det finns inga musikfurirer av första klass t. ex. Och det är just därför att det finns furirer av första klass, som man har kunnat komma till det system med skalor för ålderstillägg, som uppgjorts för truppunderofficerarna. Musikfanjunkare kan man bli på ansökan utan att förut ha varit sergeant o. s. v. Motionärernas förslag att grunda för dessa ett ålderstilläggssystem på levnadsåldern visar i själva verket, hur omöjligt det är att i närvarande ögonblick komma till ett annat förslag än det som föreligger i propositionen. Vidare kan det icke bestridas, att i allmänhet denna personals tjänstgöring är väsentligt mindre än de egentliga truppunderofficerarnas. Det är sant, att det ställer sig olika vid olika regementen. Det är sant, att den ena regementschefen kan fordra mer än den andra. Men i allmänhet är det dock så, att de ha liten tjänstgöring, på sina håll *mycket* liten tjänstgöring. Och just därför att de ha så liten tjänstgöring, kunna de också göra sig extra inkomster. Det är visserligen sant, att extrainkomsterna ha reducerats under krigs- och krisåren. Men den löne reglering, som stundar, och den därpå grundade tillfälliga löneförbättring, som vi här tala om, tar icke sikte på nu under krigs- och kristiden rådande förhållanden, utan bygger på förhållandena före kriget, 1914. Vi skola även betänka, att å tilläggen kommer också krigstidstillägg att procentuellt beräknas.

På grund av de förhållanden, som jag här påpekat, kunde de sakkunniga icke komma så högt, som Kungl. Maj:t sedan har föreslagit. De sakkunniga föreslogo för fanjunkare 975 kronor, Kungl. Maj:t

har föreslagit 1,000 kronor i provisoriskt tillägg. För musiksergeant av första klass föreslago de sakkunniga 750 kronor, Kungl. Maj:t har höjt det till 800 kronor. Och för musiksergeant av andra klassen föreslago de sakkunniga 525 kronor, vilket belopp Kungl. Maj:t höjt till 700 kronor. Dessutom ansågo sig de sakkunniga nödsakade att även föreskriva det villkoret att för att få de lägre belopp, som de sakkunniga föreslagit, skulle dessa befattningshavare ha en tjänstgöring, som till tiden motsvarade den tjänstgöring, som de vanliga trupp- underofficerarna fullgöra eller äro underkastade. Kungl. Maj:t har varit nog välvillig att slopa detta villkor och dessutom, som sagt, höjt tilläggsbeloppen. När så är förhållandet, synes det mig, att kam-maren borde kunna med en mycket stor majoritet ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang. tillfällig
löneförbät-
ring åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)*

Jag vill härtill lägga, att inte har det obehagliga missljud och oljud, som musikpersonalen uppstämt i tal och skrift, stämt mig åt-minstone blidare mot deras pretentioner än jag förut var stämd. De ha farit fram och kritiserat på ett sätt, som knappast kan vara ägnat att förvärva dem några nya och starkare sympatier i detta fall. Jag vill bara som exempel peka på en liten omständighet. I en till Konungen inlämnad skrift, undertecknad »För musiklöjtnanter och musikdirektörer från skilda orter inom riket» förklaras det att »vid uppvaktning av musikunderofficerare hos sakkunnigas ordförande kanslirådet A. E. M. Ericsson lämnades den förklaringen, att sakkunniga till följd av den knappa tid, som stått dem till buds för fullgörande av sitt uppdrag, ej medhunnit att sätta sig in i alla detaljer rörande musikpersonalen. Att ett dylikt lättvindigt förfarande i ärenden, som beröra en hel grupp statstjänares existensangelägenheter, skall behöva förekomma, är beklagligt». Nu ha de sakkunnigas ordförande, kanslirådet Ericsson, förklarat för mig, att han aldrig har uttalat sig så som man här säger, d. v. s. att de sakkunniga icke ha satt sig in i de förhållanden, som gälla musikpersonalen. Jag kan för min del vittna, att vi ganska länge ventilerade deras särskilda angelägenheter och gingo igenom alla detaljer. Däremot ha vi ju förklarat, att vi icke haft tid att uppgöra de särskilda löneskalor för denna personal, som vi ansågo att man borde göra för att i en definitiv lönereglering komma till ett antagligt förslag beträffande denna personal. Men det är ju någonting helt annat. Med den kännedom jag har om vår ordförande är jag för övrigt fullkomligt övertygad, att han har alldeles rätt, då han säger, att han icke yttrat sig på detta sätt. Kanslirådet Ericsson är en man, som väl vet vad han säger, det kan jag försäkra.

Med stöd av vad jag här anført och vad i övrigt förekommer i utskottets betänkande, och då jag för min del omöjligen kan hysa en så djup vördnad för *rangen*, som min ärade partivän, herr Sven Persson i Norrköping, tycktes hysa, då han gång på gång förklarade, att dessa musikdirektörer kunna ha underlöjtnants rang, mina herrar, så vågar jag yrka avslag på det av honom gjorda yrkandet och bifall till utskottets förslag.

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Också jag skall be att få säga några ord om musikunderofficerarna. Jag ber då först att få säga, att även om man kan tillvita dem en sådan oförsiktighet som den siste ärade talaren anförde, att de på sätt och vis handskats vårdslöst med svenska språket i en skrivelse till Kungl. Maj:t, så tror jag dock icke, att man kan lägga *alla* dessa underofficerare detta till last. Det kan ju också delvis bero på en viss oförmåga att finna den lämpliga formen för en framställning.

Det har sagts, att musikunderofficerarnas tjänstgöring är mindre än truppunderofficerarnas, och att deras extrainkomster också äro rätt betydliga. Men jag vill då framhålla en sak, som tycks ha undgått många, som talat i detta ärende här i dag. Det är visserligen alldeles riktigt, att tjänstgöringen är mindre och att den militära kompetensen icke är densamma som för truppunderofficerarna. Men ingen har tagit hänsyn till det ofantligt stora arbete, som dessa män nedlägga för sin utbildning, vilket man väl också får taga med i räkningen, och som kanske är lika betydelsefullt som det rent militära. Detta bör man icke försumma att taga hänsyn till, när det gäller att bedöma denna fråga.

Jag har icke här tänkt hålla något längre anförande om denna sak. Jag har redan förut besökt herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, och han har vänligt och välvilligt upptagit den framställning jag framfört till honom och lovat ihågkomma musikunderofficerarna. Jag tror icke heller, att det tjänar något till att vid detta tillfälle gå den väg, som herr Persson i Norrköping antydde, utan jag skall heit enkelt förnya min vädjan till herr statsrådet. Jag vill också förklara, att utan tvivel dessa musikunderofficerare komma att känna sig synnerligen tillfreds med både Kungl. Maj:ts förslag och statsutskottets utlåtande, då de här föreslagits till en tillfällig löneförbättring. Med detta torde frågan i dag åtminstone komma att bliva delvis löst, och vi få hoppas på en framtida definitiv lösning. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman, mina herrar! Till en början anhåller jag att till statsutskottet få uttala mitt varma erkännande för den välvilja, varmed utskottet har behandlat den proposition, som nu utgör föremål för kammarens överläggning och blivande beslut. Jag uttalar den förhoppningen, att det beslut, som kammaren om en stund går att fatta, måtte bidraga till att skänka åt de befattningshavare, vilkas löneförmåner det nu här gäller att provisoriskt reglera, den glädje i arbetet, som de tvivelsutan liksom alla andra människor äro i behov av för att kunna utföra ett gott och nyttigt arbete.

Efter det jag uttalat denna tacksamhet till statsutskottet ber jag i anledning av de yttranden, som under denna överläggning förekommit, få föra i minnet, att ändamålet med den nu föreliggande provisoriska löneförbättringen är icke att åstadkomma en löneförbättring åt denna personal, som skulle anpassa sig till tidens

krav och till tidens fordringar, utan i stället att göra den ungefär jämställd med övriga civila befattningshavare. Vid genomförandet av en sådan tillfällig löneförbättring måste man givetvis hava blicken fästad därpå, att man ej genom de åtgärder, som nu föreslås, tilläventyrs föregriper det resultat, vartill en definitiv lönereglering kan komma. I anledning härav ansåg jag mig icke böra föreslå, att beträffande generalerna det skulle ifrågasättas en förhöjning av till dem utgående lönebelopp. Av en ärad talare i denna kammare har detta emellertid karakteriserats som en försummelse från min sida. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten därvid, att en general åtnjuter ett lönebelopp, som något överstiger vad en generaldirektör för centralt ämbetsverk har. Sälunda har generaldirektören och chefen för statskontoret, generaldirektören och chefen för kammakollegium o. s. v. ej fullt samma löneförmåner som vad en general har. Jag ifrågasätter då, om det är någon inom denna kammare, som med saksål kan göra gällande, att den arbetsbörda, som påvilar generaldirektören och chefen för statskontoret, generaldirektören och chefen för tullverket eller generaldirektören och chefen för kammarkollegium, icke är en arbetsbörda som är så stor, att man kan säga, att generalernas arbetsbörda ingalunda är större. Det är enligt min mening oriktigt, att man vill driva den satsen, att de militära befattningshavarna böra ställas i en kategori för sig. Jag tror, att det är lyckligast både för dem och även för andra, att man i stället söker ställa båda grupperna på ett lika plan.

Den debatt, som här har förts, har i huvudsak rört sig om de föreslagna lönebeloppen för musikunderofficerare. Rörande den saken vill jag här fästa uppmärksamheten därvid, att då en undersökning gav vid handen, att det icke var möjligt att för musikpersonalen kunna uppställa samma utgångspunkt vid den tillfälliga löne-regleringens genomförande som för truppunderofficerarna, så var icke annat möjligt än att för denna personal liksom också för den civilmilitära personal, för vilken man ej heller kunde finna samma utgångspunkt, uppställa en annan norm för den tillfälliga löneförbättringens beräkning. Det gjorde också de sakkunniga, och de kommo till det resultatet, att för innehavare av beställning av civilmilitär natur, motsvarande ungefär kaptens tjänsteställning, man skulle beräkna en tilläggsavlöning av ungefär 17 %, för sådan motsvarande löjtnants klass en tilläggsavlöning av 25 % och för underofficerare en tilläggsavlöning av omkring 40 %. Dessa voro sålunda utgångspunkterna för de sakkunniga vid beräkning av de tillfälliga lönebeloppen för såväl musikofficerare som också för den civilmilitära personalen. Vid prövning av detta förslag kunde jag för min del inte komma till annat än att det i stort sett var riktigt, och jag kunde icke vid prövning av detta ärende finna, att jag kunde gå längre än vad jag hade gjort i den kungl. propositionen beträffande musikunderofficerare. Jag hade ett mycket bestämt intryck av, att om jag gått längre, jag hade gjort orätt mot den mycket stora underofficerspersonalen inom armén, enär om jag så hade gjort, jag utan varje gensägelse därmed ställt truppunderofficerarna

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.*

(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

i ett ogynnsammare läge än musikunderofficerarna, och dit hän ville jag icke gå.

Jag vågar sålunda uttala den förhoppningen att det förslag, som nu föreligger tillstyrkt av statsutskottet, måtte komma att vinna riksdagens godkännande.

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Personligen har jag vid behandlingen av detta ärende i statsutskottet hyst sympatier för ett flertal framställningar av enskilda motionärer och skulle gärna velat tillmötesgå dem så långt som möjligt, därest över huvud det hade kunnat ske. Men som envar förstår, ligger ju frågan på det sättet, att särskilt tillkallade sakkunniga ha arbetat länge och tråget med att utarbeta ett system för denna reglering. De hava medhunnit att göra detta i detalj på sådant sätt, att det kan läggas i huvudsak till grund för en kommande definitiv reglering beträffande truppofficerare och underofficerare. De hava däremot icke varit i tillfälle att medhinna detta beträffande musikunderofficerare, vissa enstaka andra militära befattningshavare samt den civilmilitära personalen. De sakkunniga hava därför utgått ifrån, liksom Kungl. Maj:t och liksom statsutskottet, att det förslag som här föreligger beträffande den rent militära personalen, i allmänhet avser att lägga till grund för den blivande definitiva löneregleringen. Det förslag återigen, som här föreligger beträffande musikunderofficerarne samt beträffande den civilmilitära personalen, avser icke på samma sätt att läggas till grund för en definitiv reglering, utan man har avsett, att det skall ytterligare överarbetas och att detaljerade förslag skola framläggas. De sakkunniga yttra härom följande, som jag anser att det är nödvändigt att anföra med hänsyn till en del uttalanden, som här i dag gjorts, nämligen: »Frågan om huru avlöningsförhållandena för musikunderofficerare vid en definitiv lönereglering lämpligast böra ordnas torde väl icke kunna här göras till föremål för närmare utredning, men anse sig de sakkunniga dock böra nämna, att, efter vad de sakkunniga tänkt sig, det kan visa sig nödvändigt att avpassa avlöningen för musikunderofficerarna efter särskilda löneskalor, vilka emellertid kunde delvis upptaga enahanda avlöningsbelopp som för övriga underofficerare.» Den utgångspunkt sålunda, från vilken man måste bedöma denna fråga, är den, att för truppbefälet lägger man här grunden till en definitiv reglering, för musikunderofficerarna och den civilmilitära personalen sker däremot icke detta.

Det förhåller sig sedan, som herr statsrådet nyss anført, så, att man har beträffande löneförhöjningens storlek dock sökt att i huvudsak tillämpa samma belopp beträffande de tvenne olika grupper av personalen, som jag här talat om. Man har då utgått ifrån en procentuell förhöjning av de nuvarande lönerna med ungefär 17 % för kaptensklassen, 25 % för löjtnantsklassen och 40 % för underofficersklassen. Om herrarna gå igenom de tabeller, som finnas intagna i statsutskottets betänkande, skola herrarna finna, att dessa procent-siffror hava med vissa av förhållandena påkallade jämkningar över-

allt tillämpats, och herrarna skola finna, att i genomsnitt har man för musikunderofficerare liksom för civilmilitära beställningshavare i allmänhet sökt tillämpa denna genomsnittssiffra av 40 % förhöjning.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.*

(Forts.)

Skulle man nu följa motionärerna här, vad skulle då inträffa, mina herrar? Jo, först och främst inträffar det, att riksdagen i så fall beträffande musikunderofficerarna kommer att gå in för en princip, som mig veterligen aldrig någonsin tidigare tillämpats vid löneregleringar, nämligen den att man beräknar ålderstillägg efter levnadsålder i stället för efter tjänsteålder. Ty det är innebörden av motionärernas förslag beträffande musikunderofficerarnas ålderstillägg. De ålderstillägg, som de beträffande dem vilja tillämpa på samma sätt som för truppunderofficerare, inträda pratiskt taget efter levnadsåldern. Det blir ett nytt förfaringssätt, som riksdagen därmed kommer att giva på hand och som jag för min del under inga omständigheter kan taga ansvaret för att vara med om. Vidare innebär ett bifall till motionärernas förslag en del andra saker. Jag är livligt övertygad om, att det råder här i kammaren — jag har trott mig förstå det under den tidigare debatten här — icke så litet missförstånd beträffande verkningarna för musikpersonalen av statsutskottets föreliggande förslag. Det tyckes, som man här utginge från, att ett bifall till detta förslag skulle vara så synnerligen dåligt för musikunderbefälet vid jämförelse med truppunderbefälet. Jag tillåter mig påstå, att det är oriktigt, men jag har märkt såväl här som tidigare, att vid de jämförelser man gör mellan dels civilmilitär personal och dels musikunderofficerare å ena sidan och å andra sidan truppunderbefäl, man gör jämförelsen på det sättet, att man jämför till exempel musikunderofficerare med truppunderofficerare i högsta löneklass, alltså med dem som fått alla ålderstillägg. Man jämför icke en yngre musikunderofficer med en truppunderofficer vid motsvarande ålder, sålunda med lägre ålderstillägg, ty gjorde man det, då skulle herrarnas jämförelse fullständigt bryta nacken av sig. Men, som sagt, man jämför ständigt med en truppunderofficer, som varit så länge i tjänst, 15 år, att han kan tillgodoräkna sig högsta ålderstillägg. Och så fordrar man, att även de yngre befattningshavarna tillhörande musikpersonalen och den civilmilitära personalen skola jämföras med denne äldste truppunderofficer. Om herrarna se på siffrorna, finna herrarna, att alla musikfanjunkare, oavsett levnadsålder och tjänsteålder, enligt förslaget få ett tillägg av 1,000 kronor, men, om herrarna däremot gå till truppunderofficerarna, finna herrarna, att endast de äldsta fanjunkarna i trupptjänst, de som ha 15 tjänsteår och sålunda kunna räkna med det högsta ålderstillägget, få något större tillägg än musikfanjunkare nämligen 1,100 kronor. Men alla de övriga truppfanjunkarna, som endast kunna räkna ett mindre antal ålderstillägg, få ett mindre tillägg enligt denna lönereglering, än även de yngre musikfanjunkarna få. Förhållandet är åtminstone i huvudsak detsamma, om man gör en jämförelse mellan musiksergeanter av första klassen och truppsergeanter av första klassen liksom också i viss mån beträffande musiksergeanter av andra klassen och truppsergeanter av andra klassen. Det är de truppunderofficerare, som ha de

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

högsta ålderstilläggen, som komma en smula över musikunderoffice-
rarna, men de, som ha lägre eller inga ålderstillägg alls, komma un-
der musikunderofficerarna. Och för att visa totalresultatet ekono-
miskt för exempelvis musikfanjunkarna har jag låtit verkställa en
beräkning, som visar, hur ett bifall till motionärernas förslag ifråga
om musikfanjunkarna skulle verka. Om man uträknar den förhöjning,
motionärerna begärt, att tillämpas jämnt under en musikfanjunkares
hela tjänstetid, sålunda under t. ex. 25 år, finner jag att denne musik-
fanjunkare kommer att få en genomsnittlig årsförhöjning under hela
denna period av 860 kronor i bästa fall. Går jag åter till Kungl.
Maj:ts förslag, som är tillstyrkt av utskottet, kommer i sämsta fall
detta förslag att under motsvarande förhållanden giva fanjunkaren
830 kronor. Sålunda blir förhöjningen enligt motionärernas förslag
i bästa fall 860 kronor, enligt Kungl. Maj:ts förslag *i sämsta fall* 830
kronor. Och i åtskilliga fall kommer det förslag, som föreligger i
motionen, att medföra en försämring för musikunderofficerarna.

Jag tror sålunda ej, att det finnes så stor anledning, som man
på sina håll föreställer sig, att följa motionärernas förslag beträffande
musikunderofficerarna.

Jag ber också att få säga ett par ord beträffande den civilmili-
tära personalen och speciellt beträffande den tekniska personalen.
Jag har för min del mycket livligt behjärtat den uppfattning, som be-
träffande dessa personalgrupper framställts av enskilda motionärer.
Men när de sakkunniga på grund av den knappa tiden icke varit i
stånd att nu utarbeta ett detaljerat förslag, som kunde läggas till
grund för en definitiv lönereglering för dessa personalgrupper, och ej
heller Kungl. Maj:t varit i tillfälle att göra det, är det uppenbart,
att särskilt under den brådska, som här på senare tider rått, det ej
heller varit möjligt för utskottet att göra det. Och utskottet har där-
för ej kunnat tillstyrka motionen, men utskottet har sagt ifrån, att
det funnit de av motionärerna anförda omständigheterna väl värda
att komma till beaktande vid en blivande definitiv lönereglering. Den-
na civilmilitära personal skall sålunda icke behöva hysa den farhå-
gan, att ett bifall till detta förslag kommer att binda densamma i en
lägre ställning. Något sådant är ej avsett, ty genom ett bifall till
detta förslag har riksdagen förbehållit sig fullt fria händer att vid en
framtida definitiv lönereglering ordna förhållandena för denna per-
sonal på ett tillfredsställande sätt.

Beträffande till sist de yrkanden, som ha framställts ifråga om
generalspersoner, skall jag icke närmare gå in på den saken. De ha
redan bemötts av herr Nilsson i Kabbarp och statsrådet, och jag har
egentligen intet att tillägga därutöver. Jag ber endast att få under-
stryka, att här om någonsin är det rimligt, att man försöker åstad-
komma denna reglering jämsides med en lönereglering för civila be-
fattningshavare i motsvarande grader, och detta så mycket mera, som
vissa dylika befattningshavare fått vänta längre på denna löneregle-
ring än generalspersonerna ha fått. Det finnes sålunda allt skäl för
riksdagen att även på denna punkt följa Kungl. Maj:ts och utskottets
förslag.

Jag ber sålunda herr talman, att, icke minst i personalens och särskilt då i en del musikunderofficerares eget intresse, få hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Ang. tillfällig
löne/örbätt-
ring åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)*

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Den ärade statsutskottsledamoten herr Nilsson i Kabbarp nämnde det, att generalspersoner ha hittills varit bättre avlönade än motsvarande civila ämbetsmän. Jag ber då att få säga det, att slutbeloppet av den avlöning de ha är i alla fall lågt under dessa tider för så högt kvalificerade personer. Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet nämnde, att de äro jämställda med generaldirektörer, och det må nu vara. Men jag vill då erinra om det yrkande, som är gjort och som avser, att de skulle få samma penningbelopp i avlöning, som våra landshövdingar. Och där är det ju dessutom att märka, att för dessa tillkommer även fri bostad och halv värme numera, förmåner som ju ingalunda äro att underskatta.

Det är emellertid icke endast den arbetsbörda, som herr statsrådet talade om, som man har att taga hänsyn till här. Den påvilar för övrigt säkerligen i icke mindre grad de generalspersoner, som vi här tala om. Men jag skulle vilja peka på en annan sak, och det är det oerhört stora ansvar, som vilar på dem. Ett felbedömande av läget och verkningarna av felaktiga order kunna ju vara synnerligen ödesdigra, särskilt om vi komma i det läget, att det är dessa personer, som ha att avgöra, huru vår armé och vår flotta skall manövrera, vad den skall göra, vilka mått och steg den skall taga, därest vi komma i krig. Det är ju då, som deras viktigaste funktion träder in. Därmed är icke sagt, att icke felbedömningar och felaktiga order även under andra förhållanden kunna vara beklagliga, men när flottan och armén en gång skola fungera, då äro felbedömningar och felaktiga order ödesdigra, och det är oerhört viktigt att tillse, att endast de mest kompetenta personer fylla dessa befattningar. Och enligt min mening kunna vi icke i längden få tillgång till de allra bästa krafterna, om vi icke ens vilja bevilja de rimligaste anspråk, då det gäller löner till dessa generalspersoner och jag måste tyvärr för min del anse, att det är en försummelse från Kungl. Maj:ts sida, att avlöningen från 1875 fortfarande får vara status quo.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr P e r s s o n i Norrköping: Herr talman! I anledning av herr Ingvarsons uttalande ber jag att få yttra några ord. Han säger, att musikunderofficerarna få det sämre genom mitt förslag än genom utskottets. Han säger, att en musikfanjunkare enligt utskottets förslag kommer upp i samma lönegrad som en truppfanjunkare. Men huru många musikfanjunkare är det egentligen, som ha fanjunkares lön? Det är sammanlagt högst 42, om ens så många. Och dessa personer äro mycket högt kvalificerade. De ha på egen bekostnad måst genomgå musikkonservatorium och sålunda haft stora kostnader för sin utbildning. De ha vidare måst

Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)

gå igenom fullständig underofficersexamen. Skulle de då icke vara värda lika mycket som en truppfanjunkare? För en truppfanjunkare med högsta ålderstillägget är den tillfälliga förhöjningen 1,100 kronor och för en musikfanjunkare blott 1,000 kronor enligt utskottets förslag.

Vidare säger han, att exempelvis sergeanter skulle enligt mitt förslag komma i ett sämre läge. Men man behöver bara titta på bilaga A. Det står där beträffande truppunderofficerare, att sergeant av första klassen i högsta lönegraden får 1,100 kronor i tillfällig löneförhöjning, sergeant av andra klassen 1,220 kronor. Och beträffande musikunderofficerare ställer det sig enligt förslaget så, att musiksergeant av första klassen skulle få 800 kronor och musiksergeant av andra klassen 700 kronor. Däri ligger skillnaden. Det är efter den beräkning, som är gjord i motionen och den är fullt tillförlitlig. Skillnaden är ju alldeles orimlig.

Jag skall icke fortsätta, herr talman. För att emellertid mitt yrkande skall kunna komma under proposition, ber jag att få föreslå följande formulering: att i vad gäller punkt a) siffran höjes från 4,020,000 till 4,108,000 kronor och i vad gäller punkt b) att samma förhöjning där göres; vidare i vad gäller punkt c), att den må lyda på följande sätt: »att riksdagen må godkänna det vid detta utlåtande fogade förslag till grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående (Bil. A), med den ändring att musikunderofficerare erhålla tillfällig löneförbättring efter samma grunder och med samma belopp, som skall gälla för truppunderofficerare, dock att musiksergeant av andra klassen må först från och med det år, under vilket han fyller 26 år, börja tillgodoräkna sig tjänsteår för erhållande av ålderstillägg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Persson i Norrköping under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med det tillägg, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 181, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Persson i Norrköping under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 119 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt viss
personal vid
armén.
(Forts.)*

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid marinen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente);

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot; och

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täcknade av kostnader för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.

Ang. kostnaderna för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen avlåten, den 30 april 1918 dagtecknad proposition, nr 398, hemställde statsutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte

1:o) för bestridande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 1,360,750 kronor; samt

2:o) för bestridande av kostnader för expeditioner till Åland under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 485,500 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Detta förslag innebär dels en reglering av anslaget till Finlandsexpeditionen och dels ett ökat anslag till bestridande av kostnaderna för Ålandsexpeditionen — utöver vad riksdagen förut beslutat — på 485,500 kronor. I den förra frågan har vår riksdagsgrupp just ingenting att invända, då vi anse, att vi icke kunna gå emot det syftemål, som uppställdes med den s. k. Finlandsexpeditionen. Men i den senare frågan inlade socialdemokratiska vänstergruppen, när frågan senast var före, genom

Ang. kostnaderna för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.
(Forts.)

herr Fabian Månsson en bestämd reservation mot bifall till medels beviljande för sådant ändamål. Motiveringen var dels den, att det gällde en väpnad expedition utanför Sverige, och dels den, att frågan framslungades nästan i ett överrumplingsskick, så att riksdagen icke kunde ordentligt från början genomtränga, vad saken egentligen gällde.

Den reservation alltså, som vår grupp inlade redan då, finna vi oss i detta sammanhang böra vidhålla. Vi ha så mycket mera skäl därtill, som kostnaderna blivit väsentligt större och som därjämte det sätt, på vilken expeditionen sköttes, från vår sida sett varit inkonstitutionellt och invecklat Sverige i synnerligen farliga äventyr, som kunnat i vidriga fall riskera ett inryckande av Sverige i krig med främmande stat.

Vi vidhålla vår reservation och yrka alltså avslag på andra punkten i utskottets hemställan.

Herr Ingvarson: Herr talman! Herr Vennerströms argumentation här utgår från den förutsättningen, att de medel det här är fråga om skulle ha utanordnats för en väpnad expedition till Åland. Det förhåller sig icke så. Medel för den väpnade expeditionen till Åland begärdes av riksdagen i sammanhang med viss ändring av värnpliktslagen. Det begärdes för det ändamålet 500,000 kronor, och de medlen ha varit och äro avsedda att disponeras för denna expedition. De medel det här är fråga om avse i främsta rummet de humanitära expeditionerna till Åland, som varit närmast jämförliga med de humanitära expeditionerna till Finland. Som bekant anordnades expeditioner till Åland på ett tidigare stadium, innan det alls var fråga om att ditsända militär, för att avhämta svenskar och andra, som på grund av förhållandena kunde önska bli överförda till Sverige. Dessa sjöexpeditioner, såväl den första som den senare, skulle bekostas av de medel, som här äro upptagna under punkt 2).

Endast i ett avseende är jag icke själv fullt på det klara med huru det förhåller sig, ty antagligen har det varit så, att i denna kostnad här ingå jämväl transportkostnaderna för den militär, som överfördes till Åland. Jag är icke fullt på det klara med den saken, men jag förmodar, att det förhåller sig så. Däremot torde huvudparten av denna summa komma på de rent humanitära expeditionerna till Åland, varom väl knappast någon tvekan kan råda.

Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! Jag får säga, att jag är något tveksam, huruvida statsutskottet har rätt i det uttalande, som det gjort här och som jag fäst min uppmärksamhet på. Och då denna fråga har en viss betydelse med hänsyn till framtiden är det kanske skäl i, att man klagör något, huru synpunkterna ligga.

Här står nu i sista stycket på sidan 8, att utskottet förmenar, »att förslagsanslaget till oförutsedda utgifter, vilket för övrigt ännu

icke av årets riksdag beviljats, torde i enlighet med de av riksdagen angivna villkoren för detsammans disponerande icke böra tagas i anspråk för ändamål, som riksdagen kunnat bliva i tillfälle att pröva».

När jag läste det, ställde jag för mig den frågan: vad är det för villkor riksdagen ställt upp? Något anslag har ju riksdagen ännu icke beslutat. Följaktligen kan riksdagen icke ställa några villkor för detta anslags användande. Är det icke orätt, det som står skrivet här, sporde jag mig. Så har jag gått tillbaka till såväl förlidet års som årets riksdag och försökt undersöka frågan, om riksdagen i någon skrivelse till Kungl. Maj:t ställt villkor för anslag av enahanda beskaffenhet, men såvitt jag har kunnat få reda på det, så finnas inga sådana villkor. Följaktligen menar jag, att det förefaller mig, att utskottets yttrande i denna del icke är riktigt.

Ang. kostnaderna för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.
(Forts.)

Det enda som jag vet i fråga om *villkor* är, att Kungl. Maj:t själv har vid förslaget rörande de oförutsedda utgifterna, som framlagts för riksdagen, uttalat, att då utgifterna äro av så brådskande art, att frågorna ej hinna underställas riksdagen, så skall denna halva miljon, som nu är begärd, få användas.

Nu frånser jag, att riksdagen icke har yttrat sig i denna fråga, ehuru utskottet säger detta. Men jag går nu in på den framtida frågan. Är det nu så, att det verkligen är ett ärende av så brådskande slag, att riksdagens medgivande icke hinner inväntas, skall då icke, i enlighet med det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt för riksdagen, denna halva miljon få användas? Jag är rädd för att om Kungl. Maj:t icke har ett sådant rörelsekapital — det är ju en obetydlighet, denna halva miljon — så kommer riksdagen därmed att i väsentlig mån begränsa möjligheterna att utföra vissa saker.

Sedan vill jag dessutom tillägga, att det är ju endast året 1918, som är ett övergångsår, då ännu sådant kan fortsätta, som att Kungl. Maj:t måste förskotta vissa saker med hänsyn till att riksdagen kommer att besluta en tilläggsstat. Det kan ju sålunda endast under detta övergångsår komma till tillämpning, men aldrig senare.

Emellertid menar jag, att det ligger någon oklarhet i statsutskottets utlåtande, och när denna fråga om oförutsedda utgifter skall behandlas av riksdagen, så skulle jag vilja anhålla, att riksdagen tager hänsyn till detta. Som saken nu ligger, kan det icke gärna bli någon vägledning för Kungl. Maj:t.

Herr Vennerström: Herr Ingvarson yttrade gentemot mig, att det förra anslaget på 500,000 kronor gällde den militära expeditionen, men att det senare, som nu är begärt, gäller uteslutande den humanitära expeditionen. Jag vill då gentemot herr Ingvarson hänvisa till utskottsbetänkandet, där det står på följande sätt: »Förhållandet mellan detta anslag» — d. v. s. det förra anslaget — »och de nu begärda medlen har utskottet icke kunnat av tillgängliga uppgifter utröna.» Där har alltså utskottet självt erkänt, att det har icke kunnat draga någon gränslinje mellan det förra expeditions-

*Ang. kostna-
derna för ex-
peditioner till
finska fastlan-
det och till*

Åland.
(Forts.)

anslaget, som riksdagen beviljade, och det som nu begärdes. Jag tror alltså, att jag står tämligen säker i denna fråga gentemot herr Ingvarson.

Herr Ingvarson: Herr talman! Jag har ju redan klargjort den saken i mitt anförande. Det förhåller sig alldeles riktigt på det sättet, som det står i betänkandet, och vad utskottet icke kunnat utröna, är vad jag anförde nyss. Utskottet har icke kunnat få klarhet över, huruvida expeditionskostnaderna för överförande och hemförande av militären till Åland ha betalats av den halva miljon, som tidigare anvisats, eller om de skola betalas ur detta anslag. Det är den saken, som utskottet icke kunnat utröna, och det har jag klargjort i mitt föregående anförande. Det rör sig sålunda i varje fall om en mindre del av denna summa. Det förhåller sig, som jag nyss sade, så att i huvudsak denna summa använts för den humanitära expeditionen till Åland.

Beträffande herr statsrådets yttrande här ber jag att få hänvisa till, att det är icke bara på det skäl, som herr statsrådet anförde, som utskottet har gjort denna lilla anspråkslösa erinran, utan det är även på ett annat skäl, som, om jag fattade det rätt, herr statsrådet icke omnämnde, nämligen att herr statsrådet i sitt omnämnande av saken i propositionen till riksdagen säger, att han tänkt, att kostnaderna för dessa expeditioner skulle kunna disponeras ur detta halva miljonanslag till oförutsedda utgifter. Men som utskottet här framhåller, är detta anslag till oförutsedda utgifter ännu icke av riksdagen beviljat, och Kungl. Maj:t lär icke gärna kunna disponera en summa, förrän riksdagen beviljat den. Sålunda redan på grund av den omständigheten blir Kungl. Maj:ts resone-mang i propositionen ohållbart.

Men även det andra skälet, som herr statsrådet vände sig emot, tror jag nog ändå vid närmare prövning skall visa sig hålla. Herr statsrådet Palmstierna vet lika väl som jag, vilken kamp här i riksdagen förts under de senaste åren mot den förskottspolitik, som bedrevs av den dåvarande regeringen mitt under pågående riksdag. Och han vet synnerligen väl, att riksdagen med största skärpa framför allt här i andra kammaren betonade, att man icke ville vara med om den där taktiken. Nu har man beslutat att omlägga förskottsväsendet, avskaffa det, så att medel skola begäras av löpande riksdag. Och då skall införas det systemet, att till Kungl. Maj:ts förfogande skall stå denna halva miljon för oförutsedda utgifter. Men nog har jag den uppfattningen, ehuru jag här icke på rak arm kan ingå närmare på det, då jag icke har några handlingar till hands, att vid utskottsbehandlingen liksom riksdagsbehandlingen av denna fråga tidigt i vintras utgick man från, att Kungl. Maj:t skulle på vanligt sätt under pågående riksdag begära medel för de utgifter, som då förekomma. Den halva miljonen var avsedd att disponeras under den tid, då riksdagen icke är samlad och då Kungl. Maj:t sålunda icke kan begära några medel av riksdagen. Nog var detta åtminstone min uppfattning. Men som sagt, jag har

icke några handlingar till förfogande, och jag vill därför icke nu upptaga saken till behandling. Men det blir säkert, som herr statsrådet sade, tillfälle att pröva detta om några dagar, när riksdagen får till behandling frågan om anvisandet av denna halva miljon till förskottsändamål. I vart fall tror jag, att vad utskottet här sagt mycket milt var befogat och behövde sägas.

Ang. kostnaderna för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.
(Forts.)

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Jag tror, att herr Ingvarson kanske icke uppfattat mina ord riktigt. Jag nämnde följande, med hänsyn till hans första anmärkning i det sista anförandet, att under året 1918 måste man inom samtliga departement förskottera på titlar, som riksdagen kommer att besluta på tilläggsanslagen. Under övergångsåret kan man icke komma från att göra på detta vis. Det är ju också det enda år, då så kan ske. Detta är också motivet till att i detta fall, då departementschefen varit nog ärlig att säga ifrån, man i avvaktan på ett kommande riksdagsbeslut kan förskottera detta. När man lägger om hela budgetsbehandlingen, så uppstå under övergångsåret givetvis vissa inadvartenser, som icke *kunna* lösas på annat sätt. Var och en som är inne i budgetsbehandlingen, tror jag förstår, att det icke går an att ordna det annorlunda.

Beträffande sedan det reella, att regeringen, medan riksdagen sitter, begagnar sig av ett anslag för oförutsedda utgifter, som riksdagen kommer att besluta och som skall löpa för framtiden, så vill jag säga, att det är självklart, att varje regering skall begagna varje möjlighet att inhämta riksdagens mening, innan ett beslut fattas. Man har nu tillskapat detta anslag för oförutsedda utgifter i syfte — det är Kungl. Maj:ts förslag i varje fall — att när det är alldeles *omöjligt* att inhämta riksdagens mening, så bör det finnas ett mindre rörelsekapital till Kungl. Maj:ts förfogande. Varför har man satt upp denna säkerhetsmarginal av en halv miljon kronor? Jo, i syfte att man *icke* skulle kunna använda denna förskottspolitik, som förekommit hittills. När följaktligen denna halva miljon tillkommit, så skall den brukas av Kungl. Maj:t i det syftet. Och jag ber kammaren uppmärksamma detta, när vi skola behandla frågan om anslag till oförutsedda utgifter, så att icke därefter kvarstår någon oklarhet.

Sedan vill jag bara konstatera — vad jag också kunde förmoda — att när statsutskottet talar om villkor, som riksdagen redan lämnat, så existera icke några sådana.

Sedan överläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan i första punkten men avslag å vad utskottet hemställt i andra punkten, blev utskottets hemställan i dess helhet av kammaren bifallen.

§ 10.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 187, i anledning

Ang. kostnaderna för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.

av vissa framställningar under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen angående tilläggsstat för år 1918.

Punkten 1:o).

(Forts.)

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 3:o)—5:o).

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 11.

Statsutskottets utlåtande, nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjökartverket och till utförande av sjömätningar m. m. föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av visst utav 1911 års riksdag på extra stat beviljat belopp till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm; och yttrade därvid:

Herr H a n s s o n i Stockholm: Herr talman! Under den debatt, som här fördes angående anläggning av en docka på Beckholmen, fann jag anledning erinra om den proposition, som nu här föreligger tillstyrkt av statsutskottet. Jag påpekade därvid några uttalanden i själva flottstationsfrågan, som ha blivit gjorda dels av de marina myndigheterna och dels av chefen för sjöförvarsdepartementet. Som man kan finna av den kungl. propositionen, ingår det marketenteri, som det här är fråga om, i de anordningar, som ansågos bli erforderliga, »därest flottstationen i Stockholm komme att bibehållas på sin nuvarande plats». Anledningen till att man icke har tidigare hos riksdagen begärt ökade anslag för fullbordande av denna marketenteribyggnad har varit, att flottstationsfrågan hållits öppen och oavgjord. Nu ha emellertid de marina myndigheterna kommit till den uppfattningen, att man kan anse frågan om flottstationens vara eller icke vara i Stockholm avgjord. Stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm uttalar sålunda i skrivelse den 18 mars 1918, att då flottans station i Stockholm efter allt att döma kommer att kvarbli på sin nuvarande plats, så förordar han, att åtgärder vidtagas för igångsättande av omförmälda byggnad. På samma sätt uttalar sig marinförvaltningen, och departementschefen själv har uttalat, att under förut-

sättning att bifall till den kungl. propositionen om byggande av en docka på Beckholmen, så kan man anse, att en förflyttning av stationen inom nu överskådlig tid icke kommer att ske.

*Ang. nybygg-
nad för mar-
ketenteri vid
flottans sta-
tion i Stock-
holm.
(Forts.)*

Som bekant hade statsutskottet i sitt utlåtande angående dockanläggningen på Beckholmen ansett sig böra göra det förbehållet i motiveringen, att frågan om flottstationens förläggning fortfarande skulle hållas öppen. Jag finner det då ganska anmärkningsvärt, att statsutskottet vid detta tillfälle lätit de av mig nu citerade yttrandena av de marina myndigheterna och av sjöministern passera utan någon anmärkning i utlåtandet. Jag antager, att man får fatta detta faktum på det sättet, att statsutskottet mycket snart har resignerat även det och att numera även statsutskottet har den uppfattningen, att en flyttning av flottstationen inom överskådlig framtid icke kommer att ske, en uppfattning som ju mycket litet skiljer sig från de marina myndigheternas uppfattning, att flottstationen skall kvarbliva här i Stockholm. Jag har anledning att fastslå detta, samtidigt som jag erinrar om att detta förslag om anslag till marketenteribyggnad utgör ett nytt steg till realiserande av vissa förslag, framställda inom 1917 års flottstationskommitté.

Beträffande själva frågan om byggande av ett nytt marketenteri måste jag medgiva, att det finnes goda skäl, som tala för att ett sådant marketenteri bygges. Jag har själv varit i tillfälle att deltaga i det besök, som statsutskottets ledamöter avlagt på Skeppsholmen, och därvid konstaterat, att marketenteriförhållandena för närvarande äro miserabla. Jag kan dock icke inse nödvändigheten av att man ovillkorligen nu skall utföra denna byggnad i en tid, då byggnadskostnaderna stegrats så oerhört, att man måste här begära en tillökning i anslaget på omkring 200 %. Det förefaller mig, att har man kunnat åtnöja sig med de marketenterianordningar, som för närvarande finnas, under de senaste sex å sju åren, så borde man kunna uppskjuta detta bygge till en tid, då byggnadskostnaderna bli billigare och kanske också till en tid, då man haft tillfälle att pröva, om man över huvud taget skall fortsätta med dessa ständiga anordningar, innan den stora omprövningen sker, huruvida vi skola avveckla det militära försvaret i ett eller annat avseende. Icke blott i detta fall, när det gäller en marketenteribyggnad på Skeppsholmen, utan vid många tillfällen under denna riksdag har man haft anledning fråga sig, om det kan finnas någon mening i dessa många anslag till militära anstalter, samtidigt som man talar om att man måste för bedömande av hela vår försvarsfråga avvakta världskrigets erfarenheter. Det är visserligen sant, att man måste hålla det hela gående, men det har beviljats anslag här till anordningar, som utan risk kunde uppskjutas, och det förefaller mig, att till dessa anordningar hör också denna marketenteribyggnad ute på Skeppsholmen.

En annan omständighet, som föranleder mig att opponera på punkter som dessa är, att faktiskt de militära budgeterna svälla alldeles fruktansvärt i en tid, då statsfinanserna äro mycket ansträngda och då vi i fråga om anslag till ändamål av betydligt mycket större gagn för land och folk måste vara ganska njugga här i riksdagen.

Ang. nybyggnad för markententeri vid flottans station i Stockholm.

(Forts.)

Under dessa förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka avslag på statsutskottets hemställan.

Herr *Borg* instämde häruti.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Min ärade vän på Stockholmsbänken har ju väsentligen repeterat en del av det anförande han hade, när vi hade vår segslitna debatt här ifråga om Beckholmsdockan, och jag skall icke upprepa vad jag själv då yttrade i frågan. Men när han nu yrkade avslag på anslaget till detta markententeri, ehuru han själv anför, att det finnes goda skäl för detsamma, då ställde jag verkligen den frågan till mig: ifall den ärade ledamoten av statsutskottet varit ute på holmen och sett, huru manskapet har det, om han sett, hurudana matsalsförhållandena äro, som en representant för medicinalstyrelsen gjort mycket grava anmärkningar emot, och om han sett den brist på markententeri, som finnes på holmen, hade han gjort detta — som naturligtvis jag har gjort, min plik likmätigt — så är jag fullkomligt övertygad om att han skulle ha kommit till samma resultat som jag, nämligen att oavsett andra omständigheter bör man verkligen bereda manskapet denna fördel att få ett nytt markententeri.

Att på grund av denna fråga föra upp en stor principiell debatt så att säga tycker jag icke är ändamålsenligt. Det hänger icke riktigt samman, och det vore orätt, om man skulle avstå från att bereda manskapet denna förmån. Det har varit det viktigaste för mig, och jag tror för var och en, som tagit närmare del av hur situationen är där ute.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke alls inlåta mig på någon diskussion om flottstationens vara eller icke vara i Stockholm. Jag vill bara konstatera, vad som redan nämnts av herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, att markententeriförhållandena äro nästan olidliga för manskapet där ute på Skeppsholmen. Redan nu har ju riksdagen beslutat, att här skall inrättas en tredje underofficersgrad, och de behöva också ha lokal till sitt markententeri. Den lokal, som nu finnes för underofficerare på Skeppsholmen, är nämligen så trang, att det finnes knappast någon möjlighet för dem att reda sig. Det är helt små kyffen, där det är så lågt i taket, att man ledigt kan räkka med händerna till taket, och på många ställen kan en lång person icke ens gå rak där.

Jag tror således det är tvunget att göra någonting i detta fall, och även om man skulle redan nu vilja avveckla militärväsendet, så måste man dock ordna det på ett rimligt sätt för denna personal. Jag anser frågan vara synnerligen trängande, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad. I enlighet med de där-

under förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Ang. nybyggnad för mar-
ketenteri vid
flottans sta-
tion i Stock-
holm.*

(Forts.)

§ 13.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 190, i anledning av militieombudsmannens framställning angående höjning för år 1918 av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, anförde:

*Ang. ersättning
i anledning av
kroppsskada,
ådragen under
militärtjänst-
göring.*

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Palm-tierna: Herr talman! Jag vill bara göra ett uttalande här. Det är ju ingen idé att framställa något yrkande, som man eventuellt eljest skulle kunnat göra från Stockholmsbänken.

Här har statsutskottet fixerat begravningshjälpen till ett be-lopp, som utgör 50 % förhöjning. Men åtminstone är det min er-farenhet, att den summa av 112 kronor 50 öre, man kommer till, är för låg. Det hade varit skäligt, om statsutskottet velat höja summan och få upp den till, låt oss säga, 125 kronor. Jag är rädd för att med det beslut som riksdagen på statsutskottets för-slag kommer att fatta begravningshjälpen kommer att bli va all-deles för lågt tilltagen. Det hade varit, tror jag, lyckligt, i all synnerhet när det gäller en sådan sak som begravningshjälp, om man icke snålat för mycket utan sett till, att man verkligen täcker de kostnader som äro erforderliga. Jag hade därför gärna sett, att statsutskottet kommit till ett något högre belopp.

Herr Ingvarson: Jag kan nog sympatisera med den upp-fattning, som herr statsrådet här uttalar men detta rör ju endast en ringa detalj i förslaget. Det synes mig vara onödigt vel bryta sönder förslaget genom att taga alltför stor hänsyn till en sådan detalj.

Det är att märka, att invaliditetsersättningen, som enligt 1901 års olycksfallslag utgår med 300 kronor per år, har riksdagen be-slutat skall ökas med 75 %. Nu har militieombudsmannen gjort framställning om höjande med 50 % av motsvarande ersättning för invaliditet, ådragen under militärtjänstgöring, som utbetalas en-ligt 1909 års förordning. Detta förslag har statsutskottet tillstyrkt varigenom det förutvarande beloppet 450 kronor höjts med 50 %, och alltså blir denna ersättning fortfarande större än den er-sättning som utgår till civila personer, vilka bli va invalider till följd av olycksfall. Statsutskottet har icke ansett sig kunna gå högre än till dessa 50 % som begärts av militieombudsman-nen, och Kungl. Maj:t har icke föreslagit någon ändring be-träffande begravningshjälpen. Hade Kungl. Maj:t gjort detta, hade statsutskottet fått tillfälle att pröva det, men så har icke skett, och militieombudsmannen har icke heller nämnt något

Ang. ersättning
i anledning av
kroppsskada,
ådragen under
militärtjänst-
göring.

(Forts.)

om denna sak. Statsutskottet har behandlat den framställning som förelagts detsamma och tillstyrkt den, därför att den var skälig. Det går icke att bryta loss en liten detalj och säga, att ifråga om den skola andra grunder gälla. Då måste det hela skrivas om med ny motivering och andra bestämmelser. Jag är, som jag här i början nämnde, i princip enig med herr statsrådet, men ser ingen annan utväg, än att Kungl. Maj:t får taga upp denna sak till nästa riksdag, om så anses lämpligt.

Som saken nu ligger, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning för kulturella ändamål av viss del av den svenska Längmanska donationsfondens avkastning; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 15.

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 192, i anledning av väckt motion om bidrag av statsmedel till inrättande och upprätthållande av Nobelinstituten.

I en inom andra kammaren av herr *Hildebrand* väckt motion, nr 177, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte för år 1919 anvisa ett belopp å extra stat under åttonde huvudtiteln å 200,000 kronor att utbetalas till Nobelstiftelsen för att i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda villkor tillgodoföras med lika belopp de fyra svenska Nobelprisgrupperna såsom bidrag till inrättande och upprätthållande av deras Nobelinstitut.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius* och *Björck*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i det av motionären angivna syftet.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter anförde:

Herr *Björck*: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har jag jämte statsutskottets ordförande vid detta utlåtande fogat en reservation, som innebär ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning och förslag i det av motionären angivna syftet.

Jag tror, att alla som äro intresserade av det vetenskapliga arbetet i vårt land måste känna sig tacksamma gent emot motionären, för att han fört denna stora fråga fram till diskussion i riksdagen. Det lider icke något tvivel om att det uppslag som herr Hildebrand i sin motion givit är i hög grad behjärtansvärt, ehuru det icke varit mig möjligt att ansluta mig till den *form* som herr Hildebrand valt för att främja de intressen som han med rätta gjort sig till talesman för. Det framskymtar ju även i utskottsbetänkandet, att det är fråga om en slags skatterestitution, och det veta vi alla, att sådana spörsmål äro av mycket brännande natur och att man i vida kretsar fruktar för de konsekvenser som kunna bli följden av ett, om också blott skenbart, godtagande av denna grundsats. Man kan alltså ställa sig tveksam i fråga om rätta vägen för främjande av den verksamhet som motionären avsett med sin framställning. I varje fall måste man säga, att utredningen icke varit tillräcklig, för att man skulle kunna *omedelbart* gå med på och bifalla ett dylikt anslag. Så långt måste jag giva utskottsmajoriteten rätt, men icke heller längre.

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.
(Forts.)

Motionären har i sin framställning pekat på två omständigheter, som synts honom kraftigt tala till förmån för nämnda framställning. Den ena är vad man skulle kunna kalla kriget efter kriget, d. v. s. den tid som kommer efter den stora förstörelseperiod, vari vi för närvarande leva. Det lider intet tvivel om att konkurrensen mellan folken även efter världskrigets slut och särskilt då kommer att bliva oerhört häftig, och det är då av den allra största vikt, att både vetenskap och teknik stå tillräckligt rustade för att möta denna konkurrens. Samarbetet mellan vetenskap och teknik torde då bli avgörande för den slutliga segern. På samma grund vilar också företrädet i den stora konkurrensen. Alla krafter måste därför redan under den tid som nu är anspännas till det yttersta, för att vi skola kunna med hopp om framgång möta den inbrytande konkurrensperioden. Det är den ena synpunkten, som motionären med kraft understryker. Den andra är den, att det är ett vitalt intresse för alla kulturvänner i hela världen, att de splittrade nationerna efter krigets slut skola kunna sammanföras till ett fruktbringande arbete för vetenskapens och kulturens framåtskridande. Ett verksamt medel att gagna detta syfte är att åstadkomma fria forskningsanstalter, där forskare från all världen kunna samlas till gemensamt arbete på gemensamma mål och för främjande av gemensamma intressen. Det lider intet tvivel om att det är den riktiga vägen som med framgång kan beträdas och som kan väntas leda till resultat, då det gäller att sammanföra sorgligt splittrade krafter. Detta har man redan behjärtat i Danmark och Norge. I bägge dessa våra skandinaviska grannländer hava på regeringarnas initiativ utredningsarbeten satts i gång för att få till stånd just sådana forskningsinstitut, som motsvara de i motionen åsyftade.

Här i landet finnes sålunda en del sådana anstalter redan färdigbildade. Jag kan nämna vetenskapsakademiens institutioner

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstitut.
(Forts.)

och Nobelinstitutet, och motionären pekar som nämnts särskilt på de senare såsom värda all uppmuntran. Vidare bör det ihåggkommas, och därom erinrar också utskottsmajoriteten, att det är på väg att startas en ingenjörsvetenskapsakademi, till vilken skulle knytas vetenskapliga och tekniska institut. Vi hava också nyss sett i tidningarna, att ett nytt metallografiskt institut är under grundande på initiativ från Stockholms högskola. Slutligen har den storartade Wallenbergska donationsfonden tillkommit vars avkastning skall kunna användas i vissa hänseenden för främjande av motsvarande ändamål. Den vägande invändningen måste emellertid riktas mot den argumentering som utskottsmajoriteten har åvägabragt, då den helt enkelt hänvisar till att det är bra som det är med dessa anstalter och åtgärder, den invändningen måste riktas häremot, att det för närvarande är en sådan splittring i dessa strävanden. Det är en angelägenhet av största vikt att åstadkomma en gemensam syftning och att få någon ordning och reda i det hela.

Det har synts mig ofrånkomligt, att Sverige ställer sig vid sidan av de skandinaviska grannfolken, då det gäller att arbeta i främsta ledet i dessa enighetssträvanden. Ett samarbete med de skandinaviska grannländerna i dessa rustningar är också alldeles nödvändigt. Det behövs en arbetsfördelning mellan dessa skandinaviska brödrar och oss. Det kan icke vara utan vidare lämpligt, att om till exempel ett institut av visst slag inrättas i Danmark, alldeles samma institut också kommer till stånd hos oss. Det är slöseri med pengar och arbetskraft. Därav synes mig nödvändigheten av en utredning vara klart och tydligt ådagalagd. Det kan likaså starkt ifrågasättas, om man fortfarande skall offra pengar på de små tynande institut, skulle jag vilja säga, som nu finnas vid vetenskapsakademien och som befinna sig i synnerligen prekära ekonomiska omständigheter till följd av världskriget, och om icke därtill anslagna medel i stället kunde komma till bättre användning på andra håll.

Förhållandena äro alltså sådana, att man med största styrka kan framföra kravet på en grundlig och omfattande utredning som tager hänsyn till alla de omständigheter, varav jag här endast kunnat föra fram några få.

I någon mån synes detta ha föresvävat även utskottsmajoriteten, att det icke går för sig att med kall hand avvisa herr Hildebrands uppslag då utskottet säger att det föreställer sig också, att Kungl. Maj:t i samband med frågan om begärt anslag till den föreslagna ingenjörsvetenskapsakademien ej torde underlåta att taga i övervägande, om och i så fall vilka åtgärder böra vidtagas för främjande av en kraftigare utveckling än hittills av de med nämnda institution i åtskilliga avseenden närbesläktade Nobelinstitutet. Det synes mig, som om utskottet haft en känsla av att utskottet icke var inne på de riktiga vägarna, då det gäller att bedöma det viktiga uppslag som genom motionen kommit fram. Men det stora sammanhanget och den eminenta betydelsen av den före-

liggande frågan har utskottet icke bemödat sig om att söka fatta.

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.

(Forts.)

Det är uppenbart, att den nödvändiga utredningen bör läggas så vid som möjligt. Tyvärr har det icke vara möjligt, att reservationsvis framföra ett yrkande som skulle hava fullt tillgodosett dessa synpunkter. Men med hänsyn till att de varit klart och tydligt understrukna i motionen och då det förefaller mig, som om detta varit det väsentligaste syftet med motionen, så har jag ansett mig böra medverka till att påyrka en skrivelse om utredning i motionens syfte.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till den av herr Kvarnzelius och mig avgivna reservationen.

Med herr Björck förenade sig herr *Engberg*.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag har icke kunnat underlåta att vid detta ärendes behandling säga några ord rörande den framställning som är gjord av herr Hildebrand.

Jag vill från början säga, att jag icke är någon fiende till kulturen och dess utveckling. men jag får säga, att den kulturella utvecklingen kan gå för långt, och jag vågar påstå, att med de fakta som man har för ögonen kan man med trygghet säga, att vår kultur kommit i ett bedrövligt läge. Ser man litet på världen, så får man medge, att kulturen kommit så att säga litet på avvägar. Det har varit många som försökt sig på den tanken att skapa förståelse mellan människorna. och detta anser jag vara en kultur att räkna med. När Cecil Rhodes på sin tid donerade ett stort belopp till studerande av olika nationaliteter, för att dessa skulle i olika länder göra sig bekanta med dessa länders befolkning, så trodde man, att detta var ett steg i rätt riktning. Nu är det, kan man säga, så liten tid sedan dess, att det har icke kunnat verka något avsevärt. Men denna hans tankegång att det skulle kunna bli ett samförstånd mellan folken var ändå något att räkna med. Jag sätter denna tanke långt högre än den av Nobel närda, när han gjorde sin stora donation. Detta var emellertid en sak som jag bara ville beröra i förbigående.

Jag undrar i alla fall, när man nu talar om kulturen, om man icke också får tänka på den materiella kulturen. För vårt lands vidkommande vore det väl ändå lämpligare att söka ordna med den kultur först och främst, som kan säkerställa vår folk-näring och självförsörjning. Jag har många gånger tyckt, att man nästan måste blygas över att vara svensk, när man vet, att det svenska folket under åtskilliga år stått inför faran av hungersnöd. Nu har det ju tillkommit en annan omständighet, när det ser ut att bli missväxt och man är instängd inom egna gränser, men det har varit knappt även tillförne. Detta anser jag vara en sak, som vi böra taga itu med på det kraftigaste sätt.

Nu har motionären begärt 200,000 kronor för Nobelinstitutet. Jag vill då först säga, att det är väl herrarna bekant, att Stock-

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.

(Forts.)

holms stad förfogar över 40 procent av hela landets kapitaltillgångar. Vid slutet av 1910 förfogade Stockholm över 175 miljoner kronor i donationsfonder, och sedan den tiden har man knappt kunnat taga i en tidning, utan att man fått se meddelanden om den ena donationen efter den andra, och den ena summan har överflyglat den andra. Sedan kom Wallenberg och krönte verket med sina 20 miljoner kronor. Jag vågar påstå, att för närvarande förfogar Stockholm över 225 miljoner kronor i donationsfonder. Men, mina herrar, är det då klokt att nu gå att stödja dessa stiftelser? Har man gått med på herr Hildebrands plan att understödja Nobelstiftelsen, kommer nog den Wallenbergska och alla de andra stiftelserna undan för undan och säga, att man skall understödja dem också. Vart skall det taga vägen? Vad leder detta till? Jag ser en långt större fara, än mången tänker på, i detta evinnerliga donerande till stora centra. Det är nämligen icke nog med Stockholm, utan det doneras även till Göteborg och Malmö o. s. v., och landsbygden, det produktiva området, gar helt och hållet miste om detta. I lyckligaste fall kan det vara en del mecenater, som om de äro födda på landsbygden, donera ett par, tre tusen kronor till sin födelseförsamling, men miljonerna komma städerna tillgodo. Enligt mitt förmenande gör detta, att vi få en överbefolkning i städerna, som är olycklig för landet. Om man får dessa stora centra överbefolkade och landsbygden underbefolkad hur skall det då gå i lös? Om man också har aldrig så mycket kultur, ramlar det hela av sig själv.

Kan man icke tänka sig, att dessa stora stiftelser skola kunna reda sig själva, är det verkligen icke mycket glädje med dem. Jag vågar också säga, att de ändamål, som motionären äsyftar, få lov att arbeta sig fram själva. Är det något stort, som blir uträttat, har jag gjort den erfarenheten, att då kommer det från de stora industriella anläggningarna. Det är dessa, som framskapa praktiska saker på det vetenskapliga liksom på andra områden. Vi må hava aldrig så många och stora skolor, så är det ändå det praktiska, som sammanhänger med detta, och det är inom det praktiska arbetet man får fram de stora sakerna i världen. På uppfinningarnas område finner man, att det är män med kanhända liten teknisk utbildning, som i alla fall uträtta de största storverken. Det är de personliga anlagen och snillet, som träder fram, icke alltid i skolan utan i det praktiska livet.

Nu har herr Hildebrand sagt i motionen, att man kan utan överdrift säga, att centralmakterna för länge sedan varit krossade, för såvitt ej den tyska vetenskapen förmått ur tillgängliga råvaror skapa ersättningsmedel etc. Jag tror verkligen, att det hade varit lyckligare, om Tyskland icke kommit in i denna ställning utan kunnat klara sig därförutan. Hade det varit angeläget om fred, hade denna sak varit undanstökt helt och hållet av sig själv, så att det finns ingen anledning att i motionen åberopa detta som ett slags gloria över utvecklingen på detta område. Kan man icke få en vetenskap, som leder till något bättre än sådant, då är det

bättre att vara utan vetenskap och kultur. Jag vill blott säga, att jag tycker, att utskottet i sin motivering varit alldeles för välvilligt gentemot motionen.

Skall man försöka få fram någonting, måste det vara i utjämningens form, så att man ser till, att folket kan bli tryggt i sina existensmöjligheter, och det sker icke på det sättet, att man uppmuntrar stiftelserna i städerna. Jag skulle då hellre vilja vara med om att försöka på lagstiftningens väg få fram någon utjämningsmetod, som kan säkerställa vårt näringsliv i dess helhet. Vi kunna som exempel taga vara skogar. Så pass mycket skogsmänniska är jag, att jag vågar påstå, att vi skulle kunna exportera för 500 miljoner kronor trävaror om året. Det högsta man hittills kommit upp till är 225 miljoner kronor. Vad är det då, som fattas? Jo, det fattas arbetskraft på landsbygden. Man kan icke rationellt sköta naturtillgångarna här i landet, oaktat man har så mycket vetenskap. Ju mera vi omhulda dessa saker, som här äro i fråga, ju sämre tror jag, att det blir. Vi måste se till att få fram det materiella vid sidan av det teoretiska, och då tror jag, att man skall kunna komma någon vart.

Nu vet jag nog, att man skall komma med invändningar och säga, att jag är en kulturfiende. Nej, det är jag icke, men man får också se saken praktiskt och icke på så lösa grunder gå med på sådana förslag. Jag ber att få yrka avslag på herr Hildebrands motion.

I detta yttrande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Månsson* i Backa.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag skall i motsats till den föregående talaren be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Kvarnzelius och Björck. Jag tror, att det hänger icke riktigt väl tillsammans, å ena sidan den motivering, som utskottet har avgivit, vari utskottet i alla fall visat sig inse, åtminstone delvis, den stora vikten av denna fråga, och å andra sidan det blanka avslag på hemställan om en utredning, som det till sist har hamnat i.

Om man över huvud taget erkänner, att ett främjande av de syften, som motionären här fört fram, verkligen är av nationellt gagn och av kulturellt gagn, tror jag, att man icke bör ställa sig avvisande emot en sådan anhållan om utredning, som här är gjord. När detta uppslag vid ett interparlamentariskt norskt-svenskt-danskt möte i Kristiania gavs av professor Stang, och därvid fördes fram tanken på den roll, som de skandinaviska folken tillsammans skulle kunna spela för att efter detta ohyggliga världskrig sammanföra de olika folken till ny förening för återuppbyggande av den förstörda kulturen på det vetenskapliga området — när denna tanke fördes fram av honom, minns jag för min del mycket väl, vilken allmän anslutning som detta vann, och när han tänkte sig ett eller flera vetenskapliga centra här uppe i norden, som skulle kunna

Ang. statshögskola till Nobelinstitutet.

(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.
(Forts.)

bliva som en strålände fyrbåk ut över världen, omöjliggörande för framtiden sådana sammanstötningar som dem, vilka vi nu leva under, då tror jag, att alla de tre ländernas parlamentariska representanter kände, att här var verkligen ett stort uppslag och en tanke, som man borde försöka att sedan var i sin stad främja och föra fram längre.

Nu har herr Hildebrand tagit upp denna tanke och försökt peka på några praktiska möjligheter, och sedan utmynnär hans motion däri, att man med statsmakternas bistånd skulle komma till en utredning i denna fråga. Jag tror, att det skulle vara synnerligen kortsynt och korttänkt av andra kammaren, om den icke skulle vilja gå med på en sådan utredning. Att det finns betänkligheter, som kunna resa sig mot ett större anslag, förstår jag till fullo, men därom är icke nu fråga, utan frågan är att verkligen få denna sak lagd på ett sådant sätt, att man får en utredning om hur man på det mest främjande viset skall kunna tillgodose det goda syftet. Det förefaller mig, att man under sådana förhållanden, trots att reservanterna äro få, i alla fall här i andra kammaren skall kunna gå tillsammans med reservanterna emot utskottsmajoriteten, vilken kanhända, när allt kommer omkring, icke under massan av ärenden, med vilka utskottet har att sysselsätta sig, kunnat ägna denna fråga tillräcklig uppmärksamhet.

Den senaste talarens funderingar skall jag verkligen icke gå närmare in på. Det var en rad av inbördes osammanhängande framställningar, som han gjorde, och han kom med mycket besynnerliga påståenden av allehanda slag, oro för att städerna skulle bli överbefolkade genom kulturinstitutioners upprättande, att vi skulle få för mycket av vetande och sådant. Jag tror icke, att man på grund av sådana skäl har den allra minsta anledning att ställa sig tveksam till förslaget. Jag fruktar, att den ärade talaren senare, när han läser igenom sitt anförande, kommer att finna, att det hade varit klokare, om han icke hållit detta anförande, utan tänkt sig närmare in i saken, innan han gav sig ut på dessa vidder.

Jag ber således för min del, herr talman, att få instämma i det yrkande, som redan framställts av herr Björck, och tillåter mig vädja till kammaren att icke betrakta denna sak såsom alltför liten. Den är icke så liten. Vi hava redan hört, att i Norge och Danmark hava statsmakterna ställt sig synnerligen välvilligt till denna tanke, och jag tror, ett det skulle vara önskvärt, om samma budskap kunde nå dessa grannländer, att tanken på en utredning i detta syfte har vunnit bifall även av den svenska riksdagen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen hade emellertid återtagit ledningen av kammarens förhandlingar under herr Brantings anförande, varuti herrar *Tengdahl, Andersson i Fiskebäckskil, Vennerström, Hallén* och *Sköld* nu förklarade sig instämma.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Även jag ber att få framhålla att utskottets synnerligen välvilliga motivering knappast står i direkt sammanhang med det avslagsyrkande, som utskottet har stannat vid. Jag är synnerligen tacksam för de vänliga ord om själva tankegången i min motion, som utskottet här har framfört, men i likhet med herrar Björck och Branting ber även jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

*Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.
(Forts.)*

Jag har slutat min motion med ett yrkande om ett direkt anslag av 200,000 kronor. Staten har av Nobelfonden under de senaste åren i skatt uttagit något över 270,000 kronor. En del av denna skatt till staten skulle sålunda återgå i form av anslag. Men jag ber att få påpeka, att om jag kunnat förutse den statsfinansiella utvecklingen hade jag alldeles säkert icke kommit med något yrkande om anslag utan från början hemställt om en utredning. Jag finner det sålunda förklarligt, att utskottet ställt sig betänksamt, ävensom reservanterna, mot ett direkt anslag. Men däremot förefaller det mig, som om reservanternas yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning och förslag i motionens syfte skulle mycket väl sammanhänga med utskottets motivering, och jag ber att på det kraftigaste få tillstyrka bifall till denna reservanternas hemställan.

Den föregående ärade talaren framhöll, att detta icke är någon liten fråga. Jag skulle vilja säga, att om vårt land skall kunna reda sig i den oerhörda konkurrens mellan olika länder och folk, som tydligen kommer att följa på detta fruktansvärda krig, måste vi spänna alla krafter och icke minst tillse, att det blir ett gott samarbete mellan de teoretiska vetenskaperna och det praktiska arbetet, och att alla de institutioner, som i högre grad kunna tänkas gagna ett sådant samarbete och gagna det på ett sådant sätt att de teoretiska vetenskapernas rön komma att tillämpas vid det praktiska arbetets utförande, kunna i största möjliga mån göra det, ty endast på denna väg kunna vi gå framåt i kampen med andra länder och folk. Jag tror, att denna synpunkt är oändligt viktig, och när man finner dessa strävanden i olika länder, i de krigförande länderna — icke bara i Tyskland, där detta intresse för samarbete mellan vetenskap och praktiskt arbete är gammalt, utan även i England och Frankrike, i vilka båda länder man oavbrutet finner framförd tanken på att i detta fall taga efter Tysklands exempel och kraftigt taga efter det — när man vidare ser, huru ivrigt man tager itu med denna sak i våra grannland Norge och Danmark, synes det mig vara all anledning att även i vårt land göra allt vad göras kan. Det är mycket lämpligt, att här tillkomma ett par nya fonder och ett par nya institutioner och att andra planeras, men vi skola icke glömma, att vi ha möjlighet att skynda på utvecklingen av de vetenskapliga Nobelinstitutet.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få rikta en värdsam hemställan till kammaren att här följa reservanterna.

Herr Röing instämde häruti.

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.
(Forts.)

Herr Waldén: Såsom den ärade motionären nyss framhöll, har utskottet i sin motivering ställt sig synnerligen välvilligt till det uppslag, som han framfört i sin motion, och jag får säga, att jag för min personliga del haft mycket stora sympatier för att kunna komma till något positivt resultat i denna fråga, men som saken låg både på avdelningen och sedan inom utskottet, har det icke varit möjligt att kunna göra det.

För det första går ju motionen ut på ett direkt anslag av 200,000 kronor till Nobelstiftelsen, och det är rätt starka skäl, som kunna framställas mot ett bifall till motionens kläm. Det är dock så, att vi få lov att taga hänsyn till det statsfinansiella läget; och vidare kan man icke gärna på den utredning, som presterats i denna motion, trots dess utförlighet, tillstyrka ett så stort anslag, i synnerhet som det enligt förslaget gällde att fördela denna summa på de fyra olika här i Sverige befintliga Nobelinstitutionerna. Till och med det litterära Nobelinstitutet, som ju egentligen icke står i direkt samband med vad motionären i sin motion lagt huvudvikten vid, skulle ock få $\frac{1}{4}$ av detta anslag. Det har också under debatten framhållits, att man icke gärna kunnat gå med på ett bifall till motionen oförändrad, och det ha icke heller reservanterna kunnat göra.

Vidare har det, sedan motionen skrevs och avlämnades, tillkommit vissa nya uppslag, som man också måste taga hänsyn till, och varom utskottet i sin motivering erinrat. Vi ha för det första den stora Wallenbergska donationen på 20 miljoner kronor, som ju delvis kommer att användas för sådana ändamål, som motionären avsett i sin motion. Vidare ha vi den Längmanska donationsfonden, som kammaren nyss fattat beslut om, vilken också i någon mån tillgodoser ett dylikt behov, och slutligen ha vi detta uppslag till en ingenjörsvetenskapsakademi, som förts fram visserligen ännu blott på enskild väg, men som säkert under den närmaste framtiden blir en fråga, som även statsmakterna komma att få taga hand om. Om man nu gått på en skrivelse i motionens syfte, måste man således taga hänsyn även till de olika uppslag, som kommit till under sista tiden, och det vore dock att gå betydligt utanför motionens ram och vad i densamma framhållits. Av dessa skäl ansåg sig utskottet icke kunna gå fram med ett förslag om skrivelse utan stannade vid denna välvilliga motivering. Jag vill ock erinra om att särskilt i det sista stycket av motiveringen utskottet givit Kungl. Maj:t en direkt anvisning att taga initiativet i denna fråga och i anledning av dessa uppslag föra fram frågan sedan i den mån, det kan anses nödigt och lämpligt. Jag tror, att med en sådan motivering som denna har frågan, även om kammaren icke skulle bifalla reservationen, förts fram på ett sådant sätt, att den inom närmaste tiden åter skall komma under riksdagens prövning i en sådan form, att den skall kunna tillfredsställa både motionär och reservanter.

Vi ha icke ansett denna fråga för en liten fråga, utan vi ha tvärtom ansett densamma vara av stor vikt och betydelse. Jag kan

naturligtvis icke instämma i den av herr Osberg framförda motiveringen, då han sökte att även här skapa en motsättning mellan stad och land. Jag finner detta alldeles orimligt och vill icke ens söka gå in på något närmare bemötande därav. Jag kan emellertid icke anse det formellt riktigt, att bifalla reservationen, då denna icke innehåller någon kläm, ty man bör väl i ett skrivelseförslag ha en kläm, uti vilken man någorlunda säger vad man vill ha fram i den utredning, som ifrågasättes. Det är därför, som jag anser det lämpligast, om kammaren bifaller utskottets hemställan, vilken såsom sagt, icke kan betraktas såsom gående ut på ett avslag, även om det rent formellt är så. Den är dock så skriven, att frågan kan föras fram av Kungl. Maj:t. Jag vill dessutom tillägga, att målsmännen för dessa Nobelinstitut icke heller själva gjort någon framställning i berörda avseende. Detta är ännu ett skäl till att man icke gärna inom utskottet kunnat gå med på motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Ja, herr talman, den vänliga påminnelse, som herr Branting gjorde mig om att mitt anförande var osammanhängande, rör en sak, som endast angår mig, och som jag själv får stå för. Jag kan naturligtvis icke mäta mig i det avseendet med en så tränad talare som herr Branting. Vad jag emellertid här framhållit ansåg jag vara av så pass stor betydelse, att jag varit fullt berättigad att säga min tanke därom. Det är väl i alla fall industrien, som fått övertaget — kan man säga — under de år, som gått, och det är väl egentligen industrien, som haft fördelarna av dessa framsteg på det vetenskapliga och tekniska området.

Och som sagt den sköter nog själv om dessa saker. Jag har gjort den praktiska erfarenheten, att det är närmast därifrån, det skall komma, om det skall uträttas något stort på detta område. Ja, detta var vad jag ville säga om den saken. Men jag vill också säga, att här i landet utbildas ett långt större antal ingenjörer än som vi ha behov utav och därför, sedan dessa gjort sig klara och färdiga här hemma, ge de sig iväg till Amerika för att där i praktiken omsätta de kunskaper, som de här förvärvat.

Detta är icke ett så enkelt spörsmål, som herr Branting vill göra det till. Det är naturligt, att de lärda falangerna gärna vilja bagatellisera allt som icke kommer från deras håll. Vi måste emellertid se praktiskt på saken, och vår utveckling går icke i rätt riktning. Dessa donationer och stiftelser bidraga till att man söker sig till städerna, och därigenom ökas folkmängden oproporTIONERLIGT i städerna, och herr Branting får väl medge, att det icke innebär någon fördel. Vi kunna bara tänka oss, att det t. ex. blir missväxt ett år. Huru annorlunda skulle det i så fall icke vara i själva verket, om folkmängden vore jämnare fördelad! Jag har icke alls någon antipati mot städerna, och vi få nog alla vidkännas nackdelarna både landsbor och stadsbor. Men man offrar

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.
(Forts.)

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.
(Forts.)

för mycket på ideella spörsmål. Man borde också taga hänsyn till något, som heter de praktiska, de produktiva åtgärderna. Jag vill taga ett exempel. Om lantmännen skulle pyssla om sina bostäder jämt och ständigt och icke ge jorden det erforderliga i form av lämplig bearbetning, dränering, gödning etc., jag undrar, huru det då skulle gå för lantmännen. Man tager för litet sikte på det produktiva. Därifrån man skördar något, måste man också återbörda något, om det skall bliva något bestående för framtiden. Detta har försummats. Det är därför, som jag, herr Branting, tillät mig säga vad jag sagt, och jag anser mig icke alls ha begått något förmenligt fel därmed. Och om icke mitt anförande varit sammanhängande, så får jag som jag tillförne yttrat stå för det själv.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck: Jag skall be att få börja, där den siste ärade talaren slutade. Han ville, att vi skulle återvända till naturen och till det praktiska livet. Jag undrar, om icke det av motionären framförda kravet direkt gagnar de produktiva ändamål, varom herr Osberg talade så varmt. Var skulle herr Osbergs näring nu ha stått, om icke de kemiska laboratorierna arbetat? Huru skulle lantbruket ha sett ut, om icke vetenskapen funnits och arbetat i dess tjänst? Den frågan tror jag, att herr Osberg skulle försöka göra klar för sig, innan han ger sig upp att orda vitt och och brett om varjehanda saker, som icke höra samman med det spörsmål, som nu föreligger. Vad är det för reson i att komma och tala om donationer och stiftelser i städerna och summera ihop 225 miljoner kronor? Vad har det med denna sak att göra? Dessa medel kunna väl icke användas emot donationsbrevens föreskrifter? Och huru skall uppkomsten av dessa institut kunna gagna städerna på ett särskilt sätt och skada landsbygden? Det är en tankegång, som är omöjlig att följa, även om man bjuder till så gott man kan. Det var verkligen i herr Osbergs anförande — och han karakteriserade det själv — något av skogsmänniskans sätt att taga på frågor, som den föreliggande, vilken såsom herr Branting mycket rätt underströk är en ingalunda liten utan en stor fråga.

Den ärade representanten för utskottet nöjde sig däremot med att framföra några synpunkter, som föreföllo mig icke på minsta sätt talande. Han erinrade om att vissa uppslag kommit till, sedan motionen väcktes — den Wallenbergiska donationen och delvis disponerandet av de Längmanska donationsmedlen. Ja, det är väl ytterligare en anledning att söka få till stånd en utredning, att söka samla alla dessa trådar och fastställa en gemensam väg till lösning, så att det icke på ena hållet arbetas utan kännning med vad som åtgöres på ett annat. Och vad särskilt instiftandet av denna ingenjörsvetenskapsakademi beträffar, är det knappast riktigt, att förslaget därom tillkommit sedermera, ty om jag icke minns alltför orätt, finnes därom nämnt redan i herr Hildebrands motion.

Avdelningens vice ordförande påpekade sedan, att vad vi reservanter vilja, redan står i motiveringen. Ja, då skulle jag vilja fråga: Vad är anledningen till att icke dessa sista rader ur motiveringen kunnat flyttas ned i klämman? Det är dock icke annat reservanterna påyrka, och då det förefaller mig, som om det icke heller från herr Waldéns sida fanns någon egentlig entusiasm för att motsätta sig det yrkande, som reservanterna framföra i sin reservation, bör kammaren icke kunna ha några betänkligheter att bifalla denna reservation, till vilken jag, herr talman, ännu en gång yrkar bifall.

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.
(Forts.)

Herr Lübeck: Det förefaller av herr Osbergs anförande och även av ett annat anförande, som hållits i kammaren i denna fråga, som om den eventuella tillkomsten av en ingenjörsvetenskapsakademi skulle på den föreliggande frågan behöva utöva något större inflytande. Jag är för min del mycket varmt intresserad av att denna akademi kommer till stånd, men jag kan inte alls förstå, att tillkomsten av en sådan akademi skulle behöva inverka på här föreliggande fråga, utan anser att man även i anslutning till Nobelinstitutet borde kunna få i gång det åsyftade forskningsarbetet. Det är, såvitt jag förstår, en relativt liten utgift för statsmakterna det härvidlag kan komma att röra sig om i förhållande till den utomordentligt stora nytta man därav kan vänta. Nu har visserligen herr Osberg sagt, att det är den enskilda industrien, som har drivit fram forskningsarbetet och varit ett kraftigt stöd för den ekonomiska utvecklingen under de gångna tiderna. Jag är naturligtvis inte annat än tacksam för detta erkännande från herr Osbergs sida av vad den enskilda industrien på detta område uträttat, men detta bör, såvitt jag förstår, inte utesluta, att man även får till stånd ett fristående forskningsarbete utav så att säga mera ideell läggning. Om herr Osberg går över till jordbrukets område, finner väl herr Osberg även där ganska nära till hands liggande jämförelsepunkter, och man kan väl säga precis detsamma om de enskilda jordbrukarna, som herr Osberg sade om den enskilda industrien, nämligen att det är de, som drivit fram jordbruket var och en i sin mån och lämnat många nya uppslag till jordbrukets utveckling, men inte har någon därför förnekat, att man icke skulle ha behov av en centralanstalt för jordbruksförsök och dylikt, vilken har till uppgift att bedriva ett forskningsarbete på jordbrukets område av ungefär samma slag, som man här åsyftat på ett annat.

Jag ber på dessa skäl, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Olofsson: Det är vanligen så här i kammaren, när en lantman uppträder och förfäktar sina åsikter, att han bemötes av stadsborna och på samma gång också och särskilt av socialdemokraterna. Stadsintressena och de socialdemokratiska intressena gå därvid hand i hand. Så fort det gäller att göra någonting för in-

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstitutet.
(Forts.)

dustri och handel och allt, som rör städerna, då är allting gott och väl, men så fort en lantman uppträder och förfäktar sina åsikter och tycker, att industrien har för stort försprång i dessa dagar, då får man slungat sig i ansiktet från olika håll, att man är kulturfientlig, att man egentligen inte vill vara med på någonting, som gagnar de stora vetenskaperna o. s. v. Jag läste, herr Branting, för några år sedan — jag vill minnas det var i Social-Demokraten — ett uttalande av ungefär följande lydelse: »På bondens ruiner skall det nya samhället byggas.» Ja, jag undrar, om vi inte nästan äro på väg dit, ty när stadsborna och socialdemokraterna göra gemensam sak, då lutar det just åt det hållet, och är det så, att herrarna vilja fortsätta den vägen, då äro nog bondens dagar räknade. När det gäller bonden och hans göranden och låtanden och de alster han skall frambringa för att föda det svenska folket, då sätter man maximipris på allt bonden skall sälja, men icke på vad han skall köpa. Detta har jag framhallit förut, och det är en så stor orättvisa enligt min mening, att herrarna få ursäktas, om vi lantmän säga vår mening därom någon gång då och då här i kammaren. Nu har man ju utsikt till att få maximipris även på slaktdjur till exempel, och det synes bli ett så lågt pris, att det inte alls står i förhållande till det pris vi haft på foder. Man bara river ner jordbruket, kan man säga, och tar inte hänsyn till dess intressen, utan herrarna på motsidan vilja bara så att säga plocka ut allt bonden kan få loss, men man tänker inte på hur det skall gå i fortsättningen. I röda rappet ha vi väl också tvångsuttagning av kreatur, så att man reducerar boskapsbesättningarna och på samma gång minskar möjligheterna att fortsätta jordbruket och frambringa alster till livets uppehälle. Det är fullständigt ruinerande vill jag säga, ty när det fullständigt saknas konstgödselmedel här i landet, anser jag, att man bör gå den naturliga vägen så att säga för att komma fram till bästa möjliga resultat. Ja, herrarna få ursäktas, att jag kommer något på sidan om ämnet, men herrarna ha själva drivit mig därhän.

Jag skall inte fortsätta, då jag förstår, att detta kommer att riva upp en lång debatt, särskilt från herr Brantings sida, ty han är nog mannen att försvara motsidans ståndpunkt men det må som sagts ursäktas, att även en lantman säger sin mening om de här frågorna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Nilsson* i Vibberbo.

Herr Hildebrand: Jag känner mig personligen alldeles övertygad om, att det fanns mycket, som var riktigt uti herr Olofssons anförande, men jag vill till varje lantman här i kammaren rikta den frågan: hör detta verkligen tillsammans med frågan om en utredning, huruvida och på vad sätt staten skall understödja Nobelinstitutets utveckling? Det synes mig också, att det här

verkligen inte är en fråga, som borde kunna blåsas upp till en motsättningsfråga mellan stad och land. Låtom oss återföra saken till vad den verkligen är. Det gäller här frågan om utveckling inom landet av åtskilliga vetenskapliga institut, av vilka tre tekniskt-naturvetenskapliga, och det är fråga om att staten skall påskynda utvecklingen. Vad är det då för institut? Jo, där ha vi tre grupper, en för fysik, en för kemi och en för fysiologi och medicin, och vi få hoppas, att varje grupp får sitt särskilda institut. Vad är det, som från dessa fysiska, kemiska och fysiologiska institut skall kunna komma fram, om inte just nya uppslag till gagn, visst inte bara för industrien, utan även direkt för jordbruket, för hela näringslivet. Herr Olofsson talade nyss om konstgödselmedel. Ja, på vad sätt ha konstgödselmedlen kommit fram, om inte genom uppslag från de lärdas laboratorier, och att de lärdas laboratorier vanligen ligga i städerna, beror på en hel del omständigheter, som jag här inte behöver beröra. Utan detta intima samarbete mellan vetenskap och praxis, utan detta vetenskapsmännens uppoffrande, hängivna, under lång tid fortsatta arbete i laboratorier och institut hade världen aldrig fått ett enda konstgödselmedel, och utan dessa rent vetenskapliga forskningar, byggda på utformade teorier, hade vi t. ex. aldrig fått Svallöfsanstalten till stånd, aldrig fått en hel del andra uppslag utav den ofantligt gaste nytta just för jordbruket inom landet.

Jag vill sålunda alldeles bestämt tillbakavisa, att detta endast är ett industri- och stadsintresse. Detta är ett allmänt forskningsintresse, vars tillgodoseende kan bli av ofantlig betydelse för alla näringsgrenar inom landet, både för stad och landsbygd.

Herr Anderson i Råstock: Jag är förekommen av herr Hildebrand vad beträffar påvisandet av den motsägelse, som en del talare här låtit komma sig till last i sina anföranden i dag, och vill bara tillägga, att herr Olofsson har en egendomlig förmåga att komma fram till frågan om maximiprisen, vad det än är för sak som vi här debattera i kammaren.

Jag hade från början ämnat begära ordet endast för att säga ifrån, att, såvitt jag förstår, har motionären fatt fram ett yrkande om skrivelse just i statsutskottets motivering, och jag tror, att vi i statsutskottet i allmänhet äro mycket vana vid att motionärerna taga fasta på och stryka under vad utskottet sagt i motiveringen, i stället för att här komma och yrka på en alldeles särskild skrivelse. Om nu första kammaren, vilket man kan vara säker på, tager utskottets förslag och andra kammaren också skulle taga det, tro inte herrarna då, att så starkt som man här i kammaren från olika håll har understrukit vikten av att denna fråga löses, man vinner samma resultat som med ett säryrkande?

Jag yrkar på denna grund, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Jag vill säga gentemot min ärade partivän,
Andra kammarens protokoll 1918. Nr 68.

Ang. statsbi-
drag till No-
belinstituten.
(Forts.)

som sist hade ordet, att nog är det bättre, att andra kammaren uttryckligt skriver, än att resultatet blir ett avslag med en välvillig motivering. Vill man saken, nog betyder en skrivelse mera som opinionsyttring än denna motivering, som mynnar ut i ett avslag, visserligen föga sammanhängande med motiveringen.

Jag uppkallades eller, kan jag säga, jag upptvangs av herr Olofsson i Digernäs. Han påstår, att han läst någonting i Social-Demokraten om att på bondens ruiner skulle det nya samhället byggas. Jag är övertygad om, att han läst detta icke i Social-Demokraten utan i någon högertidning, som påstått, att Social-Demokraten eller kanske en socialdemokrat skulle ha sagt någonting sådant. Det är nästan lika orimligt för övrigt att föra in debatten i denna sak på en diskussion om socialismen och dess ställning till bönderna som det är orimligt, att herrarna ha försökt göra denna sak till en stridsfråga mellan land och stad och att väcka till livs allehanda instinkter, mer eller mindre fientliga emot sådana kulturinstitutioner, vilka enligt sin natur vanligen bruka samlas i städerna. Inte är det väl ändå tillkomsten av en eller annan vetenskapsman för övrigt, som kan få ägna sig åt allmän-gagnelig forskning, i fall denna sak vidare främjas, inte är det tillkomsten av en eller annan sådan, som avgör, huruvida städernas befolkning ökas på ett oproportionerligt sätt i förhållande till landsbygden eller icke. Över huvud taget synes det mig underbart, att man kan komma med sådana slags argument emot ett förslag utav denna art. Herr Olofsson excellerar ju visserligen i att komma med sådant och att alltid vädja till de krassaste synpunkter, från vilka man skulle kunna få fram, att landsbygdens och bondeklassens intressen här skulle vara på något sätt styvmoderligt behandlade. Jag tror, att denna taktik bör väl ändå icke lyckas synnerligen länge, den är väl genomskådad av alla, som måst lägga ständigt märke till den, och erfarenheten om hur andra kammaren förfarit i massor av för landsbygden viktiga frågor, vittnar väl också om att det är fullständigt orättvist och oberoättigat att rikta en sådan förebräelse mot vare sig kammaren som helhet eller ens mot vissa element eller mot något enda politiskt parti inom denna kammare.

Jag tror sålunda, att om vi verkligen vilja låta detta vara detta, kunna vi enas om denna skrivelse, som här är ifrågasatt utav reservanterna. Vi böra kunna enas om den, därför att det är ett led uti det skandinaviska arbetet på att åstadkomma en ännu kraftigare utveckling utav just den materiella kultur, som herr Osberg talade åtskilligt om. Ett led uti det arbetet är det vetenskapens främjande, som man vill försöka här få fram. Och vad som nu begäres är inte, att kammaren skall binda sig till några som helst anslag, utan blott uttala sig för, att regeringen skall taga hand om saken och här i vårt land, som redan skett inom våra grannländer, göra sitt bästa för att få en utredning till stånd och sålunda få frågan in på den riktiga och sunda bog den bör läggas.

Jag vidhåller mitt föregående yrkande.

Herr Røing: Herr talman, mina herrar! Jag har redan instämt i herr Hildebrands anförande, och herrarna kunna alltså förstå, vilken uppfattning, jag har i föreliggande fråga.

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.

(Forts.)

Då jag är varmt intresserad utav det skandinaviska samarbetet på olika områden och genom att ha deltagit i de nordiska interparlamentariska delegerademötena i Köpenhamn, Kristiania och Stockholm under de 12, år sådana möten hållits, vet, med vilket intresse denna fråga omfattas i Danmark och Norge skulle jag livligt beklaga, om andra kammaren nu biföll utskottets hemställan och icke i stället biträdde den reservation, som är bifogad detta betänkande. Jag tror verkligen, att ett sådant beslut skulle missuppfattas i dessa båda länder, och jag skulle livligt beklaga detsamma.

Till dem av kammarens ledamöter, för vilka mitt ord möjligtvis kan väga något, riktar jag en vördsam vädjan att i denna fråga rösta för reservationen, till vilken jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Med herr Røing förenade sig herrar *Olsson* i Ramsta och *Jungnell*.

Herr Osberg: Jag anhåller om kammarens överseende för att jag än en gång tager till orda i denna fråga. Jag vill här endast påpeka, att jag icke har opponerat mig emot den kulturella utvecklingen som sådan, utan mot den form, vari intresset därför uti detta fall tagit sig uttryck. Jag vill framhålla, att när här ifrågavarande institution sitter inne med så stora resurser, är det icke nödvändigt att för nu ifrågavarande ändamål utgiva statsmedel.

Jag skulle även vilja med några ord bemöta herr Björck i hans anförande men skall avstå. Han brukar alltid använda en överlägsen ton. Jag vill dock säga, att det finnes kanske en del skogsmänniskor, som kunna vara för landet lika gagneliga som herr Björck. Det var blott detta jag ville säga om den saken.

Herr Olofsson: Jag vill blott säga, att det är många år sedan jag läste i Socialdemokraten vad jag här åberopade. Det är möjligt, att herr Branting själv glömt vad han skrev i unga år. Han var då kanske något grönare än nu, och jag erkänner, att herr Branting i många stycken hyllar helt andra åsikter nu än då, vilket ju är att glädja sig över. Jag tror mig dock ha rätt, när jag säger, att de ord, som jag här nyss citerade, verkligen stått att läsa i Socialdemokraten.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Såsom här redan förut framhållits, tror jag, att det är olämpligt att i denna fråga se en stridsfråga mellan stad och land. Jag anser, att frågan icke har något alls med den saken att göra.

Det var, mina herrar, egentligen med anledning av herr Røings sista yttrande, som jag här skulle vilja säga några ord. Han

Ang. statsbidrag till Nobelinstitutet.

(Forts.)

förklarade, att det i utlandet skulle komma att upptagas mycket illa, om kammaren nu icke skulle bifalla utskottets föreliggande förslag. Jag tror dock icke för min del, att så skulle bliva fallet. Utskottet framhåller ju här alldeles tydligt: »Glädjande nog hava också, såsom motionären framhåller, hos oss under krigsåren allt flera ansatser till ett sådant samarbete mellan vetenskap och näringsliv framträtt, och detta på initiativ såväl av enskilda personer som av vetenskapliga institutioner. — Att staten bör, där så erfordras, kraftigt stödja alla lämpliga åtgärder för ett dylikt samarbete till gagn för hela näringslivet, finner också utskottet självklart.» Och utskottet slutar med att säga:

»Utskottet föreställer sig också, att Kungl. Maj:t i samband med frågan om begärt anslag till den föreslagna ingenjörsvetenskapsakademien ej torde underlåta att taga i övervägande, om och i så fall vilka åtgärder böra vidtagas för främjande av en kraftigare utveckling än hittills av de med nämnda institution i åtskilliga avseenden närbesläktade Nobelinstitutet.» På grund härav hemställer utskottet om avslag å motionen.

Jag kan icke föreställa mig, herr talman, att därest kammaren nu godkänner detta utskottets utlåtande, detta skall kunna stöta någon människa. Jag tror icke heller, att Kungl. Maj:t skall underlåta att i överensstämmelse med vad utskottet här sagt låta utreda denna fråga, oavsett om riksdagen härom avlåter en skrivelse eller ej. Så som detta utskottsbetänkande är skrivet, tror jag, att därest Kungl. Maj:t i någon mån intresserar sig för denna sak, Kungl. Maj:t även skall igångsätta en dylik utredning.

Jag anser på grund härav en särskild skrivelse i detta fall obehöfelig och ber att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 192, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 79 ja, men 85 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny avlöningsstat för statistiska centralbyrån m. m.; och

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet.

Utskottets förslag i dessa utlåtanden biföllos.

§ 17.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar ävensom i ämnet väckta motioner.

*Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.*

Genom en till riksdagen den 10 maj 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 432, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, begärt riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två till utskottet hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 221, av herr *Ström* och den andra inom andra kammaren, nr 476, av herr *Söderberg*.

I den av herr *Ström* väckta motionen hade hemställts, att riksdagen måtte med anledning av förevarande proposition lämna det yttrande, att någon ytterligare förhöjning ej borde ske för:

beträffande persontrafik III klass enkla biljetter, partibiljetter och månadsbiljetter; samt

beträffande godstrafik levande djur, livsförnödenheter, fodermedel, gödningsämnen och hushållsved.

Herr *Söderberg* hade i sin motion hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om förhöjning av III klass månadsbiljetter och att dessa biljettpreiser måtte fastställas till sitt nuvarande belopp.

Utskottet, som i sitt utlåtande gjort åtskilliga erinringar och uttalanden beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget hemställde

a) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla vad utskottet i sitt utlåtande i ämnet anfört; och

b) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade med vad utskottet under a) hemställt.

Reservationer hade likväl avgivits:

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

av herrar *Bergqvist, A. C. Lindblad, Eriksson* i Grängesberg och *Olofsson*, som med framläggande av särskilt förslag till avfattning av utskottets yttrande hemställt

a) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla vad i berörda förslag i ämnet anförts; och

b) att förutnämnda motioner måtte anses besvarade med vad under a) hemställts; samt

av herrar *Ekman, Nilsson* i Kabbarp, *Waldén, Bengtsson, Jansson* i Falun och *Hansson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort förorda Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till den motion, som väckts i första kammaren av min partivän Ström. Men innan jag går in på den saken, skall jag be att få göra några små randanmärkningar, som kanske ligga något vid sidan av själva propositionen.

Som herrarna kanske veta, väcktes här i denna kammare en motion av herr C. O. Johansson i Sollefteå, i vilken påyrkades, att när det gällde att bestämma om statens järnvägars taxor samt telegraf- och telefontaxor o. dyl. avgifter för användande av statens kommunikationsverk, skulle riksdagen ha tillfälle att åtminstone när det gällde större ändringar yttra sig i frågan. Denna motion avslogs här i kammaren, och från motionärens sida och av oss övriga, som äro intresserade av denna sak, yttrades ingenting därom, och någon debatt förekom därför icke här i kammaren. Orsaken till detta förhållande var, att tredje tillfälliga utskottet, som hade behandlat frågan, avgivit en viss principförklaring, hur det borde gå till i framtiden, när sådana frågor behandlades. Utskottet har nämligen såsom motiv för avslag yttrat sig på följande sätt: »Då det enligt utskottets uppfattning, lär kunna förväntas att Kungl. Maj:t även framdeles låter sig angeläget vara, att vid förslag till större ändringar i gällande järnvägs-, telefon- och telegraftaxor inhämta riksdagens yttrande, tror sig utskottet därutinnan se den bästa garantin för» etc., och på den grund avslogs motionen.

Nu vill jag emellertid påpeka det förhållandet, att detta principuttalande och den mening, som sålunda framfördes såsom motiv för avslag å motionen, nämligen, att varje gång en sådan fråga uppstod, skulle Kungl. Maj:t troligen underställa densamma riksdagens prövning, denna åskädning, säger jag, har desavuerats av Kungl. Maj:t i denna proposition. Om vi nämligen läsa på sid. 28 i den kungl. propositionen, så förklarar tvärtom herr civilministern, att riksdagen visst icke under kommande tider kommer att bli tillfrågad när det gäller sådana taxeförhöjningar som dessa. Tvärtom säger herr civilministern, såsom vi här finna, nere å sid. 28, samtidigt med att han omnämner, att man denna gång frågat

riksdagen: »Att så sker får emellertid icke anses innebära ett frångående av hittills följd ordning med avseende å järnvägstaxornas bestämmande». D. v. s. man förklarar samtidigt från Kungl. Maj:ts sida, att om det i fortsättningen blir fråga om att reglera taxorna för statens järnvägar, så kommer Kungl. Maj:t i allmänhet att göra den saken utan att fråga riksdagen. Jag har här velat först påpeka den saken. Den har stor speciell betydelse så till vida, att riksdagen i alla fall skall få klart för sig, att när riksdagen den gången utan någon slags debatt avslog den motion, som väckts av herr C. O. Johansson i Sollefteå, var det delvis på grund av en felaktig upplysning från tredje tillfälliga utskottets sida.

*Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.*

(Forts.)

Men detta är i alla fall en anmärkning vid sidan om saken. Självva huvudfrågan, som här föreligger, är ju den, huruvida det är lämpligt att på denna punkt gå med på de mycket betydande förhöjningar i taxorna, som ifrågasatts av Kungl. Maj:t. Härvidlag har herr Ström i första kammaren väckt en motion, som går fram på den linjen, att man åtminstone icke bör vara med om förhöjning t. ex. när det gäller tredje klass biljetter, nämligen enkla sadana, och vidare tredje klass månadsbiljetter samt partibiljetter. Med avseende å dessa senare vill jag dock anmärka, att man verkligen kan göra gällande, att det kanske icke är så synnerligen farligt om detta slag av biljetter höjas.

Dessutom har i denna motion påyrkats, att det icke måtte åstadkommas taxeförhöjning för levande djur, livs- och fodermedel samt gödningsämnen och hushållsved. Orsaken till detta yrkande är bl. a. det förhållandet, att det redan förut vidtagits ganska betydliga taxeförhöjningar på detta område. Alldeles givet är, att följderna av en fortsättning på den vägen blir, att det uppstår en allmän fördyring av resor och frakter och i sammanhang därmed en fördyring å just alla dessa livsmedel och förnödenheter, som ingå så att säga i vårt dagliga bröd och vårt allmänna konsumtionsbehov. Särskilt skulle jag vilja påpeka, att när det gäller tredje klass biljetter, så kan man säkert konstatera, att den fördyring, som där sker kommer alldeles speciellt att drabba direkt just de personer, som använda denna tredje klass, vilka ju, såsom vi alla veta, äro folk i en sämre ekonomisk ställning. Man kan alltså göra gällande, att det är synnerligen ofördelaktigt att på dessa människor, som redan nu leva under svåra existensförhållanden, ytterligare lägga en sådan fördyring. Ja, man kan våga påstå, att även med avseende å livsmedel och sådana saker är detta nu synnerligen betänkligt att just nu för konsumenterna av vilka en stor del är folk i mycket små omständigheter, åstadkomma en fördyring, i synnerhet som redan förut vi ha tillräckligt högt uppresade livsmedelspriser. Att dessa priser nu ytterligare komma att gå upp, måste givetvis bli en följd av en sådan taxeförhöjning, som här ifrågasättes.

Jag vet också, att Kungl. Maj:t har varit mycket betänksam, när det gällt att förorda denna taxeförhöjning. Kungl. Maj:t har nämligen på sid. 25 i den kungliga propositionen sagt på följande

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

sätt: »Det av järnvägsstyrelsen nu framlagda förslaget avser en så betydande belastning av allmänheten och affärslivet, att tvekan kan uppstå, huruvida det kan vara tillrädligt att under den oerhörda dyrtid, som nu råder, skrida till sådana taxeförhöjningar. Jag tror för min del, att den motivering, som där användes, är synnerligen god och synnerligen lämplig att använda för ett tillstyrkande av motionen, d. v. s. alltså för ett tillstyrkande av att priset åtminstone å tredje klass biljetter icke må höjas, liksom även för ett tillstyrkande, att taxorna för levande djur, livs- och fodermedel samt gödningsämnen och hushållsved icke heller må sättas till högre belopp.

Särskilt vill jag peka på den omständigheten, att i fråga om de s. k. månadsbiljetterna — mot vilkas förhöjning invändningar gjorts även i en från annat håll, nämligen av herr Söderberg å Stockholmslänsbanken, avgiven motion — finnes det alldeles särskilda skäl, som tala för att man icke bör gå med på någon förhöjning, nämligen det faktum, att våra bostadsförhållanden i storstäder och industriorter för närvarande äro sådana, att en hel del småfolk och arbetare tvingas att bo utom de platser, där de ha sin arbetsanställning, och varje dag måste resa fram och tillbaka mellan den plats, där de ha sin bostad och det ställe, där de ha sin sysselsättning. Genom en sådan förhöjning av månadsbiljetterna, som här ifrågasättes, skulle man ju på sätt och vis försämrå och försvåra bostadsförhållandena. Såsom vi alla veta är emellertid bostadsfrågan redan nu i ett synnerligen svårt och prekärt läge.

Nu har man visserligen sagt, att här är icke fråga om, huruvida vi vilja eller *icke vilja* vara med om en förhöjning av biljettprisen och avgifterna för frakt av livsmedel och dylikt, utan saken ligger så, att vi *måste* vara med om en dylik förhöjning, vare sig vi vilja det eller ej. Jag vill dock i detta avseende peka på en omständighet, som även bör tagas i betraktande vid bedömande av den ekonomiska sidan av saken. Till grund för den taxeförhöjning, som man här ifrågasätter, ligga vissa ekonomiska beräkningar, vilka enligt mitt förmenande icke åstadkommits på sådant sätt, att de kunna anses vara fullt tillfredsställande. Jag måste här påpeka det förhållandet, som kanske herrarna också lagt märke till, när ni läst propositionen, att i 1918 års kostnader, vilka lagts till grund vid beräkningen av den nu föreslagna taxeförhöjningen, har man inräknat *två* års krigstidstillägg och krigstidshjälp för statsbanepersonalen. Man har först tagit med 1917 års kostnader för nämnda ändamål, vilka belöpte sig till ungefär 11 1/2 miljoner kr., men vidare har man beslutat att såsom utgift för år 1918 även medtaga vad som kan komma att utgivas i krigstidstillägg och krigstidshjälp under nämnda år. Följden blir, att man till grund för de beräkningar, som man i detta fall gjort, lägger ett bokslut, vari uti visst avseende ingå två års kostnader. Det kan icke vara lämpligt att utgå från en ekonomisk beräkning, som är gjord på detta sätt, utan jag föreställer mig, att det riktigaste hade varit, att man vid uppgörandet av de kalkyler, som skulle

ligga till grund för beräkningen av en taxeförhöjning, endast hade tagit hänsyn till ett års krigstidstillägg och krigstidshjälp. Hyllar man den grundsatsen, finner man, att, om man överför kostnaderna för 1918 års krigstidstillägg, vilka belöpa sig till ungefär 32 miljoner kronor, till år 1919 för att redovisas i sistnämnda års räkenskaper, så uppstår det på sätt och vis, kan man säga, en besparing å 32 miljoner kronor. Om vi bifalla den Strömska motionen, skulle det uppstå en inkomstminskning för statsbanorna mot vad som här beräknas å ungefär 21 miljoner kronor, alltså en mindre inkomstminskning än den besparing, som vi på nyss angivna sätt skulle kunna göra, i det att vi i alla fall skulle få in över 11 miljoner kronor mera.

Nu är det visserligen sant, att det finnes andra ekonomiska omständigheter, som härvidlag inverka och som göra, att det säkerligen blir en viss förlust i alla fall. Jag har fullt klart för mig, att statsbanorna för närvarande icke bära sig, men jag tycker likväl, att det påpekande, som jag här gjort, har en viss betydelse för bedömandet av denna fråga.

Jag skulle för övrigt i detta sammanhang vilja säga, att det är nog icke under alla förhållanden riktigt att hålla på den meningen, att statsbanorna alltid skola bära sig. De ekonomiska förhållandena just nu äro så abnorma, att man dock kan ifrågasätta, huruvida man icke för uppehållande av driften vid statsbanorna ävensom vid post, telegraf och allt vad det nu heter skulle kunna få använda även skattemedel, exempelvis någon del av krigskonjunkturskatten, ty det förhållandet bör särskilt beaktas, att de som få betala denna krigskonjunkturskatt äro i viss mån orsaken till den stora trafiken och de ökade utgifterna. Det torde från denna utgångspunkt icke vara så mycket att säga, om man skulle använda en del av krigskonjunkturskatten till att täcka förlusterna speciellt för statsbanorna.

Det finnes ytterligare ett skäl, som talar för den saken, och det är den omständigheten, att vi ha stora delar av statsbanorna, som icke bära sig under några förhållanden, d. v. s. sådana banor som man brukar kalla för kulturbanor. Om de toges bort från de ekonomiska beräkningarna, skulle det säkert visa sig, att övriga banor skulle bära sig. Då tycker jag, att man borde resonera som så, att det är riktigt att uppdelat statsens järnvägar i vissa delar, nämligen dels sådana som böra behandlas på det sätt ekonomiskt, att de ovillkorligen skola bära sig, och dels andra, de s. k. kulturbanorna, som gå igenom bygder, där järnvägens uppgift framför allt är att skapa kultur. Med hänsyn till dem kan man mycket väl ifrågasätta att på den sociala huvudtiteln få ett anslag från staten för att täcka förlusterna vid deras drivande.

Så ser jag saken, och från denna utgångspunkt skall jag för min del tillåta mig att yrka bifall till den motion, som väckts av herr Ström. Jag vill därvidlag redan på denna punkt bemöta en invändning, som alldeles säkert kommer fram under debatten, nämligen den, att om man ökar taxorna för första och andra klass men

Ang. förhöjda
precisatoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

icke för tredje klass, så blir följden den, att det blir en invasion från första och andra klass till tredje klass, det blir en massa människor, som förut använt första och andra klass men som nu strömma in och fylla tredjeklasskupéerna. Det är möjligen riktigt i viss mån, men jag tror icke, att den invasionen blir så stor, att den har någon avgörande betydelse för denna sak. Jag tror, att människor, som vant sig att resa på andra klass och vant sig vid dess bekvämligheter, till större delen komma att använda sig av andra klass även i framtiden. Jag tror för övrigt, att det är nog en farlig taktik att slå in på att höja taxorna för tredje klass för mycket, ty det kan då hända, att folk reser så ofantligt litet, att det blir mycket små inkomster. Det är naturligtvis givet, att en stor procent av människor, som resa på tredje klass, gör dessa resor på grund av tvingande omständigheter. Med hänsyn till dem gäller att de fortfarande äro tvungna att resa, men jag menar att under alla förhållanden kan det bli till ekonomisk skada för staten, om taxorna nedsättas för mycket. Den synpunkten har för övrigt framträtt även i utskottets betänkande — om i reservationen eller i betänkandet minnes jag icke.

Jag vill för övrigt säga, att statens järnvägar ha höjt sina taxor oerhört mycket under tider som varit. De ha gjort icke mindre än fyra taxeförhöjningar, och detta blir alltså den femte, som nu ifrågasättes.

Från dessa utgångspunkter ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till herr Ströms motion. Det innebär alltså ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den inskränkingen att man icke höjer priset på tredje-klass-biljetterna och icke höjer taxorna för transport av levande djur, livsförnödenheter, fodermedel, gödningsämnen och hushållsved. Detta är alltså mitt yrkande, herr talman.

Med herr Hage förenade sig herrar *Sävström* och *Vennerström*.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det är nog riktigt, att man tycker det är obehagligt, att statens järnvägar skola få höja sina taxor på sätt som föreslagits. Vid behandlingen av detta ärende i statsutskottet ha vi gått till uppgiften med den naturliga obehagliga känsla man har, då man känner med sig, att man måste gå med på ett förslag man icke tycker om. Det är dock så, att vi kunna icke vara med om att statens järnvägar icke bara skola lämna inget överskott utan dessutom förlust. Det går icke gärna an. De enskilda järnvägarna ha sin taxepolitik sådan, att de skola lämna vinst eller åtminstone icke förlust. Kungl. Maj:t har gått med på att de enskilda järnvägarnas taxor höjts, i regel väsentligt mer än statens järnvägars taxor. Det finnes enskilda järnvägar, som ha högre taxor än som nu föreslås att införas vid statens järnvägar. Skall staten ha en affärsdrivande verksamhet över huvud taget, så måste den läggas efter den bögen, att åtminstone de egna driftkostnaderna täckas.

Vart skall det egentligen taga vägen, om man ordnar förhållandena så, att det blir betydande driftförlust på statens järnvägar, betydande driftförlust på posten och kanske på telegrafverket? Det går icke att ordna det på det sättet, utan det bör åtminstone gå ihop.

Om man har den grunduppfattningen, kan man icke komma ifrån, att det behövs förhöjningar av järnvägstaxorna. Jag har vid prövningen av detta ärende haft den uppfattningen, men icke i allo kunnat ansluta mig till vare sig järnvägsstyrelsens eller Kungl. Maj:ts förslag. Som herrarna finna har utskottet delat sig efter tre linjer, och det är sällan partigränserna lagts så fullständigt åt sidan och var och en gått efter vad han ansett skäligt, ty något annat än skälighetsprövning har här icke kunnat komma i fråga. Majoriteten i utskottet tillstyrker järnvägsstyrelsens förslag. En minoritet har reserverat sig och yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Tre kamrater i statsutskottet ha jämte mig gått efter en annan linje, och vi ha reserverat oss för Kungl. Maj:ts förslag beträffande fraktsatserna för livsmedel och levande djur men för järnvägsstyrelsens förslag beträffande personavgifterna. Det blir alltså en minskning i inkomsterna, som jag skulle vilja be att få motivera.

Varför utskottets majoritet och även de reservanter, som gått på min reservation, icke vilja gå över järnvägsstyrelsens förslag beträffande personavgifterna, är först och främst, att det blir en fördyring av resekostnaderna, som man endast i yttersta nödfall får tillgripa. Vi erkänna i likhet med herr Hage, att det är obehagligt, att höja avgifterna så mycket, men vi anse, att någon förhöjning kan man icke komma ifrån. Att höja så pass mycket som Kungl. Maj:t föreslagit, d. v. s. tredjeklassavgifterna från 70 % över det normala, som det nu är, till 120 %, ha vi ansett för mycket. Vi ha ansett, att man borde stanna vid järnvägsstyrelsens förslag, som innebär en fördubbling av tredjeklasspriserna och mer än en fördubbling av första- och andraklasspriserna.

Det är även en annan synpunkt, som vi göra gällande. Vi ha nämligen ansett, att om höjningen av järnvägsbiljetterna göres alltför stor, kommer det icke att verka till ökade inkomster för statsverket utan kanske till en minskning av inkomsterna. Man reser för två ändamål, dels nödvändiga resor och dels icke nödvändiga resor. Bli personavgifterna vid statens järnvägar för höga, då reser man de absolut nödvändiga resorna, men inskränker de icke absolut nödvändiga. Det är anledningen till att vi ansett, att man icke bör gå över järnvägsstyrelsens förslag beträffande personavgifterna.

När man kommer till fraktavgifterna, är det en grupp, som anser, att man bör följa järnvägsstyrelsen, medan åter jag och mina medreservanter anse, att man icke kan följa järnvägsstyrelsen utan måste följa Kungl. Maj:t. Varför vi icke följa järnvägsstyrelsen är icke av det skälet, att vi kunna påstå, att det blir så väsentligt ökade kostnader för konsumenterna. Vi kunna icke

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

påstå, att höjningen av fraktavgifterna från nuvarande 70 % över det normala till 200 % över det normala — Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning till 150 % över det normala — skulle kunna medföra ökade kostnader av så stor betydelse. Men det har också en rent psykologisk betydelse. Allt ökar i pris fruktansvärt, matvarorna i särskilt hög grad. När så är förhållandet och människorna lida under dyrtidstrycket, kännes det ganska obehagligt, om man skall höja fraktsatserna i ett tag från 70 % över det normala till 200 %. Vi skola komma ihåg, att beträffande »övrigt gods» är det en höjning från 150 % över det normala till 200 %, och att här är det således en höjning från 70 % till 200 % över det normala. Vi kunna icke finna annat än att det måste väcka ovilja och öka de olustkänslor, som finnas i landet beträffande dyrtiden. Det är sålunda efter vårt sätt att se dels för att i någon mån lindra dyrtidstrycket och dels och framförallt för att icke skapa olustkänslor i för hög grad, som vi framlagt vårt förslag. Jag tror, att det också varit Kungl. Maj:ts mening, när Kungl. Maj:t för sin del icke har föreslagit så höga avgifter, som järnvägsstyrelsen gjort.

Man kan säga, att det kommer att medföra minskade inkomster, men det har i varje fall icke så avsevärd betydelse. Vi skola komma ihåg, att årets riksdag beviljat dyrtidstillägg för två år dels med 11 1/2 miljoner kronor och dels med 32 miljoner kronor och att man sålunda lagt 2 års dyrtidsstater på ett år. Men jag tycker, att man skall lägga antingen 1917 års eller 1918 års utgifter på årets stat, men icke båda två. Och dessutom förefaller det mig att man varit rätt så försiktig, när man gjort upp kalkylerna. Det gäller i varje fall icke mer än 4 miljoner kronor. Man vet icke, hurudan återstoden av året blir. Det kan lika väl bli en lättnad för statens järnvägar, som kompenserar dessa 4 miljoner kronor, som en ökning för järnvägarna.

Det har syns mig, att när det gäller en minskning av blott 4 miljoner kronor av de beräknade inkomsterna, har det icke någon avgörande betydelse. Jag vill, herr talman, icke närmare gå in på reservationen, utan ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Bergqvist m. fl.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall också be att med några ord få motivera, varför jag och utskottets majoritet kommit att omfatta järnvägsstyrelsens förslag. Jag vill först säga, att det är utomordentligt sakligt starkt i fråga om motiveringen, och för att ge skäl för det pastaendet, kan jag icke handla klokare än läsa upp delar av vad järnvägsstyrelsen anfört i sin skrivelse, i synnerhet som det kanske kan vara lämpligt, att kammarledamöterna få friska upp minnet.

Järnvägsstyrelsen säger på sid. 37 i Kungl. Maj:ts proposition på följande sätt: »Styrelsen veterligt har uttagandet av de höga befodringsavgifterna å de enskilda järnvägarna icke i stort sett haft någon menlig inverkan på vederbörande järnvägars trafikrörelse

och driftresultat. Styrelsens uttalade farhågor för införandet av dylika höga avgifter synas därför ej hava bekräftat sig. Då en avsevärd del av landets trafikanter, nämligen de som äro beroende av de enskilda järnvägarna, synas kunna bära berörda befodringsavgifter, anser styrelsen, att man, efter den tids erfarenhet, som vunnits, kan tillåta sig att ytterligare något öka de provisoriska tilläggsavgifterna även å statens järnvägar och detta åtminstone så långt att de totala befodringsavgifterna i stort sett icke komma att överstiga motsvarande avgifter å de mera betydande enskilda järnvägarna. Hallas avgifterna inom en sådan marginal, torde man icke genom denna taxeatgård behöva befara något ytterligare upptrivande av den allmänna prisnivån. Fraktagifterna på statens järnvägar hava visserligen, med den dominerande ställning, vad den stora trafiken beträffar, som statens järnvägar intaga, sin stora betydelse, men det är dock beträffande antalet av järnvägarna beroende landets innevånare att märka, att statens järnvägar endast utgöra ungefär en tredjedel av landets järnvägsnät och att statens järnvägar näppligen kunna tjäna till att halla nere en prisniva, som eventuellt skapas genom befodringskostnaderna för det sannolikt övervägande antalet trafikanter vid de enskilda järnvägarna.»

Så framhålles på sid. 41 något om samma sak. Efter att ha utvecklat att då man måste vara med om de enskilda järnvägarnas höjning av taxorna, måste också statens järnvägar få komma i åtminstone samma nivå, säger järnvägsstyrelsen följande: »Med hänsyn härtill ävensom med anledning av fraktagifterna för godstransporter å statens järnvägar hade en viss betydelse för de enskilda järnvägarnas ekonomi, i det att de å statens järnvägar gällande fraktagifterna ligga till grund för de avgifter, som å de enskilda järnvägarna tillämpas i samtrafik, hemställde ock styrelsen, att några lägre procentsatser icke vidare skulle tillämpas för förut berörda transportföremål. Detta styrelsens förslag vann icke Eders Kungl. Maj:ts bifall, men styrelsen får nu med återopande av vad i nyssberörda underdåniga skrivelse uttalades beträffande ifrågavarande transporter ånyo, särskilt med hänsyn till den inträdda försämringen av driftresultatet å statens järnvägar, hemställa att dylika lägre tilläggsavgifter icke vidare måtte medgivas åtminstone icke beträffande vagnslastförsändelser. Styrelsen får framhålla, att några undantagsbestämmelser beträffande tilläggsavgifterna för jordbruksprodukter och ved i vagnslaster samt levande djur icke finnas fastställda för transporter å de enskilda järnvägarna.»

Så påvisar styrelsen, att de enskilda järnvägarnas trafikanter få erlägga full avgift för dessa transporter och att det blir drygare avgifter än vid statens järnvägar. Vidare anföres: »Den allmänna prisnivån för levnadskostnaderna torde ej därav mera avsevärt beröras, då de enskilda järnvägarnas i regel högre fraktagifter i lokaltrafik och tilläggsavgifter, så kallade banavgifter, i samtrafik på grund av dessa järnvägars stora längdutsträckning och den mycket stora del av allmänheten, som är av dem beroende, torde utöva ett motvägande stort inflytande. Det synes styrelsen, som om strävandet efter pri-

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

sens reglerande genom låga frakter å statens järnvägar vore ganska ändamålslost då fraktmindringen icke i någon nämnvärd grad torde komma konsumenterna till godo.»

Det är just den synpunkten, som jag för min del särskilt vill understryka. För att giva exempel på hur rätt järnvägsstyrelsen har i sin uppfattning vill jag andraga, hur det ställer sig med stycke godsfraktsatserna för kötttransport från Malmö till Stockholm. Den sifferuppgiften har jag fått från en fackman, som dagligen sysslar med hithörande spörsmål i tjänsten. Det visar sig att vid en höjning till 150 % över det normala skulle det göra 2 $\frac{1}{3}$ öre pr kg., och att vid en höjning till 200 % över det normala skulle det göra 3 $\frac{1}{2}$ öre per kg. Det är den enda skillnaden sålunda mellan 2 $\frac{1}{3}$ öre och 3 $\frac{1}{2}$ öre, som vi praktiskt taget slåss om. Då nu herr Bernhard Eriksson och hans medreservanter förklarar, att de med hänsyn till den allmänna opinionen — så tolkar jag hans yttrande — och den olustkänsla man särskilt får vid att gå med på järnvägsstyrelsens förslag framlagt sitt yrkande, så vill jag fråga, om det är någon skillnad att tala om. Tro herrarna, att då prisstegringen blivit så avsevärd på kött, att den stigit med omkring 5 kronor per kilogram sedan nyåret, tro herrarna då, att stegringen beror på järnvägsfrakterna, om dessa kosta några ören mer? Tro herrarna icke, att mellanhänderna ha mer än de frakter, som man passat på att lägga på, med detta att göra? Det är icke större skillnad mellan herr Bernhard Erikssons förslag och utskottets förslag, stött på järnvägsstyrelsens förslag, än 1 öre. Detsamma gäller för samma vara, även för vagnslastsändning.

Man bör icke draga sig för att åstadkomma en rationell lösning av denna fråga, och en rationell lösning är det enligt min mening att följa järnvägsstyrelsen, som tagit fasta på att det skall behållas samma proportion mellan de livsmedelsfrakter, som varit rådande under normala tider och dem som finnas nu. Det kan icke skada att hava en liten marginal för livsmedelsfrakterna, som nu äro betydligt lägre än övriga frakter. Och då statens järnvägar behöva ökade inkomster för att få det hela att gå ihop, kan man säga, att det är klokt att taga denna förhöjning på en gång, som åtminstone i någon mån gör det möjligt för järnvägsstyrelsen att få debet och kredit att gå ihop. Annat gäller det icke här.

Man har sett, att departementschefen varit mycket tveksam, då han lagt fram förslaget. Han säger på sid. 25 en del därom, men mest på sid. 26, där det heter något, som synes mig tyda på att han är fullt på det klara med att järnvägsstyrelsens förslag är det enda riktiga. Det framgår av följande yttrande: »Att nu på en gång bryta med den princip, som vid de senare förhöjningarna av tarifferna varit ledande, eller att livsförnödenheter och med dem jämställda varor böra åsättas en lägre förhöjningsprocent än annat gods, framstår också såsom obilligt. Jag anser därför, att man för ifrågavarande slags förnödenheter bör stanna åtminstone vid en tilläggsavgift av 150 %. Att en sådan höjning icke spelar alltför stor roll för prisbildningen, kan slutas därav, att de enskilda järn-

vägarna redan nu hava än högre frakter för dessa förnödenheter och att förhöjningen å de enskilda järnvägarna på grund av dessas större längd och ofta koncentrerings till tätare befolkade landsdelar ur prisbildningssynpunkt torde äga större betydelse än förhöjningen å statsbanorna.»

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Då frågar jag: när man nu ser, att även statsrådet gått ut ifrån, att det enda riktiga är att gå med på järnvägsstyrelsens förslag, och han samtidigt pekar på att vid de enskilda järnvägarna har man medgivit större rätt till fraktdebitering än man nu är villig giva statens järnvägar, hade det då icke varit det riktiga att taga steget fullt ut till järnvägsstyrelsens förslag i stället för att lägga på biljettpriserna för att på det sättet få fram ökade inkomster?

Jag vill göra gällande — och det är även herr Bernhard Erikssons och hans medreservanterns mening — att man bör icke gå längre, ifråga om personavgifterna, än järnvägsstyrelsen gjort. Och jag tror, att man står starkast, om man ställer sig där. Det kan icke vara rimligt, att man icke skall följa med, så att järnvägsstyrelsen får debitera självkostnadspriset för såväl persontrafiken som för gods- trafik. Det är en rimlig begäran. Jag kan icke tänka mig, att vi icke skulle ha något intresse av att statens affärsdrivande verk såsom sådana icke bära sig. Staten har anordnat betydande organ för samfärdsel. Det kan då, synes det mig, icke ifrågasättas annat än att de, som begagna sig av denna, skola betala vad det kostar. Det är icke annat det gäller. Jag vill säga, att det att gå på den andra vägen och taga ut underskott i järnvägsdriften på den direkta skattevägen kommer säkert att mötas med minst lika stora anti- patier i bygderna som om man går med på utskottets förslag.

Sedan ber jag att få säga ett par ord till herr Hage med anledning av att han ansåg, att det vore lämpligt att dela upp statens järnvägar i olika inkomstkategorier. Det är naturligt, att herr Hage tycker det, ty han har riksdagen till arbetsgivare, som bestämmer lönerna. Men vid de enskilda järnvägarna ha vi en sorglig erfarenhet av detta beträffande personalens intresse. Där har man nödgats godtaga flera hundra kronor lägre årslön därför att vederbörande kommit med det argumentet, att järnvägen bär sig icke. Skulle herr Hage vilja taga konsekvenserna av det även vid statens järnvägar, om det beslutades såsom han vill? Jag tror, att man bör vara försiktig och icke säga, att den uppdelningen skola vi göra, ty den uppdelningen är praktiskt ur vissa synpunkter. Jag kan icke inse, vad man skulle vinna därpå. Jag är icke emot — det har jag visat vid föregående riksdagar — att bygga kulturbanor, men vi skola icke blanda in detta här, utan låta detta vara detta. Här är frågan: skola statens järnvägar få rätt att debitera person- och fraktavgifter, som täcka statens järnvägars självkostnader? På den frågan svarar jag ja, och jag ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar Eriksson i Stockholm och Jensen instämde häruti.

*Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.*

(Porta.)

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag har varit mycket tveksam beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, och jag är säker på att järnvägsstyrelsen varit icke mindre tveksam vid sitt förslags avgivande. Här föreligger icke något förslag, över vilket riksdagen kommer att fatta beslut på annat sätt än att riksdagen skall giva ett förord för det ena eller andra förslaget. För min del hyser jag den uppfattningen, att det är alldeles nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att bereda kungl. järnvägsstyrelsen möjlighet att få debet och kredit att gå ihop. Att det icke bör ske genom direkt beskattning är väl alldeles solklart. Då är frågan, vilken väg man skall gå. Jag kan icke finna annat än att det förslag, som statsutskottet har givit sitt förord till, skulle mycket väl av kammaren kunna antagas. Jag skall också be att få lämna mitt bifall till framställningen.

Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det förslag, som riksdagen nu går att fatta beslut om, ehuru väl det blott blir ett förord, dock kommer att inverka i högsta grad betungande för Sveriges handel och för Sveriges industri och för våra trävaruaffärer och järnaffärer. Allt kommer att tryckas av dessa kolossala fraktsatser, men det är i varje fall icke annat att göra än lämna bifall till en framställning om höjning av taxorna.

Jag har kanske också haft en liten biavskikt med att begära ordet, ty vad jag sagt är icke annat än vilken av herrarna som helst kunde ha sagt. Jag har länge sökt ett tillfälle att få framföra ett par önskemål, och jag skall begagna detta tillfälle till ett par framställningar, då jag ser, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet är närvarande. Jag vill nämligen fästa uppmärksamheten på, att det är nödvändigt, särskilt nu efter de uppoffringar man skall göra från industriens, jordbrukets och från handelns sida, att vidtaga åtgärder för att i högsta möjliga grad befordra vagntillförseln i tillräcklig mängd. Det har i detta fall lämnats rätt mycket övrigt att önska, ehuru jag för min del är övertygad om att det på senare tid blivit bättre. Men jag hoppas, att man kan vidtaga sådana åtgärder, att handeln och annat näringsliv icke få vänta för länge på vagnar. Jag ber dock få säga, att kungl. järnvägsstyrelsen har med avseende på den verksamhet, som jag bedrivit, visat sig ytterst tillmötesgående, så att i det hänseendet har jag ingenting att klaga över utan tvärtom.

Vidare har jag ytterligare ett par önskemål, som jag ber få framföra. Man kan sålunda som svensk medborgare ha anspråk på att, när man skall företaga en resa man kan få disponera en sov- vagnsplats utan allt för lång förutbeställningstid — ofta så lång att blott ett fåtal kunna besluta sig så långt i förväg. Jag förmenar, att det är alldeles nödvändigt att åtminstone på ett par, tre dagar i förväg kunna få veta, om man kan få en sovplats på de förnämsta linjerna i landet och inte behöva räkna ut tre veckor eller en månad i förväg, när man skall företaga en resa för att kunna erhålla denna bekvämlighet mot hög betalning.

Jag har ännu ett önskemål i detta sammanhang att framställa.

Det finns en bok, som heter Sveriges kommunikationer och vilken har ökat betänkligt i tjocklek för varje år, uppfyllt som den är av en mångfald annonser. Den boken har oavbrutet stigit i pris från 15 öre och nu är den uppe i 50 öre. Det är sålunda ett rätt dyrbart arbete, som man emellertid måste skaffa sig någon gång för att vara å jour med tågen. Men det fattas något i denna bok. Det är förvånande, att i samma mån som man minskar tågens antal, man icke kunnat i denna bok införa anslutningstiderna med andra förbindelser. Om man använder denna tidtabell vid sina resor, kan man aldrig av densamma få veta, när man kommer fram till någon annan punkt än som avser den lilla järnväg, på vilken man börjar sin resa. Jag anser detta vara en synnerligen stor brist i under rättelser och råd för resande, och det är nödvändigt att detta korri geras. Nu säges det visserligen, att det icke är kungl. järnvägs styrelsen, som ger ut detta vetenskapliga arbete, men i alla fall är det väl förenligt med styrelsens önskan och vilja att underlätta för varje svensk medborgare möjligheten att få veta, när han skall komma fram, utan alltför mycket besvär, och detta i synnerhet nu, då taxorna skola höjas i den proportion som i dag föreligger till beslut.

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Herr talman, jag har endast att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den allmänna utgångspunkten vid bedömande av taxorna vid kommunikationsinrättningarna är för mig och jag antager de flestas den, att man bör i så hög grad som möjligt underlätta kommunikationen mellan de olika landsdelarna. Men om detta gäller under normala tider, kan man naturligtvis icke tillämpa den synpunkten strikt under de abnorma förhållanden, under vilka vi nu leva. Under dessa förhållanden har ju allting stigit; det enda, som icke ökats, torde vara riksdagsmännens arvoden, som alltjämt hållas nere skandalöst lågt. Men för övrigt måste givetvis, även i ett fall som detta, man följa med, och staten måste se till, att dess affärsdrivande verk erhålla inkomster, som motsvara den ökning i utgifter, som vållas dessa verk av dyrtiden.

Den enda vägen synes mig då vara en höjning av taxorna, i detta fall för statens järnvägar. Att gå den vägen, som herr Hage rekommenderar, nämligen att ersätta eventuell brist vid statens järnvägar, kanske också vid postverket etc., med skattemedel, förefaller mig orimligt i en tid, då man knappast ens kan driva upp tillräckligt med inkomster åt staten för att täcka de nödvändigaste utgifterna.

Vi stå här i ett tvångsläge, och det förefaller mig, som om alla här ha den gemensamma utgångspunkten, att taxorna måste höjas. Till och med herr Hage har i sitt yttrande utgått ifrån, att på vissa områden höjningar måste vidtagas.

Här gäller det sålunda ingen strid om principer, utan endast vad som kan anses vara den lämpligaste anordningen för uttagande

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

av de ökade inkomster som erfordras. Jag vill då påpeka, att herr Hages yrkande innebär så väsentliga nedsättningar i såväl järnvägsstyrelsens som Kungl. Maj:ts förslag, att man, om man bifaller detta yrkande, redan från början måste räkna med förlust för statens järnvägar. Herr Hages yrkande innebär en nedsättning i den beräkning, som järnvägsstyrelsen här har gjort, med 25,127,000 kronor och en nedsättning i Kungl. Maj:ts förslag med 21,141,000 kronor. Nu har järnvägsstyrelsen beräknat, att driftförlusten under år 1918 skulle bli 60 miljoner kronor. Även om man härifrån avräknar den utgift, som har lagts på årets budget för 1919 års kristidshjälp, så återstår dock en förlust på omkring 30 miljoner kronor. Om man nu vidtager dessa väsentliga sänkningar i vad Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen här ha föreslagit, så kommer man knappast fram så långt, att man kan täcka den säkra förlusten, och har i varje fall ingenting till övers för att eventuellt kunna möta nya förluster, som antagligen komma att följa genom utgifternas alltjämt fortgående stegring.

Jag har här biträtt en reservation, som antecknats vid statsutskottets betänkande av herr C. G. Ekman m. fl. Vi ha ansett oss böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, som innebär den avvikeningen från järnvägsstyrelsens, att Kungl. Maj:t föreslagit en ytterligare förhöjning av persontarifferna men en nedsättning i frakttaxorna för livsmedel. Vi ha därvid utgått ifrån, att det angelägnaste är att så långt det är möjligt genom taxepolitik förbilliga livsmedelstransporterna. Man kan ju om man vill uttrycka saken enkelt, säga, att man kan underlåta att resa, men man kan icke underlåta att sända livsmedel. Om sålunda en höjning på något område drabbar allmänheten hårt, så är det om höjningen lägges på frakterna för livsmedel. Det angelägnaste synes därför vara att spara just i detta avseende, och det synes mig, som om Kungl. Maj:t funnit en lycklig lösning, när Kungl. Maj:t kunnat åstadkomma en nedsättning i järnvägsstyrelsens förslag ifråga om fraktkostnaderna och i stället tagit igen motsvarande belopp genom höjningar på persontaxorna. Det har övervägts av de reservanter, som här ha antecknat sig för Kungl. Maj:ts förslag, om man icke skulle kunna modifiera detta förslag i avseende på tredje klass-biljetterna. Det framhölls emellertid inom statsutskottet, att det vore önskvärt, att statsutskottet, om det skulle bereda Kungl. Maj:t någon ledning genom riksdagens uttalande, icke splittrade sig på alltför många linjer, och vi avstodo därför från tanken att föreslå en sådan nedsättning i de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen för tredjeklass-biljetterna, att höjningen skulle bli endast 110 procent. Vi ha, som sagt, utgått ifrån, att det angelägnaste är, att man icke onödigtvis fördyrar livsmedelstransporterna.

Nu har herr Anderson i Råstock redan gjort den invändningen, att detta inverkar så förfärligt litet, då det blott är en minimal del av prisstegringen, som representeras av stegrade frakter, och han gjorde gällande, att kanske tvärtom saken förhöll sig på det sättet, att på grund av de låga frakterna livsmedelsförsäljarna hade ansett

sig kunna lägga på så mycket mer för egen vinning. Jag tror, att den synpunkten är alldeles felaktig. Det är alldeles säkert, att den vinstmarginal, som försäljaren räknar sig till godo, låter han icke förminskas på den grund, att frakterna taga en del. Lägga vi ytterligare på frakterna, blir följden blott den, att man ytterligare fördyrar varans pris, och om vi lägga på frakterna, låt vara endast en obetydlighet, så känna vi till hurudan tendensen är: man lägger på icke blott den faktiska fraktkostnad, som kommit till, utan man rundar av uppåt och får en ny anledning att ytterligare höja livsmedelspriserna.

*Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)*

Jag tror sålunda, att det är synnerligen angeläget att avvärja en ökning utöver Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr C. G. Ekman m. fl. vid utlåtandet antecknade reservationen.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Jag har i en motion tillåtit mig yrka, att tredje klass månadsbiljetterna skulle bibehållas vid det pris, som för närvarande är dem åsatt. Jag har gjort detta därför, att jag vet, att den föreslagna höjningen på dessa biljetter, hur obetydlig den än kan synas vara, jämförd med övriga höjningar, dock kommer att drabba en hel del folk synnerligen hårt.

Statsutskottet har emellertid utan någon som helst motivering avstyrkt denna min motion, och jag har i frågans nuvarande läge intet annat att göra än att uttala en förhoppning om, att Kungl. Maj:t skall, innan frågan slutligen avgöres, taga i övervägande, huruvida ändock inte priset på tredje klass månadsbiljetter kan bibehållas vid det närvarande.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! I likhet med herr Hansson i Stockholm har jag den uppfattningen, att det vore önskvärt, om man ifråga om tredje klassbiljetterna stannade vid järnvägsstyrelsens förslag, eller åtminstone vid 110 procents förhöjning. Vad däremot beträffar första och andra klass biljetterna, kan jag icke se någon anledning att förfara med särskild hänsynsfullhet gent emot dem, vilkas ekonomi medgiver att begagna dessa biljetter.

Emellertid har jag begärt ordet för att rikta uppmärksamheten på en annan sida av den föreliggande saken. Kungl. Maj:t har med prisvärd lojalitet framlagt detta förslag till höjningar av taxorna för riksdagens yttrande. Tidigare har som bekant Kungl. Maj:t ensam ansett sig kunna fatta beslut rörande höjningar i järnvägstaxorna. Jag skulle i detta sammanhang vilja fästa uppmärksamheten på, att utöver av Kungl. Maj:t fastställda taxor har järnvägsstyrelsen mot trafikanterna tillämpat en särskild extra brandskattning genom uttagande av s. k. kompensationskol. Då nu riksdagen fått tillfälle att öva inflytande på fraktsatserna, så förutsätter jag att Kungl. Maj:t också vidtager sådana åtgärder, att riksdagens önskingar från järnvägsstyrelsens sida måtte fullt ut respekteras.

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Förhållandet är nämligen det, att för att en vara skall få frak-
tas, har järnvägsstyrelsen tillåtit sig att uppsätta ett visst villkor,
vilket jag har anledning tro att icke Kungl. Maj:t, åtminstone icke
den nuvarande Kungl. Maj:t, har haft någon möjlighet att pröva.
I varje fall har det visat sig, att förhållandet icke var bekant för
den närmast ansvarige medlemmen av statsrådet. Järnvägsstyrelsen
tillåter sig säga, att, för att en vara skall transporteras från en
punkt till en annan, åtgår en viss kvantitet kol, och den kvantite-
ten ålägges vederbörande trafikant att tillhandagå järnvägsstyrelsen
med. Nu veta vi, att dessa prima engelska stenkol, som järnvägs-
styrelsen fordrar, kunna köpas endast hos vissa importörer. I Göte-
borg har funnits en importör, som jag tror att järnvägsstyrelsen
rent av lämnat trafikanterna anvisning på. För att en vagn skall
transporteras från Mullsjö till Göteborg har järnvägsstyrelsen i skri-
velse underrättat vederbörande trafikant om, att så och så mycket
kol måste ställas till styrelsens förfogande mot att styrelsen betalar
kolen med ett visst belopp, som vida understiger det belopp, veder-
börande trafikant måste erlægga vid inköp av kolen. I realiteten
är det alltså här fråga om *en extra tilläggsavgift* till fraktsatserna,
vilken uttages oberoende och vid sidan av de fastställda taxorna.
Skall järnvägsstyrelsen få fortsätta med detta system gentemot tra-
fikanterna, så blir givetvis, vad riksdagen här säger, skäligen illu-
soriskt, därför att det alltid tillkommer en okontrollerad och okon-
trollerbar kostnad för lösande av sådana extra kompensationskol.

Jag har velat bringa detta förhållande på tal här för att Kungl.
Maj:t måtte låta sig angeläget vara att genom en undersökning ut-
reda, i vad mån de klagomål, som i pressen framkommit rörande
detta enligt min mening betänkliga system, äro berättigade, och i
sådant fall söka undanröja anledningarna till klagomål, ty det kan
dock icke tillåtas att när Kungl. Maj:t sagt sin mening, järnvägs-
styrelsen skall få säga något helt annat allraminst när Kungl. Maj:t
har riksdagen bakom sig.

Herr Werner: Herr talman! Jag har begärt ordet i anled-
ning av vad här har sagts därom, att statens järnvägar under alla
förhållanden böra drivas som ett affärsföretag med vinst på det
nedlagda kapitalet. Detta har gått som en röd tråd genom åtskil-
liga anföranden här, liksom det uttryckligen står såsom en princi-
piell synpunkt fastslaget i det utlåtande, statsutskottet avgivit. Nu
är det dock så, att statens järnvägar aldrig ha letts under den
förutsättningen, att de skulle skötas som ett affärsföretag efter rena
vinstsynpunkter. Man behöver ju blott tänka på förhållandena i
Norrland med dess ofantliga vidder och oländiga terräng, därav
samtliga järnvägar statens utgöra 82 procent, för att förstå, att man
under nuvarande förhållanden, då kolpriserna äro uppe i 250 kronor
per ton, omöjlig kan med vilka fraktsatser som helst få en sådan
järnväg som exempelvis inlandsbanan att bära sig, och då är det ju
galet att tänka sig, att den lilla del av statens järnvägsnät, som be-
finner sig i södra delarna av landet, och som endast utgör 22,8 pro-

cent av det järnvägsnät, som där finnes, skulle kunna genom förhöjda fraktavgifter kompensera den förlust, som ovillkorligen måste uppstå på järnvägarna i den norra delen av landet. Därjämte måste vi erkänna, att även i södra delarna av riket, där järnvägar ha alla förutsättningar att kunna bära sig såsom affärsföretag, staten får övertaga en hel del enskilda järnvägar därför att dessa äro bankrutt, befinna sig i en sådan ställning, att de helt enkelt icke kunna drivas såsom affärsföretag. Sådana järnvägar får staten övertaga och dock skall man här, till och med från socialdemokratiskt håll, få höra, att statens järnvägar skola drivas såsom affärsdrivande verk med vinst på det i järnvägarna nedlagda kapitalet. Det är absurt, helt enkelt. Det går icke att anlägga den synpunkten, utan man måste, även då det gäller taxorna, anlägga samma synpunkter, som då det gällde att bygga järnvägarna, nämligen de kulturella och ideella synpunkterna. Samma synpunkter måste man anlägga även då man skall bestämma de taxor, som skola vara reglerande för järnvägens drift.

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Här rada nu exceptionellt onaturliga tider med livsmedelsbrist o. d. Vilken inverkan de höjda järnvägstaxorna haft exempelvis på livsmedelspriserna är en sak, som är outredd och tämligen svår att avgöra, men man behöver blott tänka på de större städernas och samhällenas mjölkknöd i närvarande stund och se på de frakter, som nu debiteras på en del produkter från den närmaste landsbygden intill städerna, för att finna fall, då frakterna gå till det tredubbla mot vad varans värde för ett år sedan var.

Under sådana förhållanden kan jag icke förstå annat än att det vore klokt att gå med på de synpunkter, som av herr Fredrik Ström framförts i första kammaren.

I fråga om personavgifterna vill jag säga, att principiellt sett kunna avgifterna för första och andra klass biljetterna aldrig sättas tillräckligt höga, därför att trafiken i första och andra klass på statsjärnvägarna liksom på alla enskilda järnvägar alltid har varit det minst ekonomiska trafikobjektet. Det har alltid varit förlust på detta objekt. Avgifterna för resandeströmmen i tredje klass däremot bör man, anser jag, av dessa ideella skäl söka hålla så låga som möjligt, även om det skulle uppstå någon förlust därpå.

Nu kan jag naturligtvis icke undgå att erkänna, att taxeförhöjning i vissa fall är nödvändig, men jag vill påpeka, att det bör tagas hänsyn till dessa ideella och kulturella krav, som ändock varit de bestämmande, då järnvägarna utstakades och anlades, och som bära vara avgörande även då frakterna skola bestämmas, så att de höjningar, som äro nödvändiga, läggas på de transportvaror, som ha möjlighet att bära hela höjningen. Jag vill därvidlag säga, att det kompenstationssystem, som man här vänt sig emot, nämligen att järnvägsstyrelsen av vissa trafikanter fordrar, att dessa skola kompensera med kol, enligt min åsikt innefattar ett bevis för att järnvägsstyrelsen i största möjliga utsträckning sökt lägga förhöjningarna efter de regler, som bära gälla för ett affärsdrivande verk och på sådana områden, där man kunnat taga kompenstation utan att

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

dessas kulturella krav trätts för nära. Jag kan icke se, att det är någon skada, om järnvägsstyrelsen fortfarande använder ett sådant system. Men i fråga om livsmedel, fodermedel o. d. liksom i fråga om avgifterna, för tredje klass biljetter anser jag att dessa taxor icke böra höjas utöver de nu gällande, ty det är tillräckligt med de höjningar, som hittills skett.

Jag skall alltså be att få instämma i herr Hages yrkande.

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag skulle icke ha begärt ordet, om icke herr Anderson i Råstock haft en passus i sitt anförande, där han gjorde en sammanställning mellan å ena sidan det förslag jag framställde att uppdelas statsbanorna i mindre bäriga och i bäriga linjer och å andra sidan det förhållandet, att man, när det gällt en löneroglering för de enskilda järnvägarna, uppdelat dessa enskilda järnvägar på det sättet att man fastslagit vissa enskilda järnvägar såsom mindre bäriga och låtit detta utgöra motiv för att personalen vid dessa järnvägar fått mindre löner. En sådan sammanställning är dock icke riktig om man utgår ifrån den framställning jag gjorde. Jag framställde nämligen saken på det sättet, att vissa delar av statsbanorna vore mindre bäriga, och då gjorde jag gällande, med avseende på dessa delar, att man skulle kunna ifrågasätta, att till täckande av brist i dessa banors drift skulle på grund av deras kulturella ändamål få användas statsmedel. Jag vill för övrigt i detta sammanhang nämna, att, om jag icke är oriktigt underrättad, så har det projektet varit uppe vid något tillfälle — kanske mera i embryonisk form, det vet jag icke — att man skulle ordna statsbanornas ekonomi på det sättet. För statsbanepersonalens del tycker jag, att det skulle vara mera fördelaktigt, om man kunde ordna saken efter den linjen, ty då kunde man när det var fråga om att öka avlöningarna för statsbanepersonalen, göra gällande att de kostnader, som en sådan ökning vållade, skulle tagas av de stora inkomsttagarna, av de stora krigskonjunkturvinsterna och icke delvis av det fattiga folket, såsom faktiskt förhållandet nu blir. Jag menar alltså, att ett projekt att öka lönerna för statsjärnvägarnas personal efter *det* systemet skulle verka mycket förmånligare både för landets stora trafikantkretsar och för de fattiga i landet liksom också för möjligheten att driva fram järnvägsfolkets lönefråga. Den sidan av saken har jag alltså belyst på ett sådant sätt, att jag anser mig ha givit herr Anderson i Råstock ett fullt tillfredsställande svar på den fråga, han riktade till mig.

En invändning, som har hörts här i debatten är den, att statsbanorna icke beröra hela landet, utan att det i en stor del av landet finnes enskilda järnvägar och att det under sådana förhållanden är oriktigt att taga skattemedel för statsbaneändamål. Mot den invändningen vill jag erinra, att statsbanorna i alla fall beröra stora delar av landet på *det* sättet, att statsbanorna äro stambanor, äro själva stommen för järnvägsnätet i landet. Alltså beröra dessa statsbanor och deras trafik indirekt även sådana delar av landet,

där den enskilde järnvägstrafiken är dominerande och där de enskilda järnvägarna äro de, som användas av trafikanterna.

Ja, herrarna få ursäktas, att, den som är från Norrland, känner sig mindre tilltalad av dessa taxeförhöjningar. När det gäller dessa stora avstånd och svarigheterna att resa för folket i Norrland, måste man också beakta det faktum, att en stor del av befolkningen uppe i Norrland härstammar från södra delarna av landet. Genom den kolonisation som skett av landet har förhållandet nämligen blivit det, att en mycket stor procent av Norrlands befolkning kommit ifrån de södra delarna av landet. Då är det naturligt, att en hel del av dessa människor gärna se, om de någon gång då och då kunna få företaga en resa till sin födelsebygd samt till släktingar och känningar i de södra delarna av landet. De tvingas då att använda sig av detta kommunikationsmedel, som om man går fram på denna väg, blir allt dyrare och dyrare.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, vill jag för min del fortfarande yrka bifall till den motion, som jag förut förordat.

Herr Anderson i Råstock: Jag nödgas mot herr Hage konstatera, att vi här stå i ett nödläge, som nödvändiggör en höjning både i biljettpriserna och i fraktsatserna. Ifråga om biljettprisen har såväl utskottets majoritet som de reservanter, som följa herr Bernhard Eriksson, icke gått längre än järnvägsstyrelsen föreslagit. I detta nödläge ha vi alltså tagit det minst onda, och jag kan icke tänka mig, att berättigade invändningar kunna göras mot att vi gått den vägen.

Vad beträffar förslaget att man skulle uppdelas järnvägarna i bäriga och mindre bäriga samt sedan taga av ett anslag för att få hjälpa de delar av järnvägsnätet, som icke bära sig, så undrar jag, vad det är för skillnad mellan att taga pengar från den ena delen av landets järnvägar för att så att säga jämna ut den driftsförlust, som har uppsatt på en annan del, och att taga pengar ur ett direkt anslag. Det är dock samma slags pengar, som man tager på det ena eller andra sättet, och de tagas i båda fallen ur statens pung. Den saken tror jag icke man behöver resonera så mycket om. Jag förde denna uppdelning på tal blott för att visa, att personalen för sin del icke förtjänar att ständigt slås i halsen med att järnvägen går med så dålig förtjänst, att man därför icke kan öka lönerna.

Sedan vill jag blott säga ett par ord till herr P. Albin Hansson. Han säger, att mellanhänderna passa på att öka upp priset på grund av frakthöjningarna. Då vill jag fråga: Är icke gången den, att om man ökar på tre öre rundar försäljaren av uppåt till 5 öre? Här har jag förut visat, att av de förslag, som här föreligga, det ena skulle betyda två och ett halft, det andra tre och ett halft öres förhöjning per kilogram. Är det då icke sannolikt, att man i båda fallen i ett svep rundar av uppåt till fem öre? Jag tror inte, att herr Hansson behöver löpa någon särskild risk på den punkten. För min del tror jag således att saken ligger så, att an-

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

tingen man tar en höjning med två och ett halft eller med tre och ett halft öre, så blir resultatet i allt fall detsamma, man rundar av till närmast högre femöring. Åtminstone har jag fått den erfarenheten, då jag har gått och frågat vad en sak kostar. Jo, har man svarat, den har stigit så mycket, att vi måste lägga på ytterligare.

Sedan vill jag säga några ord mot herr Söderberg. Han gjorde försiktigtvis icke något yrkande, men jag vill påpeka, att medan de biljetter han talar om, få vidkännas en höjning av 80 procent, så ha dock de enkla resorna måst höjas med 100 procent, och när man vet, att det biljettslaget var ganska väl avvägt till fördel för städernas befolkning, så kan man väl icke rimligen begära, att de skola få vara alldeles oberörda av en höjning, som är alldeles nödvändig. Detta om den saken.

Sedan vill jag säga till herr Sommelius, att jag ger honom rätt beträffande hans anmärkningar mot priset på denna bok, som han anmärkte på, »Sveriges kommunikationer». Men det är väl icke det, som har avskräckt honom från att skaffa sig det sista numret. I det numret, som jag har här i min hand, finnas anslutningstiderna utsatta, så att i det fallet voro hans klagomål numera obefogade.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet närmast för att litet grand klargöra det problem, som herr Björck var inne på, d. v. s. statens järnvägars princip att i vissa fall taga kol i compensation. Vi ha behandlat den frågan i statsutskottet på dess fjärde avdelning. Vi ha icke behandlat frågan så, att vi haft anledning att yttra oss över den, men för att klargöra läget ha vi bitt befattningshavare hos järnvägsstyrelsen att komma till utskottet och redogöra för förhållandena, och vi behandlade saken blott vid det tillfället.

Saken ligger på det sättet, att när det blev mycket stora svårigheter för järnvägarna att frakta fram dessa godsmängder och fraktkostnaderna blevo ytterst dyra, så beslöt statens järnvägar att säga till massfabrikanter, som icke äro så avlägsset belägna från sjökommunikationer, att de icke skulle få frakta sina varor för den gällande tariffen längre än till närmaste hamn. Den, som till exempel bor i närheten av Sundsvall eller däruppe, skulle således, om det vore fråga om en transport till Göteborg och varorna kunde fraktas sjöledes, så långt som möjligt tvingas till befraktning till sjöss i stället för till lands på järnväg. Till den ändan bestämde man, att den befraktare, som hade massgods och som kunde frakta detta till sjöss, skulle, i händelse han ville ha det fraktat på järnväg, få betala en viss compensation, en viss kolmängd. För den kolmängd han sålunda själv skulle skaffa — han måste skaffa utländska kol och icke använda svenska — skulle han icke betala hela kostnaden utan få ersättning av järnvägarna för den del av kolkostnaden, som motsvarar det som är beräknat i frakt. Om vi alltså antaga, att det är en befraktare för närvarande, som får

underkasta sig sådana villkor, så får han i stället för den ersättning för de kol, som åtgå, 120 kronor per ton, under det han själv får betala 200 kronor eller något mera. Denna bestämmelse har sålunda uteslutande tillkommit för att tvinga fram befraktning till sjöss så långt som möjligt i stället för järnvägsledes till lands.

När vi på statsutskottets fjärde avdelning hörde detta, kunde vi för vår del icke finna annat, än att det är en riktig princip, som här tillämpats. När statens järnvägar äro så överhopade med befraktning som de ha varit, och när man kan säga, att varje vagslast gods, som fraktas på statens järnvägar, går med förlust, och när man vidare vet, att en massa av dessa transporter, som det här är fråga om, utgöres av exportgoods, till exempel trävaror, trämassa och liknande, så kan jag för min del icke förstå annat, än att det är ett riktigt tillvägagångssätt. Nu kan man visserligen säga, att det i enskilda fall kan verka otrevligt, och det är jag den första att medge. Men som helhet betraktat kan jag ej säga annat, än att man rättvisligen kan på detta sätt få ut ett bidrag till driftkostnaderna av dessa enskilda befraktare. Och man får ej heller bestrida, att det är riktigt att i väsentliga fall tvinga över befraktning från järnvägarna till sjöss. Häre ligger, såvitt jag kan förstå, en fullständigt sund och riktig tanke, när så exceptionella förhållanden för järnvägarna äro rådande, som nu är fallet. Efter som jag försökt taga reda på det här, så har jag för kammaren velat förklara vad anledningen varit till detta kompensationsystem.

Beträffande frågan i övrigt kan jag icke finna annat, än vad som här blivit anfört mot en fraktförhöjning icke kan vara övertygande, även om man icke med fraktförhöjningen behöver gå så långt som utskottets förslag innebär, utan som jag ser saken bör stanna vid den reservation som avgivits av mig med flera.

Jag har intet annat yrkande än det som jag förut framställt, nämligen om bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag föreställer mig att det icke skulle vara angenämt för finansministern, om kammaren går in på det statsfinansiella program, som här i kammaren blivit förordat av herrar Hage och Werner. Herr Hage sade första gången han hade ordet, att det egentligen icke spelade så stor roll, om järnvägar, post och telegraf bure sig, utan man kunde bara tillskjuta skattemedel, så vore saken klar. Och sista gången han hade ordet förklarade han gentemot herr Anderson i Råstock, som frågat, huru det skulle gå med avseende på järnvägsmännens löner, om statsjärnvägarna skulle delas upp i sådana, som bure sig eller icke bure sig, att för betalningen av dessa löner man borde begagna sig av krigskonjunkturskatten. Jag tror verkligen, att vi ha användning för krigskonjunkturskatten i en utsträckning som gör att vi bli tvungna att se till att förlusten ej blir allt för stor på statsjärnvägarna. Det går ej att bygga på att med skattemedel täcka alla förluster på statens järnvägar och allt annat möjligt också.

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Herr Werner påstod, såvida jag fattade honom rätt, att med denna taxeförhöjning skulle mjölken komma att kosta tre gånger sitt värde i frakt. Jag vet inte, varifrån herr Werner fraktar mjölken i så fall. Ty om man tager t. ex. en sådan vara som kött, så finnes därest man räknar med skillnaden i en taxeförhöjning mellan 150 och 250 % — och det är att märka, att alla förorda en förhöjning av 150 % — att denna skillnad, enligt vad en järnvägsman som är inne i dessa förhållanden räknat ut för mig, utgör i frakt per kg. kött mellan Malmö och Stockholm — den längsta sträcka, som man över huvud kan tänka sig en sådan transport — ett öre per kg. Och jag tror verkligen icke, att konsumenten skulle få detta öre, utan det blir nog mellanhanden i så fall, som tar det, om vi nu skola bifalla reservationen och vidtaga en höjning med endast 150 %.

Beträffande persontaxorna så medger jag, att det är en ganska avsevärd höjning. Men man får å andra sidan icke förbise, att för en del år sedan infördes zontariffen, vilken förbilligade resorna i stor utsträckning speciellt för längre sträckor, och jag tror ej, att, om vi än vidtaga denna taxeförhöjning, det blir så värst mycket dyrare att resa hädanefter, än det var före zontariffens införande. Jag hade inte haft något emot, om man kunnat speciellt för tredje klass verkställa en liten lindring. Men om man gör en sådan, så kommer taxeförhöjningen att ge betydligt mindre i inkomst alldenstund som vi alla veta det är tredje klassens passagerare, som bära upp passageraretrafiken oah inkomsterna för denna.

Jag tror således, att kammaren bör uttala sig för statsutskottets förslag, och detta så enhälligt som möjligt, ty om kammaren splittrar sig alltför mycket, så har Kungl. Maj:t ingen ledning alls, då Kungl. Maj:t skall avgöra denna fråga.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall be att med några ord få ange min ställning i frågan, då jag tillhör majoriteten i utskottet och därför vill yrka bifall till utskottets förslag.

Jag hade ämnat yttra något beträffande fraktsatserna å gods, men härvidlag ber jag att helt och hållet få instämma i vad herr Anderson i Rästock i sitt första yttrande anförde och skall sålunda icke vidare beröra något av denna del av frågan.

Kommer man sedan in på frågan om de biljettpreis, som har blivit ifrågasatta att höjas så betydligt, som Kungl. Maj:t har föreslagit, så har majoriteten väl icke kunnat gå med på detta, utan hänfört sig till vad järnvägsstyrelsen föreslagit. Jag tror för övrigt, att järnvägsstyrelsens förslag i denna del är väl avvägt. Nu kan det väl hända, att tredje klassens biljetter bli väl dyra, det är möjligt att så blir fallet även enligt järnvägsstyrelsens förslag. Men om man tänker på t. ex. den, som reser 350 kilometer och vidare erinrar sig tiden innan någon biljettförhöjning var verkställd, så finner man, att järnvägsstyrelsens förslag nu i det närmaste mot-

svarar vad som gällde, innan zontariffen blivit införd. Och vi veta väl, att på den tiden hade penningen ett betydligt högre värde än för närvarande. Under sådana förhållanden tror jag icke, att tredje klassens resande skola klaga över att de äro för högt beskattade under den tid under vilken de nu leva, då penningvärdet sjunkit så betydligt. Ja, säger man, då kan man också resonera som så, att då kan man lika väl följa Kungl. Maj:ts förslag. Men det har jag redan antytt, att det kan jag icke vara med om.

*Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)*

Sedan har det yttrats av åtskilliga eller åtminstone av en talare beträffande Kungl. Maj:ts förslag rörande dessa biljettpriser, att de som resa i första och andra klass behöva icke påräkna någon ömhet, då det är fråga om att lägga på högre avgifter till förmån för statskassan. Ja, det där låter nog mycket bra. Men om man vill studera de handlingar, som utdelas på våra bord den ena dagen efter den andra i ganska stor mängd, så får man kanske en annan mening även i detta avseende. Jag har här i min hand statens järnvägars särskilda summariska redovisning för inkomsterna under 1916 och 1917, och om man vill använda dessa siffror, tror jag man bör även vara försiktig, då det gäller att höja resandavgifterna i första och andra klass också.

Ty vad visar denna redogörelse? Jo — om jag nu först håller mig till första klass — att antalet resande i första klass 1916 utgjorde 53,000 — jag räknar endast i jämna tusental — medan det år 1917 nedgick till 21,000. Emellertid innebär icke detta, att antalet resande i sin helhet blev mindre, utan till följd av de dryga tilläggsavgifter, som lades på biljettpriserna i denna klass, flyttade så att säga en stor del av förstaklassresandena helt enkelt ned i en lägre klass. Inkomsterna av förstaklassbiljetter voro 1916 över 1½ miljon kronor, under det att de år 1917 nedgingo till något över 600,000 kronor. Man ser sålunda här, hur denna biljettfördyring verkat i detta avseende.

Jag vill emellertid här också betrakta denna sak från en annan sida. Det är nämligen så, att första, andra och tredje klassen i vårt resereglemente omfattar resande, som skola ha ersättning av staten och för resa å järnväg i första klass. När man vet, vilken mängd av statstjänare och förtroendemän som alltså kommer att resa i första klass eller taga betalt för resa i första klass, förstår man, att det inte blir många förstaklasspassagerare kvar, som av egna medel betala biljettprisen, när nu antalet nedgått så väsentligt, sedan man frånräknat dem, som ha fribiljett eller som av det allmänna få ersättning för resa i första klass. Sålunda äro redan nu första klassens resande, som betala biljetten ur egen kassa, synnerligen tunnsådda, och blir det så höga avgifter i första klass som Kungl. Maj:t har föreslagit, blir det säkerligen inga flera, som resa i denna klass, än de, som ha fribiljetter och som ha ersättning av det allmänna för resa i denna klass. Genom en sådan förhöjning skulle sålunda visserligen järnvägens räknenskaper utvisa en större inkomst på dessa förstaklassbiljetter, men det är att märka, att statsverket i stället därigenom komma att få större utgifter, och ser

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

man på det hela, torde denna större vinst å ena sidan och dessa större utgifter å andra sidan nästan taga ut varandra, och sålunda blir resultatet intet annat än en något större inkomst på papperet för statens järnvägar men i verkligheten inte alls någon ökad inkomst för statsverket som helhet.

Jag tror, att detta talar för att man här följer järnvägsstyrelsens förslag, ty då är det möjligt, att det i de högre klasserna kan bli fler resande, som betala ur egen kassa. De av järnvägsstyrelsen föreslagna taxorna äro väl avvägda, och jag hoppas, att kammaren vill följa utskottsmajoritetens förslag i detta avseende, vilket ej skiljer sig från järnvägsstyrelsens. Jag ber alltså, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck: I anledning av de invändningar, som herr Eriksson i Grängesberg anförde mot vad jag här yttrade om kompensationskolen, skall jag endast be att få nämna, att i det berörda fallet, som jag närmare känner till, gällde det transport från en station, som heter Mullsjö mitt mellan Jönköping och Falköping. Den ligger sålunda icke vid havet, inte heller vid Vättern, och då under en stor del av året kanaltrafiken där är stoppad, föreligger ingen möjlighet att komma till kusten annat än å landsväg eller järnväg. Det gällde, om jag inte minns fel lädvirke, som åtminstone delvis var avsett att tjänstgöra som emballage för livsmedel. Det förefaller mig, som om inte alls på dessa produkter kan tillämpas den rubrik herr Eriksson åsatte dem, nämligen exportgods. Detta är väl för övrigt inte den riktiga vägen att beskatta exportgods utan åsyftar man något sådant bör man väl fastställa tillräckligt höga taxor. Sedan får det bli järnvägsstyrelsens sak att sörja för att skaffa kol till rimligt pris. Det är dock en föga rekommendabel väg att hänvisa vederbörande till att på privat väg anskaffa kol och transportera dem, varpå man betalar honom ersättning för en del men låter honom själv betala resten. Det är också föga ekonomiskt att låta en person köra till stationen med t. ex. tre hektoliter kol och en annan med fem hektoliter. Det vore väl bättre att järnvägsstyrelsen sörjde för detta och inköpte dessa kol i större kvantiteter. När kolen finnas i landet, kan järnvägsstyrelsen lika bra eller mycket bättre än den enskilde köpa dem, och om fraktkostnaderna därigenom stegras, bör väl denna stegring kunna läggas på exportvarorna genom höjning av fraktsatserna. Jag kan sålunda icke finna, att herr Eriksson i Grängesberg lämnat någon tillfredställande förklaring i den fråga, jag här tillatit mig bringa på tal.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till den av herr Ekman m. fl. vid utskottsutlatandet fogade reservationen, i förhoppning, att då det sedermera gäller att sammanjämka de möjligen skiljaktiga beslut som komma att fattas av kamrarna, det skall bli möjligt att gå fram på en kompromisslinje, som följer Kungl. Maj:ts förslag i det väsentliga för det behjärtansvärda nedbringandet av priset på tredje klassbiljetterna.

Herr Werner: Jag skall bara rikta en replik till herr Jönsson i Revinge beträffande mjölktransporterna. Jag kan inte säga, hur stor betydelse dessa frakter ha för statens järnvägar, men jag vill omnämna, att jag helt nyligen löste ut en mjölkflaska, som kom hit från norra Småland, varvid dock är att märka, att den delvis gått på enskild järnväg. Frakten för dessa sju liter gick emellertid till 4:75, vilket gör något över 60 öre per liter i frakt. Att detta är onaturliga fraktsatser, anser jag vara någonting, som alla borde kunna vara ense om.

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

Nu får naturligtvis detta icke uteslutande skrivas på de höga frakterna vid statens järnvägar utan delvis på att de enskilda järnvägarna ha ännu högre frakttaxor, men att järnvägstaxorna ha en oerhörd betydelse för livsmedelsfrågans lösning, särskilt för storstädernas vidkommande, har jag med detta velat understryka.

Herr Hansson i Stockholm: Jag hade inte tänkt ytterligare förlänga debatten, men då det här talats om att man lämpligen borde rösta på ett visst sätt för att vid en eventuell kompromiss mellan olika förslag komma fram till ett acceptabelt resultat, vill jag endast uttala, att, såvitt jag förstår, blir det här inte fråga om någon sammanjämkning av olika beslut. Vad riksdagen här har sig förelagt, är att göra ett uttalande om ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag, ett uttalande, som icke får form utav ett definitivt beslut utan som endast kan tjäna Kungl. Maj:t till ledning vid Kungl. Maj:ts slutliga avgörande. Jag tror därför, att man vid den kommande omröstningen måste utgå ifrån, att omedelbart taga det förslag, som man helst vill se antaget, och icke rösta för en reservation med vissa lägre taxor, under förhoppning att till slut få frågan någorlunda tillfredsställande kompromissad ihop.

Då jag för min del tror, att det bäst avvägda förslaget är Kungl. Maj:ts och att andra kammaren här bör stödja detta, ber jag få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o bifall till den reservation, som avgivits av herr C. G. Ekman m. fl. samt 4:o bifall till den av herr Ström i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 195, röstar

Ja;

Ang. förhöjda
provisoriska
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 128 ja mot 35 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman *Gustaf Eklund* genom sjukdom är förhindrad att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 5 juni 1918.

S. Hybinette,
leg. läk., kirurg.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,33 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.